Kırşehir Ahi Evran - Hacettepe - Çukurova Üniversiteleri
Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalları

XI. LOKMAN HEKİM TIP TARİHİ ve FOLKLORİK TIP GÜNLERİ

KIRŞEHİR 18-21 HAZİRAN 2019

BİLDİRİ ÖZETLERİ

ANKARA
2019

Kırşehir Ahi Evran - Hacettepe - Çukurova Üniversiteleri
Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalları

XI. LOKMAN HEKİM
TIP TARİHİ ve FOLKLORİK TIP GÜNLERİ

KIRŞEHİR 18-21 HAZİRAN 2019

BİLDİRİ ÖZETLERİ

ANKARA
2019

KONGRE ONUR KURULU

Prof Dr Vatan Karakaya

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Rektörü

Prof Dr İlter Uzel

Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günleri Kurucusu

Prof Dr Mustafa Kasım Karahocagil

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı

DÜZENLEME KURULU BAŞKANLARI

Prof Dr Nüket Örnek Büken

Prof Dr Selim Kadıoğlu

KONGRE SEKRETERİ

Araştırma Görevlisi Dr Arif Hüdai Köken

DÜZENLEME KURULU ÜYELERİ

Dr Öğretim Üyesi Meltem Akbaş

Doç Dr Sultan Alan

Dr Öğretim Üyesi Taha Ayyıldız

Hasan Hüseyin Bahadır

Dr Öğretim Üyesi Rana Can

Dr Öğretim Üyesi Fatma Çelik

Prof Dr Muttalip Çiçek

Dr Öğretim Üyesi Mümtaz Dadalı

Dr Öğretim Üyesi Müge Demir

Dr Öğretim Üyesi Şaziye Dinçer Bahadır

Dr Öğretim Üyesi Hasan Erbay

Doç Dr Ali Güneş

Öğretim Görevlisi Gülay Halidi

Dr Öğretim Üyesi Meryem Türkan Işık
Dr Öğretim Üyesi Önder İlgili
Öğretim Görevlisi Dr Şükrü Keleş
Dr Eczacı Özgür Kıran
Dr Öğretim Üyesi Yusuf Koçak
Dr Sadık Nazik
Dr Öğretim Üyesi Selda Okuyaz
Doç Dr Oya Ögenler
Dr Öğretim Üyesi Sibel Öner Yalçın
Dr Öğretim Üyesi Melike Öztürk
Dr Öğretim Üyesi Şükran Sevimli
Prof Dr Sevgi Şar
Doç Dr Halil Tekiner
Dr Öğretim Üyesi Serap Torun
Doç Dr Gülay Yıldırım
Araştırma Görevlisi Çağrı Zeybek Ünsal

DEĞERLİ KATILIMCILAR,

Kırşehir Ahi Evran, Hacettepe ve Çukurova Üniversiteleri'nin tıp tarihi ve etiği birimlerinin birlikte düzenlediği bu kongrenin gerçekleştirildiği Kırşehir, Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günleri toplantılar dizisinin 1999'da Adana ile Tarsus'ta başlayan yolculuğunun on birinci durağı. Bu noktada bulunmaktan büyük bir mutluluk ve onur duyuyor, bugüne ulaşmamızı sağlayan şimdiki ve önceki toplantıların tüm katılımcılarına ve destekleyicilerine içtenlikle teşekkür ediyoruz.

Kongrenin bilimsel programında 103 çalışmacının imza sahibi olduğu, iki anma konuşması, 63 sözlü bildiri ve 11 poster bildiri yer alıyor. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nin değerli rektörü Vatan Karakaya tarafından kongre açılış töreninde verilecek konferans da bu programa katkı sağlayan bir unsur. Sosyal program ve kongre gezisi ise katılımcıların Kırşehir'in ve komşusu Nevşehir'in zengin kültürel birikimi ile görerek, dinleyerek, tadarak tanışabilmesini sağlamaya yönelik olarak oluşturuldu.

XI. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günleri'ne verdikleri kurumsal ve kişisel destekler için kongrenin ev sahipliğini üstlenen Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Rektörlüğü'ne ve Tıp Fakültesi Dekanlığı'na; Neşet Ertaş Kültür Sanat Merkezi'nde kongreye salon tahsisi yapan Kırşehir Belediyesi'ne; sosyal programımızı destekleyen Kırşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne; kongre katılımcılarına yayınlarını armağan eden Uğurol Barlas'a ve Piya Yayın'a, Emre Dölen'e ve Türkiye Kimya Derneği'ne, Funda Gülay Kadıoğlu'na, Sadık Nazik'e, Selim Kadıoğlu'na ve Hatay Büyükşehir Belediyesi'ne; kongre açılışına müzikal katkı sağlayan Halil Tekiner'e müteşekkiriz.

Kongre Düzenleme Kurulu

BİLİMSEL PROGRAM

Açılış Töreni ve Özel Oturum (18 Haziran 2019 Salı 10:30-12:30)

Başkanlar: Sevgi Şar, İbrahim Başağaoğlu

Açılış Konuşmaları

Serap Torun.

Arif Hüdai Köken.

Açılış Konferansı

Vatan Karakaya. İbn-i Sina Metafiziği.

Açılış Konseri

Halil Tekiner. Piyano Resitali.

Özel Oturum

Nilifer Gökçe. Hocam Ratip Kazancıgil (1920-2017).

Gülten Dinç. Kaybettiğimiz Türk Tıp Tarihi Kurumu Üyeleri: Semavi Eyice, Seyfettin Uludağ, Süheyla Sivas, Ayşenur Gökçe.

İlter Uzel, Oya Ögenler. XVI. Yüzyılda İki Uygarlığın Diş Ağrısına Bakışı.

Nüket Örnek Büken. Şahmeran Efsanesinin Yeni Yorumu Nasıl Olacak.

2. Oturum (18 Haziran 2019 Salı 13:45-15:15)

Başkanlar: Gülten Dinç, Mehmet Karataş

Mehmet Fatih Köksal, Oğuzhan Kırlı. Şiir Mecmualarında Halk Hekimliği Örneği: Kâni'î Mecmuası.

Nadir İlhan, Derya Karataş. Hazâinu's-Sa'âdât'ta Halk Hekimliği Uygulamaları.

Meryem Arslan. Risāle fī Ḥavāṣṣı Pānzehr-i Ken'ān.

Ahmet Doğan, Seher Şen. Müellifi Bilinmeyen "Kitâb-ı Tıb" Adlı Eserde Hastalıklar ve İlaç Terkipleri.

Giyasi Babaarslan. Bir El Yazmasından Hareketle Osmanlı'da Şifa Reçeteleri.

3. Oturum (18 Haziran 2019 Salı 15:45-17:00)

Başkanlar: Gülsel Kavalalı, Meltem Akbaş

Mehmet Karataş. Kırşehir Kaplıcaları.

Kerim Alpınar. Etnobotanik Açıdan Kırşehir.

Songül Erdoğan. Kırşehir Yöresi Halk Hekimliğinde Dışkı, Çiş ve Tükürük Kullanımı.

Güneş Şahin. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Kırşehir'de Salgın Hastalıklarla Mücadele.

4. Oturum (19 Haziran 2019 Çarşamba 09:00-10:30)

Başkanlar: Oya Ögenler, Mukadder Gün

Meltem Akbaş. Ebe Çantası.

Hasan Erbay. Geçmişten Günümüze Ambulans.

Burcu Özdemir. Ünlü Tıp Tarihçi Profesör Doktor Feridun Nâfiz Uzluk: Eski Çağ Tıp Aletleri Koleksiyonu.

İsmail Yakıt. Osmanlı Mezar Taşlarında Lokman Hekim–V.

Emre Dölen. Darülfünun Döneminde Eczacılık Diplomaları ve Bir Diploma Yolsuzluğu.

5. Oturum (19 Haziran 2019 Çarşamba 11:00-12:30)

Başkanlar: Emre Dölen, Sibel Öner Yalçın

Yeliz Dadalı, Gürdoğan Aydın. Doktor Esad Feyzi Bey'in Türk ve Dünya Radyolojisindeki Önemi.

Önder İlgili. Doçent Doktor Süha Yağcıoğlu'nun Yaşamı ve Özgün Mesleki Yaklaşımı Üzerine Bir Araştırma.

Gülay Halidi, Sadık Nazik, Selim Kadıoğlu. Doktor İhsan Ünlüer ve "Türk Hekiminin Dünü Bugünü Yarını".

Pınar Atakan Birler. Adına Türkü Yazılan Doktor: "Kırşehir'in Altın Oğlu" Profesör Doktor Mehmet Ali Altun.

Şefik Görkey. Doktor Mehmet Ürfi Görkey ve Kırşehir.

6. Oturum (19 Haziran 2019 Çarşamba 13:45-15:15)

Başkanlar: Kerim Alpınar, Gülkızılca Yürür

Hanzade Doğan. Tıp Tarihinde Tıp Etiğinin Önemli Kilometre Taşları.

Abdullah Yıldız, Ahmet Acıduman. Olgularla Psikiyatri Tarihine Bakmak: Osmanlı Tıbbında (Klasik Dönem) Adli Psikiyatrik Olgular -Bir Ön Çalışma-.

Ahmet Kılınç. Hekimlerin Osmanlı Devleti'nde Bilirkişilik Yapmaları.

Melike Öztürk, Rana Can, Selim Kadıoğlu. Geçmişten Günümüze Aşı Reddi.

Eyüp Talha Kocacık, Emre Dölen. İkinci Dünya Savaşı Öncesinde Zehirli Gazlardan Korunma Kursları.

7. Oturum (19 Haziran 2019 Çarşamba 15:45-17:00)

Başkanlar: Sultan Alan, Sezer Erer Kafa

Nilifer Gökçe. Edirne'de Savaş Mağduru Çocuklar ve Kadınlar İçin Açılan Bazı Sosyal Yardım Kurumları.

Fatih Artvinli. Osmanlı Tababet-i Akliye ve Asabiye Cemiyeti'nden Türk Nöropsikiyatri Derneği'ne: Türkiye'de Psikiyatri ve Nörolojinin Örgütsel Tarihi (1914-2019).

Mukadder Gün, Sarper Yılmaz. Bağımlılıkla Savaşımda Öncü Kuruluş: Hilal-i Ahdar'ın (Yeşilay) Tarihsel Gelişimi.

Eray Serdar Yurdakul, Nuray Güneş, Fatih Namal. Nuriyan Paşa: Kızılay'ın Şeref Defteri.

8. Oturum (20 Haziran 2019 Perşembe 09:00-10:30)

Başkanlar: Nermin Ersoy, Eray Serdar Yurdakul

Nüket Örnek Büken, Çağrı Zeybek Ünsal. Tarihsel Süreçte Değişen Hastalık Paradigmaları.

Hüseyin Özden. Antireflü Cerrahisi Gelişimi ve Tarihi Değişimler.

Yusuf Koçak, Arif Hüdai Köken. Kırşehir'de Altı Klinik Birime Başvuran Hastaların Tercih Ettiği Tedavi Yöntemlerinin Modern Tıp ve Geleneksel Tıp Açısından Değerlendirilmesi.

Jiyan Turan, İrem Keser, Ahmet Kaya, Kübra Yurter, Arif Hüdai Köken. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi Tarafından Uyum Haftası Etkinlikleri Kapsamında Yapılan Müze Ziyaretleri ve Öğrenci Görüşleri.

Mehmet Kobaner. Bilim Penceresinden Cosmas ile Damian'ın Mucizeleri.

Poster Oturum (20 Haziran 2019 Perşembe 11:00-12:30)

Başkanlar: Serap Şahinoğlu, Rana Can

Gökçe Coşkun Erdem, Sevgi Şar. Biberiye Bitkisi'nin (Rosmarinus officinalis) Eczacılık ve Tıp Bilimleri Açısından Uluslararası ve Ulusal Literatürdeki Bilimsel Yeri ve Önemi.

Hafize Bilge Eren, Sevgi Şar. Meryemana Dikeni Bitkisinin Kullanımının Eczacılık ve Tıp Tarihi Açısından İncelenmesi.

Yağmur Kılıçdağı, Gülbin Özçelikay. Aloe Vera (Aloe barbadensis) Bitkisinin Geçmişten Günümüze Tıbbi Kullanımı.

Sümme Nur Gençalioğlu, Halil Tekiner. Türk Eczacıları Birliği Dergisi Pharmacia Üzerine İstatistiksel Bir Değerlendirme (1964-1992).

Berrin Günçe, Selim Kadıoğlu. "Tıp Tarihi" Denildiğinde Bir Grup İlköğretim Öğrencisinin Aklına Gelenler: Naif Bir Araştırma.

Ayseren Çevik, Sultan Alan. Al Basmasına Yönelik Lohusaya Yapılan Geleneksel Uygulamaların İncelenmesi.

Sibel Öner Yalçın, Mehmet Demirci. Germiyanoğlu Vakıflar Hamamı.

H Volkan Acar, Eyüp Sarıtaş, Nüket Örnek Büken. Kutadgu Bilig'de Anasır-ı Erbaa ve Ahlat-ı Erbaa.

Gözde Acıduman, Serap Şahinoğlu. Sosyalleştirme Yasası'ndan Günümüze: Karşılaştırmalı Bir İnceleme.

Selda Okuyaz. Kadını Etkileyen Bir Tarihsel Süreç: Meme Kanseri Tanısında Mamografi, Ultrasonografi, Manyetik Rezonans Görüntüleme.

Ayşe Everest, Fatema Alhourani. Günümüz Hastalıkları Şizofreni ve Alzaymır Konusunda Bir Derleme.

10. Oturum (20 Haziran 2019 Perşembe 13:45-15:15)

Başkanlar: Hanzade Doğan, Melike Öztürk

Arın Namal. Ignaz Philipp Semmelweis'ın (1818-1865) Yaşam Öyküsü ve "Kadın Doğum Profesörlerine Açık Mektup" Başlıklı Eseri Üzerine.

Soner Demirbaş. Roland Barthes'ın Göstergebilimsel Serüven'i Odağında Göstergebilim ve Tıp.

Onur Naci Karahancı. Neşet Ertaş Türkülerinde Sağlık ve Hekimlik İmgeleri.

Müge Demir. Anadolu Halı ve Kilimlerinde Kullanılan Muska Yanışının Tıp Tarihi Açısından Değerlendirilmesi.

Serap Yılmaz, Sezer Erer Kafa. Tuvallere Yansıyan Hasta Bedenler.

11. Oturum (20 Haziran 2019 Perşembe 15:45-17:00)

Başkanlar: Gülbin Özçelikay, Fatih Artvinli

Nermin Ersoy. Bilgi Yurdu Işığı Dergisi'nde Kadının Eğitimi (1915-1916).

Meltem Demir, Eda Yirmibeşoğlu Erkal, Gülten Çevik Nasırlıer. Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi Bazı Kadın Dergilerinde "İyilik Hali".

Deniz Birtan, Merve Mergen, Yasemin Koçer Tulgar. Hekim Gazetesi'nde "Ahaliye Hıfzıssıhha Dersleri" (1910-1911).

Cihat Tanış. Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Dair Bir Tıp Mecmuası: Hastahane.

12. Oturum (21 Haziran 2019 Cuma 09:00-10:30)

Başkanlar: Şefik Görkey, Müge Demir

Gülten Çevik Nasırlıer, Yeliz Demirhan, Yasemin Koçer Tulgar, Nermin Ersoy. Diyabet Hastalığına Yönelik Geleneksel Tedaviler: Kocaeli Örneği.

Belgin Babadağlı, Pervin Şahiner, Nermin Ersoy. Kocaeli'nde Gebelik ve Doğuma İlişkin Geleneksel Uygulamalar.

Meryem Türkan Işık. Şanlıurfa İlinde Bir Halk Şifacısı.

Alparslan Santur. Anadolu Halk Hekimliğinde Yürüyemeyen / Yürümesi Geciken Çocuklarla İlgili Bazı Uygulamalar.

Gülkızılca Yürür. Anadolu'da Yer, İyileştirici Soyu ve İyileştirme Bilgisi İlişkisine Bir Örnek Olarak Tunceli'nin Nazımiye İlçesine Bağlı Harige Köyündeki More Sur Kaplıca Gölü ve More Sur Ziyareti.

13. Oturum (21 Haziran 2019 Cuma 11:00-12:30)

Başkanlar: Arın Namal, Hasan Erbay

Betül Bakır, İbrahim Başağaoğlu. Tarihte ve Günümüz Halk Kültüründe Zeytinyağı.

İbrahim Başağaoğlu, Gülsel Kavalalı. Tere Bitkisinin (Lepidium sativum L.) Halk Hekimliğinde Kullanılması.

Serpil Demirci Kayıran. Karahindiba (Taraxacum officinale weber) Bitkisinin Geleneksel ve Tıbbi Açıdan İncelenmesi.

Fatma Çelik. Türk – İslam ve Osmanlı Tıbbında Anestezi Yaklaşımları ve Mandragora (Adamotu) Bitkisi.

Narin Sadıkoğlu. Reiki: 3000 Yıllık Bir Alternatif Tıp Yöntemi.

14. Oturum (21 Haziran 2019 Cuma 13:45-15:15)

Başkanlar: Şule Sanal, Önder İlgili

Oya Ögenler, İlter Uzel. Soranus'tan Akalın'a Ebelere Öğütler.

Hasan Hüseyin Bahadır. Tıbbiyeli Ne Okur.

Selda Okuyaz, Oya Ögenler, İlter Uzel. Ciltlere Sığmayan Bir Yaşamın Kitabı "Tevfik Sağlam 1882-1963".

Sadık Nazik, Selim Kadıoğlu. Türk Hekiminin Pembe Kitabı: Elli Beş Yıl Önceki Sağlık-Tıp-Hekimlik Tartışmalarından Bir Kesit.

Şaziye Dinçer Bahadır. Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü'ne Bir Bakış.

Kapanış Oturumu (21 Haziran 2019 Cuma 15:45-17:15)

Başkanlar: Halil Tekiner, Selda Okuyaz

H Volkan Acar. Türk Halk Hekimliğinde Kuduz.

Levent Öztürk. Halîl B. Ahmed'in (Ö. 175/791) Kitâbü'l-Ayn Adlı Eserinde Yer Alan Kuduz Hastalığının Tedavisi Üzerine Değerlendirmeler.

Mustafa Mercan, Mehmet Yücel, Şule Sanal. Artvin İli Folklorunda Boğa Güreşi Festivalleri.

Mehmet Yücel, Mustafa Mercan, Şule Sanal. Van Kedilerinin Kökenine Ait Bir Çalışma.

Tamamlanan kongre ve sonrakiler hakkında genel görüşme.

Tüm Katılımcıların Değerlendirmeleri ve Önerileri.

SOSYAL PROGRAM

Kırşehir Kent Merkezi Gezisi ve Gala Yemeği

18 Haziran 2019 Salı 17:00 →

Kırşehir kent merkezinde yaya olarak yapılacak gezide görülecek yerler Kalehöyük, Ahi Evran Camii ve Türbesi, Ahi Çarşısı, Cacabey (Gök Bilimleri) Medresesi ve Uzun Çarşı'dır. Üniversite yerleşkesinden kent merkezine geçiş sırasında Neşet Ertaş'ın ve Muharrem Ertaş'ın kabirleri de ziyaret edilecektir. Rektörlük tarafından düzenlenen gala yemeğinin sonrasında Kırşehir İl Kültür Müdürlüğü tarafından görevlendirilecek yerel müzik topluluğu, Neşet Ertaş türkülerinden ve yerel türkülerden oluşan bir program sunacaktır.

Kaman Gezisi ve Hılla Gölü Kıyısında Akşam Yemeği

19 Haziran 2019 Çarşamba 17:00 →

Üniversitenin tahsis edeceği otobüsle yapılacak gezinin durakları Kaman Japon Bahçesi (Mikasanomiya Anı Bahçesi), Kaman Kalehöyük Arkeoloji Müzesi, Kaman ilçe merkezi ve orada bulunan başta ceviz olmak üzere yöresel ürün satış birimleri, Kırşehir Açık Ceza İnfaz Kurumu Sosyal Tesisi ve orada bulunan Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki mahkûmların ürettiklerinin satıldığı mağazadır. Akşam yemeği mekanı Kırşehir kent merkezinde göl kenarında bulunan bir belediye tesisi olan Hılla Gölü Café & Restaurant'dır.

Hacıbektaş Gezisi ve Kırşehir Kent Merkezinde Akşam Yemeği

20 Haziran 2019 Perşembe 17:00 →

Üniversitenin tahsis edeceği otobüsle yapılacak gezide ilk olarak Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesine gidilecek, bünyesinde Hacı Bektaş Veli Dergahı ve Külliyesi, Hacı Bektaş Veli Türbesi (Pir Evi), Balım Sultan Türbesi bulunan Hacıbektaş Müzesi ziyaret edilecektir. Kırşehir'e dönüldüğünde ilk durak Aşık Paşa Türbesi olacak, daha sonra kent merkezinde Almira Tiyatro Akademi & Sanat Kafe'de yöresel lezzetlerden oluşan akşam yemeğini meddah gösterisi izleyecektir.

Kırşehir Kent Park'ta Yürüyüş ve Kent Merkezinde Akşam Yemeği

21 Haziran 2019 Cuma 17:15 →

Son akşam gezisi, Kırşehir'in kent merkezinde bulunan Kent Park'ta dinlendirici bir yürüyüş olarak planlanmıştır. Kırşehir'e ve Kırşehir mutfağına veda için seçilen akşam yemeği mekanı ise kent merkezindeki bir belediye tesisi olan Ağalar Konağı Kültür Evi Restaurant'dır.

Nevşehir Gezisi

22 Haziran 2019 Cumartesi 08:30 →

Kırşehir yerel firmaları olan Ahi Turizm ve Cesur Tur ile işbirliği kurularak kongre ertesi yapılması planlanan günübirlik Nevşehir gezisinde 08.30'da yola çıkılacak ve Avanos çömlek atölyeleri, Zelve Paşabağı bölgesi, Göreme Açık Hava Müzesi, Ürgüp ve Göreme peri bacaları, Uçhisar Kalesi, Kaymaklı yeraltı şehri ziyaret edilecektir. Öğle yemeğini de kapsayan program Kırşehir'de sona erecek, Nevşehir'den Ankara ya da Kayseri hava limanlarına geçmek isteyenlere transfer olanağı sağlanacaktır.

İkinci, üçüncü, dördüncü gün programlarındaki akşam yemeklerinin ve Nevşehir gezisinin bedellerinin katılanlar tarafından ödenmesi gerekmektedir.

TÜRK HALK HEKİMLİĞİNDE KUDUZ

H Volkan Acar

Kuduz hastalığı yüzyıllardır Türk halk hekimliğinin uğraşı alanı içindedir. Bu hastalığı ifade etmek için günümüzde kullanılan kuduz sözcüğü öz Türkçedir ve birkaç küçük farkla yüzyıllardır hem tıp dilinde hem de halk dilinde değişmeden kalabilmiştir. Farklı Türk lehçelerinde kutuz şeklinde yer alan ve "köpek ısırığından bulaşan delirme hastalığı" olarak tanımlanan kuduz sözcüğü, kutur- "delirmek, kudurmak, şuurunu kaybetmek" ile aynı kökten gelmektedir.

Türk halk hekimliğinde kuduz hastalığının ortaya çıkmasına neden olan durumların şunlar olduğu düşünülür; rüyada kuduz köpek görmek, rüyada kuduz köpek tarafından ısırılmak, çevrede kuduz hastalığının olduğunu işitmek, kuduz köpek görmek, kuduz köpek tarafından yalanmak ve kuduz tarafından ısırılmak.

Kuduzun tedavisine yönelik uygulamalar ise ağırlıklı olarak kuduz ocaklarında gerçekleştirilir. Bu ocaklarda gerçekleştirilen uygulamalar şu başlıklar altında incelenebilir:

1. Irvasa (Hastayı 40 gün boyunca bir odaya kapatmak, kuduz kınası yakmak)
2. Parpılama/darpılama (Dil altını dağlamak, kanatmak ya da tuz sürmek)
3. "Kutsal" yer ziyareti (Kuduz ocaklarını ziyaret, "ocak ekmeği"nden yemek, "kuduz suyu"ndan içmek)
4. Bitki kökenli ilaçlar (Bakla, badem, fasulye)
5. Hayvan kökenli ilaçlar (Bal, köpek kılı)
6. Madensel ilaçlar (Bakır küfü, tuz)

***

KUTADGU BİLİG'DE ANASIR-I ERBAA ve AHLAT-I ERBAA

H Volkan Acar, Eyüp Sarıtaş, Nüket Örnek Büken

Bilindiği gibi 2019 yılı, Kutadgu Bilig'in Yusuf Has Hacib tarafından yazılışının 950. Yıl dönümüdür. Bu nedenle bu olay 2019 UNESCO Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri arasına alınmıştır.

Yusuf Has Hacib'in 1069-1070'de yazmayı bitirdiği Kutadgu Bilig, Karahanlı dönemine ait nasihatname/siyasetname tarzında bir eserdir. Devlet yönetimi ve siyaset bilgisine ilişkin öğütlerin yer aldığı eserde dört temel karakter vardır. Bunlardan Küntogdı hükümdardır, düzeni ve adaleti temsil eder. Aytoldı vezirdir, kutsallığı, devleti, ikbali temsil eder. Ögdülmiş vezirin oğludur, anlayışı, aklı temsil eder. Odgurmış ise Ögdülmiş'in yakınıdır, akıbeti, mistik değerleri temsil eder.

"Mutluluk veren bilgi" anlamına gelen Kutadgu Bilig, hayatın hemen hemen her dönemine ait bilgi içerir. Bunlar arasında toplumsal yaşam, meslekler, insan ilişkileri, ahlaki değerler sayılabilir. Bu kapsamda eser içinde dönemin tıbbi anlayışını yansıtan beyitler de yer almaktadır.

Yüzlerce yıl boyunca İslam tıbbının ve Osmanlı tıbbının temel tıbbi yaklaşımı olan dört unsura dayalı humoral patoloji teorisinin dünyanın farklı bölgelerinde kabul gördüğü bilinmektedir. Orta Asya'da 11. Yüzyılda yazılmış olan Kutadgu Bilig incelendiğinde bu tıbbi anlayışın benimsendiğine dair izler görülür.

Örneğin eserde dört halife dört unsura benzetilmiştir. Ayrıca 12 burç kendi aralarında dört gruba ayrılarak dört mevsime ve dört unsura benzetilmiştir. Bazı yerlerde ise hıltlar arasındaki dengenin bozulmasının hastalıklara neden olduğu doğrudan anlatılır. Bunun dışında ahlat-ı erbaa ile beslenme ve rüya yorumları arasında da ilişki kurulmuştur.

Bildiride Kutadgu Bilig'deki humoral patoloji teorisi ile bağlantılı beyitler incelenecektir.

***

SOSYALLEŞTİRME YASASI'NDAN GÜNÜMÜZE: KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

Gözde Acıduman, Serap Şahinoğlu

Günümüzde Sağlık Bakanlığı olarak adlandırılan ülkemizin sağlık işlerinin temel yürütücüsü olan kurum, 3 Mayıs 1920'de "Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâleti" adı altında, 3 numaralı kanun ile kurulmuştur. İlk kurulduğunda, sağlığın yanı sıra sosyal yardımla ilgili konuları da ele almıştır. Cumhuriyetin

kuruluşundan beri ülkemizdeki sağlık politikaları dünyadaki gelişim ve değişimle paralel bir seyir izlemiştir.

Ülkemizde sağlık politikaları sıklıkla beş dönem altında incelenmektedir: 1923-1946 dönemi, 1946-1960 dönemi, 1960-1980 dönemi, 1980-2000 dönemi, 2000 ve günümüz. Bu dönemlerin her birinin kendine özgü yaklaşımları, bunlara yönelik düzenlemeleri, sağlık yapılanmasında değişiklikleri bulunmaktadır. Düzenlemeler dönem dönem çıkarılmış kimi kanun ve kararnamelerle belirlenmiştir. Bu kanunların en önemlileri 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun (1928), 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu (1930), 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun (1961), 17439 sayılı Bazı Sağlık Personelinin Devlet Hizmeti Yükümlülüğüne Dair Kanun (1981), 663 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (2011) ve 694 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (2017)'dir.

Bu sunumda incelenecek olan 1961 tarih ve 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun ile tüm sağlık hizmetleri devletin görevi olarak kabul edilmiş, sağlık hakkı, nüfusa göre hizmet, dar bölgede çok yönlü hizmet gibi anlayışlar benimsenmiştir. Bu yasanın bir önemi de "herkes için sağlık" anlayışının Alma-Ata Deklarasyonu'ndan (1978) 17 yıl önce ülkemizde benimsenmesini sağlamasıdır. Bu yasayla başlatılıp yaygınlaşan sağlık ocakları uygulaması politikanın değişmesi ve aile hekimliği sistemine kayışla beraber sona ermiştir. Fakat hâlâ toplum tarafından aile hekimliklerinin çoğu sağlık ocağı şeklinde anılmaktadır. Bu sunumun amacı uzun süre etkileri sürmüş 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun'un bulunduğu dönem çerçevesinde incelenmesi, önemi ve günümüz uygulamalarıyla olan farklılıklarının karşılaştırılmasıdır.

***

EBE ÇANTASI

Meltem Akbaş

Kısa süre öncesine kadar sağlık ocaklarında görev yapan ebeler için bir gündelik yaşam unsuru ve karakteristik bir aksesuar olan ebe çantası, yakın geçmişte

birinci basamak sağlık hizmeti sunum modeli değişip ebelerin ev ziyareti yapması düzeninin son bulmasıyla ansızın kullanımdan kalkmış, tarihe karışmıştır. Bildirimiz çerçevesinde, ebelik tarihçesinde bir döneme damgasını vuran bu işlevsel ve simgesel obje, içeriği-kullanımı-kullanıcısı hakkında bilgi ve görüş aktarılarak tanıtılacaktır. Bununla bağlantılı olarak, birinci basamak sağlık hizmeti birimi olarak sağlık ocaklarının ve ana çocuk sağlığı merkezlerinin yerine aile sağlığı merkezlerinin esas alınmasının, ebelerin çalışma düzeni ve dolayısıyla meslek kimliği üzerindeki etkileri irdelenecektir.

***

ETNOBOTANİK AÇIDAN KIRŞEHİR

Kerim Alpınar

Bitki-insan ilişkisini ele alan etnobotanik araştırmaların ne kadar önemli sonuçları olabildiğinin pek çok örneği vardır. Örneğin sağlık sorunlarında geleneksel olarak kullanılan bir bitkinin bilimsel değerlendirilmesinden hareketle tedavide kullanılabilecek bir ilaç geliştirilebilmektedir. Doğrudan sağlık sorunlarında olmasa bile yenen veya diğer alanlarda kullanılan yabani bitkilerin araştırılmalarıyla da dolaylı yoldan sağlıklı bir yaşam sürdürülmesi söz konusu olabilmektedir. Bitki çeşitliliğinin ve bağlantılı olarak bölgesel kültürün zenginliği Türkiye'yi etnobotanik araştırmalar için ilginç kılmaktadır. Sürdürülen söz konusu araştırmaların mevcut bilgimize devamlı katkı sağlaması bunu doğrulamaktadır. Türkiye'yi etnobotanik açıdan sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek ve insanlık için yararlı sonuçlara ulaşabilmek için araştırılmaların genişletilerek sürdürülmesi gerekir.

Bu düşünceyle hazırlanan bu bildiride İç Anadolu Bölgemizin Orta Kızılırmak Bölümü'nde yer alan Kırşehir ilimizde günümüzde halkın çeşitli şekillerde kullandığı yabani bitkiler ve ildeki geleneksel botanik kültürü yansıtılmaya çalışılacaktır.

***

RİSĀLE FĪ ḤAVĀŞŞI PĀNZEHR-İ KENʿĀN

Meryem Arslan

Risaleler, genellikle özel konulara ayrılmış kısa hacimli eserlerdir. Bunlar, müstakil olabileceği gibi genellikle bir mecmua içerisinde veya külliyatlı bir eserin sonunda yer alırlar. Klasik Osmanlı metinlerinde bu tür küçük açıklamalara sıkça rastlamak mümkündür. Bunlardan biri de Risāle Fī Ḥavāşşı Pānzehr-i Kenʿān'dır. Eserin müellifi, Kenan-ı Mısrî'dir. Hakkında herhangi bir bilgi bulunamayan müellifin Mısır'a giden ve orada çeşitli tıbbî incelemeler yapan Türk asıllı bir hekim olduğu düşünülmektedir. Jahic'e göre (Catalogue of the Arabic, Turkish, Persian and Bosnian Manuscripts in the Ghazi Husrev Bey Library, Sarajevo, XII, s. 70) o, I. Ahmed devri ricalindendir. Kenan-ı Mısrî, tahminen kendi icad ettiği panzehiri Risāle Fī Ḥavāşşı Pānzehr-i Kenʿān, Cevher-i Bî-Hemtâ ve Risāle-i Pānzehr= Pānzehrnāme adlarıyla anılan bir kitapta toplamıştır. Eserin, tespit edilen 15 nüshası bulunmaktadır. Bunlardan biri de Gazi Hüsrev Begova Kütüphanesi, R 7565 numarada kayıtlı olan nüshadır. 3 yaprak ve 26 satırdan oluşan bu nüshanın çalışılmadığı belirlenmiştir. Panzehirle ilgili incelemelere ve Kenan-ı Mısrî'nin panzehir çalışmasına katkı sunmak için bu bildiride sözü edilen kütüphaneden elde edilen risale tanıtılacaktır. Risaleden farklı olarak sayfalarına not alınan çocuk düşürme ve bir ilaç terkibiyle ilgili nota ise çalışmanın sınırlılığından dolayı yer verilmeyecektir.

Pānzehr-i Kenʿān risalesi, panzehirlerle ilgili çalışmalar başta olmak üzere, tıp tarihi çalışmalarına, Türk dili ve tıp terimleri incelemelerine katkılar sağlanacaktır. Aynı zamanda Osmanlı Dönemi'nde onun sınırları içerisinde yazılmış tıp metinlerinin bilim âlemi tarafından bilinmesine de olanak sunacaktır. Zehirlere karşı kullanılan panzehirlerin özelliklerinin tanıtıldığı eserde, müellif olan hekim de 27 senelik bir riyazat ve içtihat gerektiren uğraş ve mücade sonucunda ilham-ı Rabbaniyeye mazhar olarak bu panzehiri elde etmiştir. Bu panzehirin bilinmesinin bu anlamda önemli olduğu da kendiliğinden ortaya çıkacaktır diye düşünülmektedir.

Çalışmada tanıtım ve dil incelemelerini içeren bir yöntem kullanılacaktır. Ayrıca metnin çeviri yazısıyla birlikte sözlüğü de verilecektir. Panzehir risalesinin

çözümlenmesi ve çeviri yazısının doğru yapılabilmesi için konuyla ilgili çalışmalardan ve alanın önemli kaynaklarından yararlanılacaktır.

***

OSMANLI TABABET-İ AKLİYE ve ASABİYE CEMİYETİ'NDEN TÜRK NÖROPSİKİYATRİ DERNEĞİ'NE: TÜRKİYE'DE PSİKİYATRİ ve NÖROLOJİNİN ÖRGÜTSEL TARİHİ (1914-2019)

Fatih Artvinli

Türkiye'de tıp alanında örgütlenmelerin tarihi her ne kadar on dokuzuncu yüzyıla dayansa da, bir ihtisas alanına özgü dernek ve örgütlerin ortaya çıkışı, II. Meşrutiyet'i takip eden yıllarda gerçekleşmiştir. Psikiyatri (Akliye) ve Nöroloji (Asabiye) alanlarını kapsayan ilk örgüt 1914 yılında dönemin en önemli akıl hastanesi olan Toptaşı Bimarhanesi'nde kurulan Osmanlı Tababet-i Akliye ve Asabiye Cemiyeti'dir. Birinci Dünya Savaşı nedeniyle resmi kuruluşu ancak 1918 yılında tamamlanan Cemiyet, Cumhuriyet'in ilanının ardından Türk Tababet-i Akliye ve Asabiye Cemiyeti adını almış, daha sonra ise Türk Nöropsikiyatri Derneği adı ile faaliyetlerine devam etmiştir. Türkiye'de psikiyatri ve nöroloji alanında iki ayrı uzmanlık derneğinin kurulduğu doksanlı yılların ortasına kadar, Türk Nöropsikiyatri Derneği her iki alanı kapsayan, kongreler düzenleyerek bilimsel dergiler yayımlayan tek örgüttür. Cumhuriyet öncesi ve sonrasında toplanan Tababet-i Akliye ve Asabiye Kongreleri, derneğin resmi olmayan aylık dergisi İstanbul Seririyatı ve yine derneğin aylık toplantı geleneği, ilerleyen yıllarda Ulusal Nörospkiyatri Kongreleri, Nöropsikiyatri Arşivi dergisi ve yine aylık vaka toplantıları şeklinde devam etmiştir. II. Meşrutiyet'in ardından başlayan dernekleşme çabaları, ileriki yıllarda nöropsikiyatri alanında farklı derneklerin açılıp kapanması ile devam etmiştir. Bu bildiride, 1914 yılında kurulan Osmanlı Tababet-i Akliye ve Asabiye Cemiyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar psikiyatri ve nöroloji alanındaki mesleki örgütlenmelerin tarihi ele alınacak ve yüzyıllık sürecin önemli dönüm noktaları tartışılacaktır.

***

ADINA TÜRKÜ YAZILAN DOKTOR: "KIRŞEHİR'İN ALTIN OĞLU" PROFESÖR DOKTOR MEHMET ALİ ALTUN

Pınar Atakan Birler

Hekim ve akademisyen kimliğiyle tıp alanındaki çalışmalarının yanı sıra siyasi arenada da varlık gösteren Profesör Doktor Mehmet Ali Altun, Kırşehir'in kaybettiğimiz değerlerinden biridir. 1945 yılında Kırşehir'de dünyaya gelen Altun, lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde almış, uzmanlık eğitimini de aynı fakültede Çocuk Cerrahisi Anabilim Dalı'nda tamamlamıştır. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin ardından Kayseri Erciyes Tıp Fakültesi ve 1990 yılında göreve başladığı Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak akademik çalışmalarını sürdürmüştür. Görevine devam ederken, 1995 yılında Anavatan Partisi'nden TBMM XX. Yasama Dönemi Kırşehir Milletvekili olarak seçilmiştir. 1996 yılında pankreas kanseri nedeniyle yaşamını yitiren Prof. Dr. Mehmet Ali Altun adına Türk Halk Müziği sanatçımız merhum Neşet Ertaş bir türkü yazıp bestelemiştir. Ertaş dizelerinde, öğrencisi olarak tanıma şansı yakalayabildiğim, değerli hocamızı "İnsanlıktır onun yolu, Yüreği insanlık dolu, Kırşehir'in altın oğlu, Doktor Mehmet Ali Altın" olarak tanımlamıştır.

Bu çalışmada, "Kırşehir'in Altın Oğlu" Doktor Mehmet Ali Altun'un yaşam öyküsü, tıp ve siyaset alanındaki çalışmaları ile ilgili bilgiler verilerek, yâd edilmesi amaçlanmıştır.

***

BİR EL YAZMASINDAN HAREKETLE OSMANLI'DA ŞİFA REÇETELERİ

Giyasi Babaarslan

İnsanoğlu tarih boyunca ruh ve beden sağlığını korumak için doğadan, inanışlardan, dinlerden, mitolojilerden, kişisel ve toplumsal deneyimlerden yola çıkarak koruyucu, önleyici ve iyileştirici çareler aramıştır. Bulunan çareler, yüzlerce yıllık insanlık tecrübesi olarak yazıya dökülmüş ve böylece günümüze kadar ulaşmıştır. Geçmişten günümüze hastalık ve sağlık konusunda kaleme alınan eserler, tıp ilminin gelişimine az veya çok katkıda bulunma hüviyetini haizdir. Geçmişin tecrübesini bugünün teknolojisiyle birleştirmek bütün

bilimlerde istenen ilerlemeye ivme kazandırmaktadır. Bu bağlamda Osmanlı'nın tıbbî tecrübeleri günümüz sağlık çalışmalarına önemli ölçüde katkı sağlayabilir. Bütün toplumlar gibi Osmanlı da gerek hastalıkları önlemek gerekse hastaları iyileştirmek amacıyla her türlü marazın şifasını araştırmıştır. Teknolojik imkanların sınırlı olduğu o dönemde tecrübe ederek bulunan tüm çareler kayıt altına alınmıştır. Söz konusu şifa kayıtları, sadece bilimsel çalışmalarla elde edilen bulgulardan ibaret değildir. Aynı zamanda halkın yıllarca deneyerek kendi usulleriyle ulaştığı birikimler ve geçmişten miras kalan kimi adetler de tıp ilminin Osmanlı'daki kaynaklarındandır. Bu kaynaklar arasında çeşitli hastalıklar için ilaçların kayıtlı olduğu mecmualar da bulunmaktadır. Genellikle "mecmua-i edviye" olarak bilinen bu mecmualar, farmakoloji açısından son derece önemli malzemeler ihtiva etmektedir. Bu kaynakların gün yüzüne çıkarılması şüphesiz tıbbın pek çok alanına katkı sağlayacaktır. Bu düşünce ile hazırladığımız çalışmada, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda bulunan 06 Hk 3784 numaralı yazmada yer alan hastalıklar ve bu hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçlar ele alınacaktır.

***

KOCAELİ'NDE GEBELİK ve DOĞUMA İLİŞKİN GELENEKSEL UYGULAMALAR

Belgin Babadağlı, Pervin Şahiner, Nermin Ersoy

Türkiye coğrafi konumu sebebiyle, tıbbi folklor açısından birçok farklı kültürün bir araya gelip farklı sentezlerin oluştuğu bir ülkedir. Ülkemizde gebelik, doğum ve bebek bakımına ilişkin yapılan çalışmalarda; işlevsel olmayan uygulama ve inançların halen bulunduğu, kadının ve bebeğin sağlığını etkilediği, bu konuda yapılacak eğitimlerin gerekli ve yararlı olduğu bildirilmektedir.

Buradan yola çıkarak araştırmamızda, Kocaeli'nde kadınların gebelik, doğum, lohusalık ve bebek bakımına ilişkin geçmişte uyguladıkları ve/veya halen uygulamakta oldukları geleneksel uygulamaları tanımlamak, ortaya çıkacak sonuca göre sağlığı tehdit eden uygulamalar karşısında neler yapılabileceğine yönelik önerilerde bulunmak amaçlanmıştır. Çalışma yüz yüze görüşme tekniği ile Kasım, Aralık 2015 tarihleri arasında yapılmıştır. Elde edilen gebelik ve doğuma

ilişkin geleneksel uygulamaların bazılarının kadına ve yenidoğana zarar verebilecek boyutta olduğu tespit edilmiştir.

***

TIBBİYELİ NE OKUR

Hasan Hüseyin Bahadır

"Tıbbiyeden her şey arada bir de hekim çıkar." Bu söz yirminci yüzyılın başlarında sıkça kulağa çalınırdı. Bir açıdan bakıldığında bu nüktede haklılık payı da vardı. Söz gelimi Keçecizade Fuad Paşa meslek değiştirip hariciyeci olmuş hekimdi. Abdullah Cevdet tıbbiye mezunu siyasetçi... Rıza Tevfik felsefe ile iştigal eden doktor; Cenab Şahabeddin ise şairlik eden bir hekimdi. Görüleceği gibi geçen yüzyılda tıbbiye yalnız doktor değil sosyal bilimlerin çeşitli sahaları ile uğraşan, sanatla, felsefe ile ilgilenen münevverler de yetiştiriyordu.

Doğa bilimlerinin tıbbiye mektebi aracılığıyla Osmanlı İmparatorluğu'na girmesi o güne kadar olmayan kimi tartışmaları beraberinde getirdi. Tıbbiyenin talebeleri materyalist düşüncenin filozoflarını okuyup tartışabiliyorlardı. Geleneksel düşüncenin hakim olduğu bir imparatorluk için bu şaşırtıcı bir gelişmeydi. Öyleyse tıbbiyeli bir kadavrayı anatomi masasına yatırıp inceliyor, materyalist filozoflardan yaratılışa ve evrene dair açıklamalar okuyordu. Dolayısıyla hayatı, insanı, kainatı anlama biçimi geleneksel olandan uzaklaşıyordu.

Bu çalışma odak olarak vulgar materyalist anlayışın başucu kitabı olan, tıbbiyeliler arasında pek meşhur olmuş Louis Büchner'in "Madde ve Kuvvet" kitabı üzerinden bir fikir okuma denemesidir. Böylelikle geçen yüzyılda tıbbiyeliyi biçimlendiren materyalist anlayışa Büchner üzerinden bakılacaktır. Osmanlı tıbbiyelisinin zihin dünyasında bir gezintiye çıkılmaya çalışılacak, düşüncenin nasıl el yordamıyla biçimlendirildiğinin üzerinde durulacaktır. Bu sayede tefekkür dünyamızın düşüncenin felsefi olanından çok vulgarize olanına meyilli olduğu anlaşılacak, modernleşmemizin tipik bir örneği olan tıbbiyelinin zihinsel dinamiğine bakılacaktır. Aslında tıbbiyelinin zihin aynasında görülenin şeyin hepimiz gibi doğu ile batı arasında sıkışmasının yarattığı bir medeniyet buhranı olduğu anlaşılacaktır.

TARİHTE ve GÜNÜMÜZ HALK KÜLTÜRÜNDE ZEYTİNYAĞI

Betül Bakır, İbrahim Başağaoğlu

Binlerce yıldır halk arasındaki dinsel törenlerde, sağlık, temizlik, güzellik maddeleri yapımlarında ve yakacak olarak yaygın kullanılan zeytinyağı, üretimi yapılan bölgelerde kuşaklar boyu fazla değişikliğe uğramadan kullanılmıştır. Bazı dönemlerde özellikle petrolün bulunmasıyla ticari değerini kaybeden yağ, büyük şehirlerde yerini başka bitkisel yağlara ve kozmetiklere, ilaç hammaddelerine bıraksa da zeytinin yetiştiği kırsal kesimlerde kullanım alanı azalmamış, günümüze kadar gelmiştir. Farmakoloji ve farmakognozi alanlarında şifalı bitkilerin, tedavilerde yeniden önem kazandığı günümüzde, halk tıbbına verilen önem de artmıştır.

İlk çağlarda Neolitik dönem ve sonrasında yağ oranı yüksek bitkiler kullanılmaya başlanmış, Üst Paleolitik Çağ'da aydınlatmada zeytinyağının kullanıldığı ve çok sonraları yemeklere katıldığı bilinmektedir. Kullanım alanları M.Ö. 800'lerde çeşitlenmiş Yunanlı bir vatandaşın yıllık yağ tüketimi 55,5 litreye varmıştır. Vücutlarını temizlemek için önce yağ ile ovup daha sonra strigil denilen alet ile yağı sıyırarak ölü derileri ve kirleri yağ ile akıtmışlardır. Ayak sağlığını korumak, yaralarının oluşumunu engellemek için uzun yürüyüşler öncesinde zeytinyağı sürmüşlerdir.

Romalılar zeytinyağını; yemeklerde, saç bakımında, vücutta cildi güzelleştirmede, kahramanların vücutlarını ovmak için, temizlikte; özellikle Girit'teki zeytinlerden elde edilen zeytinyağı, parfüm yapımında ve aydınlatma amaçlı kandillerde kullanmışlardır.

Mısır tapınaklarında ölülerin vücutları zeytinyağı ile sıvanırken, ayinlerde lambalarda yakılması Ra'ya (Güneş Tanrısı) sunulan kutsal madde olarak hiyerogliflerde tasvir edilmiştir.

Dini ayinlerde ve güzellik malzemesi olarak asırlar önce kullanılan zeytinyağı çok sonraları sofralarda yemeklere katılmıştı. İlk Hristiyanlar arasında zeytinyağı, hastalarda, yapıların kutsanmasında, kandillerde, yeni doğanlarda, evlilik törenlerinde ve ölülerin kutsanmasında kullanılmıştır.

Anadolu'da zeytinyağının folklorik kullanımı yörelerdeki şifalı bitkilere göre farklılık göstermektedir. Kilis'te yeni doğan çocuklara tuzlandıktan sonra gözlerine birer damla zeytinyağı damlatılırdı. İstanbul'da, sedefotunun şişede zeytinyağında bekletilmesi ile elde edilen yağ karın ağrılarında sürülerek uygulanırdı. Evliya Çelebi seyahatnamesinde halkın yiyecekleri arasında, zeytin ve zeytinyağını gezdiği yörelerde "var" ya da "burada zeytin, zeytinyağı yok" diyerek sık sık bahsetmiş, Trabzon, Edremit, Halep, Bursa ve Ege zeytinyağlarını övgüyle anmıştır.

Çalışmamızda zeytinyağının halk hekimliğinde kullanımı ve faydalarının yanı sıra kozmetik ürünlerde de yer almasından söz edilecektir.

***

TERE BİTKİSİNİN (Lepidium sativum L.) HALK HEKİMLİĞİNDE KULLANILMASI

İbrahim Başağaoğlu, Gülsel Kavalalı

Anavatanı Asya olan bitki 50 cm yüksekliğe kadar uzayabilen beyaz ya da erguvani renkte çiçek açan yıllık otsu bir bitkidir.

Ülkemizin bütün bölgelerinde yetiştirilen tere bitkisi kerdeme ve cırcır olarak da bilinmektedir. Bu bitki doğada yabani olarak bulunmakla birlikte bahçe ve bostanlarda da yetiştirilmektedir.

Halk arasında bu bitkinin yaprakları salata olarak yenilmekte, çiçekleri çay olarak içilmekte, tohumları baharat olarak kullanılmaktadır. Ayrıca yaprakları sıkılarak elde edilen usaresi de tedavi amacıyla kullanılmaktadır.

Halk arasında uzun zamandan beri kullanılan bu bitkinin ekstrelerinin bugünkü metotlarla etno-fannakolojik çalışmalarda hem kimyası hem de farmakolojik olarak etki mekanizması incelenmektedir.

Bitkilerde bulunan flavonoidler ve özellikle C vitamini ve bunların etkisini artıran selenyum, bakır, mangan ve çinko gibi mineraller antioksidan olarak bilinmektedir. Tere bitkisi, kalsiyum ve demir açısından oldukça zengindir. Ayrıca A,C ve D vitaminleri ile uçucu yağ, musilaj ve iyot bakımından da zengin olan tere, diğer madensel tuzları da barındırır. Halk hekimliğinde tere yapraklarının

çok miktarda şeker ile karıştırılarak her gün bir tatlı kaşığı sürekli yenmesinin ve aynı karışımın kaynatılarak suyunun içilmesinin guatr hastalığına iyi geldiği belirtilmektedir.

Fenil-etil isotiosiyanat kimyasal maddesi tere yaprakları ağızda çiğnenmesi ile oluşur. Bu madde tütünün oluşturduğu akciğer kanserine karşı kullanılan bir madde olup çalışmalarla doğruluğu ispatlanmıştır.

Çin Tıbbında tere bitkisi, hem üst solunum enfeksiyonlarında öksürük kesici ve ekspektoran olarak hem de toksinlere karşı kullanılan bir drogdur.

Bu bildiride tere bitkisinin birçok yararlarının yanı sıra yapılan son bilimsel çalışmalarda birçok hastalıklara da iyi geldiği ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

***

HEKİM GAZETESİ'NDE "AHALİYE HIFZISSIHHA DERSLERİ" (1910-1911)

Deniz Birtan, Merve Mergen, Yasemin Koçer Tulgar

1910-1911 yılları arasında Trabzon Serasi ve İkbal Matbaası'nda basılan "Hekim" adlı gazetenin imtiyaz sahibi vilayet aşı memuru M. Raif, başyazarı Akçaabat belediye tabibi Dr. Hafız Eyüp, sorumlu müdürü ise Şifa Eczanesi sahibi Ecz. Ömer Dursun'dur. Gazetenin kırk sekiz sayısı iki sene boyunca on beş günde bir olmak üzere yayımlanmıştır.

İlk sayıda gazetenin çıkartılmasının amacı, hekimliğin kıymetini, hünerini, ehemmiyetini herkese anlatmak, şehirden uzak olan yerlerde, tabip olmayan mahallerde, hastaların veya hasta sahibinin tabibe müracaat edinceye kadar ne gibi tedbirleri alması gerektiği, hastalığın cins ve derecesini az çok tayin ve tedavisine dair bilgilerin aktarılması olarak açıklanmaktadır.

Bu çalışmada gazetenin yedinci sayısından itibaren başlayan ve Dr. Rıza Rüstem tarafından "Ahaliye Hıfzısıhha Dersleri" başlığı altında kaleme alınan makaleler incelenmiştir. Bu makalelerde öncelikle ahalinin anlayabileceği bir dilde hıfzısıhhanın tanımı yapılarak, önemi açıklanmış, ardından sağlıklı bir hayat sürmeleri için yapmaları gerekenler öğütlenmiştir.

***

BİBERİYE BİTKİSİ'NİN (Rosmarinus Officinalis) ECZACILIK ve TIP BİLİMLERİ AÇISINDAN ULUSLARARASI ve ULUSAL LİTERATÜRDEKİ BİLİMSEL YERİ ve ÖNEMİ

Gökçe Coşkun Erdem, Sevgi Şar

Rosmarinus officinalis (biberiye), kokulu, yapraklarını dökmeyen, iğne benzeri yapraklara sahip ve beyaz, pembe, mor ve koyu mavi çiçekleri olan, boyu 2 metreye kadar uzayabilen Lamiaceae (Ballıbabagiller) familyasından, odunsu bir Akdeniz bölgesi bitkisidir. Normal şartlarda Nisan ayında çiçek açan, killi toprakları ve çok sulak alanları sevmeyen biberiye bitkisi, lifli bir kök sistemine sahiptir. Bu bitkinin adı, 18. Yüzyıl doğa bilimcisi Carl Linnaeus tarafından verilmiş, iki Latince kelime olan ros (çiy) ve marinus (deniz) kelimelerinden oluşmuştur.

Tıbbi alanda, biberiyenin birçok hastalığın tedavisinde eski çağlardan beri kullanıldığı ifade edilmektedir. Eski Mısırlılar, Romalılar ve Yunanlılarda kutsal kabul edilen bitkiden, tıbbi etkilerinin olacağına inanılarak halk hekimliğinde de faydalanılmıştır.

Damıtma yöntemiyle uçucu yağını ilk kez Araplar elde etmeyi başarmışlar ve biberiyeyi sıklıkla kullanmışlardır. Bitkinin kullanımı Ortaçağ'da yaygınlaşmıştır.

Biberiye, esas itibarıyla dört özelliği sebebiyle; süs bitkisi olarak kullanıldığı, yoğun aromatik özelliği sahip olduğu, mutfaklarda lezzet artırıcı olarak yemeklere katıldığı ve bilhassa eczacılıkta ve tıp alanında faydalanıldığı için yetiştirilmektedir.

Biberiye bir dizi fitokimyasallar da dahil olmak üzere, kafur, rosmarinik asit, kafeik asit, ursolik asit, betulinik asit, karnosik asit, ve karnasol içermektedir. Çiçeklerinden renksiz veya soluk sarı renkte olan biberiye esansı çıkarılmakta ve bu esansın içeriğinde kafur, sineol, kamfen, pinen, borneol ve bornilasetat bulunmaktadır. Ayrıca yüksek miktarda B, C, D, E ve K vitaminlerini içeren bitki, demir, kalsiyum ve fosfor açısından da oldukça zengindir.

Biberiye bitkisi, yapısal özellikleri sayesinde, antioksidan ve anti-enflamatuar gibi çok çeşitli farmakolojik etkilere sahip olup, bu yapısal özellikleri sebebiyle eczacılık ve tıp alanında birçok ulusal ve uluslararası araştırmaya konu olmuştur.

Bu çalışmada, bitkinin içerdiği etken maddeler nedeniyle eczacılık ve tıp alanında kullanımlarının yanı sıra, halk hekimliği alanında ki kullanımları çeşitli uluslararası ve ulusal literatürler ışığında incelenecektir.

***

TÜRK – İSLAM ve OSMANLI TIBBINDA ANESTEZİ YAKLAŞIMLARI ve MANDRAGORA (ADAMOTU) BİTKİSİ

Fatma Çelik

Türk-İslam tıbbında sık kullanılan anestezik karışımların içinde yer alan mandragora; Akdeniz ülkelerinde ve Türkiye'nin Muğla, Antalya ve Mersin gibi batı ve güney bölgelerinde yetişen yabani bir bitkidir. Türkiye'de Mandragora Autumnalis Bertol cinsi mevcuttur. Ülkemizde mandragora; abdüsselam otu, adamotu, adem otu, at elması, hacılar otu, insan otu, muhabbet otu, hüngürük otu gibi yerel isimleriyle de bilinir. Mandragora; mavimsi mor çiçekleri ile rozet şeklinde yapraklar, insan biçiminde dallı kökleri olan bazı büyülü güçler taşıdığına inanılan bir bitkidir.

Büyük Türk- İslam bilgini İbni Sina (Avicenna)/(980-1037); ünlü kitabı "El- Kanun fi-Tıb" da mandragoradan arapça "yebruh" meyvelerinden "lüffah" adıyla söz eder. Yebruhun uyutucu ve uyuşturucu etkisinden bahseder:

"Her kim ki eğer bir organ kesilecekse (ampütasyon), ona 3 ebulusat (9 kırat) dozda yebruh şarabı (yebruh suyu) içirilir ve uyuşturulur (sakinleştirilir, sabitleştirilir). Bu uyku hali rüyada 3 ila 4 saat devam eder; o kişinin düşünce ve his yeteneği geçici olarak kaybolur. Denir ki, yebruh kökü ile 6 saat kaynatılan fil dişi yumuşar ve ona istenilen şekil verilebilir. Koklamakla veya etkisini artırmak için şaraba katılıp içilebilir. Şarapla birlikte kaynatıldığında ölüme yol açabilir. Rektumdan verilirse etki çabuklaşır. Bir grup hekim, bu uyuşmuş kişileri soğuk suya oturtup, ayılıncaya kadar su içinde masaj yapmışlardır. Bundan maksat,

yüzeydeki kanın içe çekilip, hararetin içe çekilmesi ve iç organlarda toplanan kanın ısıtıcı etkisiyle kişinin kendine gelmesidir.”

Cerrahi operasyonlarda hastanın ağrı hissetmemesi için yebruh ile afyon, şarap, sarı sabır ve hindistan cevizini karıştırıp içirir. Bu yöntem İslam dünyasında birçok hastanede uygulanır. Avrupalılar bu yöntemi haçlı seferleri ile öğrenirler.

Ortaçağ boyunca batılıların kullandığı uyutucu süngerler (Spongia somniferum) islam ülkelerinde 14 yıl hekimlik yapan cerrah Borgognoni’nin tecrübelerini aktarmasıyla kullanılmıştır:

“1 ouch (28gr) opium, 8 ouch mandragora yaprak özsuyu, taze baldıran, banotu özsuyu, su ile karıştırılır. Sünger bu karışıma emdirilip, kurutulur. Kullanılacağı zaman ılık suya batırılıp hastaya koklatılırdı.”

Biruni “Kitabu’s-Saydana”da, İbnü’l- Baytar “Müfredat” da mandragora bitkisinin kök ve meyveleri, % 0,3-0,4 oranında narkotik ve uyuşturucu, afrodizyak, antispazmodik etkileri olan hyosyamin, atropin, skopalamin ve skopoletin ihtiva ettiğinden bahseder. Böbrek ve mesane taşı sancılarını azaltmada kullanılmıştır.

Şerafettin Sabuncuoğlu (1405-1485) “Kitab-ı Cerrahiyetü’l Hanniye” adlı eserinde uyutucu ve uykuya çeken anlamında “murkid” kelimesinden bahseder. Ömrü boyunca cerrahi operasyonlarda lüffah (mandragora) kullandığını başka hiçbir ilaca ihtiyaç duymadığını belirtir:

“Adam otunun özünü bırakıp dış kısmını dövesin, tatlı badem yağıyla ovasın, bir gün bir gece durduktan sonra hastaya bir dirhem (3,21gr) veresin yiye, biraz vakitten sonra göresin kim hasta bihaber yatmıştır. Sonra ne istersen yaparsın. Büyüklere bir dirhem, küçüklere miktarınca veresin ki hata vaki olmaktan sakınsın.”

Türk İslam bilginleri eserlerinde bugünkü modern anestezi yaklaşımları ile karşılaştırılabilecek şekilde hastalara anestezik yaklaşımlarını açıklamışlardır. Mandragora bitkisi hastanın özelliğine ve endikasyonuna göre doz titrasyonu yapılarak çeşitli tekniklerle anestezik madde olarak kullanılmıştır. Avrupalıların haçlı seferleri sonucu bu yöntemleri öğrenip tecrübelerini geliştirmesi, anestezi tarihine çok önemli Türk-İslam katkısı sağlamıştır.

AL BASMASINA YÖNELİK LOHUSAYA YAPILAN GELENEKSEL UYGULAMALARIN İNCELENMESİ

Ayseren Çevik, Sultan Alan

Amaç: Bu araştırma doğum sonu dönemde lohusaya al basmasına yönelik yapılan geleneksel uygulamaları değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma belge tarama yöntemi ile yapılan literatür taramasıdır. Araştırmada "al basması, lohusa, geleneksel uygulamalar, halk tıbbı" anahtar kelimeleri kullanılarak; Google Akademik, Medline/PubMed, Dergipark arama motorlarından tarama yapılmıştır. 2009-2019 yılları arasında yayımlanmış toplam 15 makale araştırma kapsamına alınmıştır.

Bulgular: Yapılan literatür taramasında, doğum sonu dönemde lohusaya al basmasına yönelik yapılan geleneksel uygulamalar; spiritüel uygulamalar, aktivitelerin kısıtlanması başlıkları altında toplanmıştır. Albasmasını önlemek için; 40 gün lohusanın ve bebeğin yalnız bırakılmaması, anne ve bebeğin yastığının altına içine demir parçası, bıçak, iğne, Kur'an, ekmek, sarımsak konması, lohusaya ve bebeğe kırmızı/yeşil örtü örtülmesi, lohusa kadının odasındaki ışığın söndürülmemesi, evde erkek bulundurulması ya da lohusanın odasına erkek elbisesi konulması, lohusanın aynaya baktırılmaması, saç kestirmemesi, eve hayvan sokulmaması, eve çiğ et alınmaması, evden tuz verilmemesi, 40 gün cinsel ilişkiye girmesinin yasaklanması, cinsel ilişki sonrası dini abdest olmadan bebeğini emzirmemesi, dua ve ibadet içi camiye gitmemesi, lohusa ziyaretine gelenlere kırmızı şerbet ikram edilmesi, lohusa ziyaretine gelen kişinin aynı gün başka bir kırklı kadına gitmemesi, düğün evinden, ölü evinden çıkan kimsenin lohusa ziyaretine gitmemesi, bir başka loğusayla yan yana gelmemesidir. İki lohusa bir araya gelirse; kadınların birbirlerinin birer düğmesini kopartıp saklaması, annelerin yanı sıra babalar da aynı ortamdaysa bir miktar bozuk parayı aralarında değişmeleri ile kırk karışması önlenir. Al basması olduysa; anne ve bebeğin yedi çeşmeden su getirilerek yıkanması, lohusanın yatağına arpa konması, lohusaya sigara ve alkol koklatılması, iğne batırılması, tokat atılması, kurşun döktürülmesi, hocaya okutulması/muska yazılması, lohusanın

elbisesinden parça alıp tütsü yapılması, lohusanın evinin bacasına taş atılması gibi uygulamalar yapılmaktadır.

Sonuç: Al basmasına yönelik yapılan uygulamaların sağlık açısından doğrudan bir zararı olmadığı, bazı uygulamalar ile sosyal desteğin sağlandığı görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda; geleneksel uygulamaların olumlu-olumsuz yönlerinin bilinmesi, olumlu olanların desteklenmesi, olumsuzların uygulanmaması önerilmektedir.

***

DİYABET HASTALIĞINA YÖNELİK GELENEKSEL TEDAVİLER: KOCAELİ ÖRNEĞİ

Gülten Çevik Nasırlıer, Yeliz Demirhan, Yasemin Koçer Tulgar, Nermin Ersoy

Amaç: Diyabet, uzun süreli tedavi ve yaşam kontrolü gerektiren bir hastalıktır. Diyabet hastalığı olan kişiler bazen, tıbbi tedavilerin yanı sıra geleneksel tedavi yöntemlerine de başvurabilmektedirler. Bu çalışmada, kuşaktan kuşağa aktarılarak diyabet hastalığını tedavi etmek ya da yan etkilerini azaltmak için kullanılan çeşitli geleneksel tedavi ya da destek yöntemlerini belirlemek amaçlanmıştır. Tıbbi folklor kültürüne katkı sağlayacağına inandığımız bu çalışma ile aynı zamanda hatalı ya da zararlı geleneksel uygulamaların da belirlenmesi, hasta ve yakınlarının bu konuda bilinçlenmesine olanak tanıyacaktır.

Gereç ve Yöntem: Çalışma, 10 Mayıs 2018 - 31 Aralık 2019 tarihleri arasında Kocaeli Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi, Erişkin Diyabet Polikliniğine başvuran hasta ve yakınlarına, yüz yüze görüşme yöntemi ile yapılmıştır.

Bulgular: 124 katılımcının 118 (%95,2)'i tıbbi tedavisinin yanı sıra diyabette geleneksel yöntemleri bildiğini belirtmesine rağmen, bunların 83' ü geleneksel yöntemleri kullandığını söylemiştir. En sık kullanılan geleneksel tedaviler içinde, tarçın, limon, zeytinyaprağı, yoğurt, çörekotu, zencefil, zerdeçal, mahlep, kara yemiş, karanfil, ısırgan otu, elma sirkesi, hibiskus, dut yaprağı, keten tohumu bulunmaktadır. Bunların yanı sıra daha az sayıda başka bitkiler kullanıldığını söyleyenler olduğu gibi, şifalı suların, hacamatın, internetten satış yoluyla alınabilecek bazı karışımların kullanıldığını bildiklerini ve kullandıklarını söyleyen

katılımcılar da olmuştur. Katılımcılara geleneksel tedavi yöntemleri ve hazırlama şekilleri sorulduğunda ise, verdikleri tariflerin çok detaylı ve tutarlı olmadığı, gelişigüzel uygulamalar şeklinde uygulandığı görülmüştür. Geleneksel tedavi kullananların yarıdan fazlası, 63 (% 56,3) kişi, geleneksel tedavi yöntemleri kullandığını doktoru ya da hemşiresi ile paylaşmamaktadır.

Sonuç: Çalışmamızda ön plana çıkan bitkilerin, hastalık üzerinde etkisinin olup olmadığı farmakognozik olarak da sorgulanmıştır. Buna göre; bazı bitkilerin gerçekten şekeri düşürme ve düzenlemeye etkileri olduğu görülmektedir. Ancak; çalışmamız göstermektedir ki bunların kullanımı, oldukça kontrolsüz ve genellikle de sağlık ekibinin bilgisi dışında yapılmaktadır. Bu durumun, hastalara yararlı olmaktan ziyade ciddi zararlara da sebebiyet verebileceği düşünülmektedir.

***

DOKTOR ESAD FEYZİ BEY'İN TÜRK ve DÜNYA RADYOLOJİSİNDEKİ ÖNEMİ

Yeliz Dadalı, Gürdoğan Aydın

Amaç: X-Işınlarının tıbbi amaçla kullanımının ilk örneklerinden birini oluşturan Dr. Esad Feyzi'nin Türk ve dünya radyolojisi açısından öneminin anlatılmasıdır.

Giriş: Alman Fizikçi Wilhelm Conrad Röntgen 8 Kasım 1895 yılında laboratuvarında Crookes tüpleri ile katot ışınları üzerine çalışırken X-Işını adını verdiği bilinmeyen bir ışın keşfetmiştir. Buluşunu 28 Aralık 1895'te Würzburg Bilimler Akademisinde "Leber eine neue Art von Stahlen–Yeni Bir Işın Üzerine" adlı bildirisi ile açıklamıştır. Açıklamadan sonra dünyada büyük yankı uyandıran bu keşif, çoğunlukla ticari amaçlı çok az da tıbbi amaçlı olmak üzere çok hızlı kullanıma girmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda da 1896 yılında X-Işını ile görüntü elde etme çalışmaları yapılmıştır. X-Işınlarının tıptaki ilk ciddi ve sistematik uygulamalarından biri, Dr. Esad Feyzi Bey tarafından kendi kurduğu X-Işını cihazı ile İstanbul'da Demirkapı'da bulunan Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şahane'de yapılmıştır.

Yöntem: Dr. Esad Feyzi ve X-Işınlarının keşfi hakkında yazılı kaynaklar incelenmiştir.

Tartışma: X-Işınları tıbbi ve çoğunlukla ticari olarak kullanılmaya başlanmıştır. Eline X-Işını üretmek için gerekli olan Ruhmkorff indüksiyon bobini, Hittorf-Crookes tüpü ve görüntü kaydetmek için fotoğraf plağı ve/veya floresan ekran geçirenler işi fizik laboratuarlarının dışına çıkartmışlardır. Panayır ya da sirk gösterilerinde çeşitli objelerin ya da insanların X-Işını ile elde edilen görüntüleri kullanılmıştır. X-Işınının tıbbi amaçlı kullanan ilk bilim insanlarından biri de Dr Esad Feyzi olmuştur. X-Işınlarının keşfini Fransızca yayınlanan bir tıp gazetesinden öğrenen Dr. Esad Feyzi, keşiften 1-2 ay sonra ilk olarak Dr. Akil Muhtar Özden'in el radyogramını elde etmiştir. 1897 yılında Osmanlı Yunan harbinde Yıldız hastanesinde, Dr. Esad Feyzi tarafından oluşturulan röntgen cihazı ile sağ el bileğinden şarapnel ile yaralanmış olan Boyabatlı Er Mehmet Efendi'nin radyogramı çekilmiştir. Hasta bu grafiye dayanılarak cerrahi işlem ile tedavi edilmiştir. Bu dünya tarihinde X-Işınlarının savaş alanında tıbbi amaçlı kullanılmasının ilk örneği olmuştur.

Sonuç: Dr. Esad Feyzi Türk ve dünya tıp tarihinde X-Işınlarını tıbbi amaçlı kullanan ve tedavide önemini vurgulayan ilk bilim insanlarındandır.

***

OSMANLI ve ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ BAZI KADIN DERGİLERİNDE "İYİLİK HALİ"

Meltem Demir, Eda Yirmibeşoğlu Erkal, Gülten Çevik Nasırlıer

İyilik hali; bireyin fiziksel, zihinsel, toplumsal ve çevresel durumunu, her etkenin diğeriyle etkileştiği ve farklı bireyler için farklı düzeylerde ortaya çıkacağı şeklinde tanımlanmaktadır. Antik Yunan'dan bu yana iyilik hali farklı tanımlarla açıklanmaya çalışılsa da, sağlıklı birey olma tanımının içinde daima yer almıştır.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı'nın kuruluşunun 20. Yılı etkinliği kapsamında yürütülen "Kadınların Belleği Dizisi Çeviri Yazım Projesi" sayesinde Osmanlıca kadın dergilerinin Türkçeye çevrilmesi sağlanmıştır. Hali hazırda Kadınlar Dünyası (1913-1921), Hanımlara Mahsus Gazete (1895-1908), Kadın Yolu / Türk Kadın Yolu (1925-1927), Kadın (1908-1909), Türk Kadını (1918-

1919), Genç Kadın (1918), Aile (1880) ve Hanım (1921) dergilerinin çevirileri tamamlanmıştır.

Bu çalışmada, Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi Kadın Dergilerinde yer alan yazılarda iyilik halinin nasıl ele alındığı incelenmiştir. İyilik halini yükseltmek adına yapılan fiziksel, zihinsel ve ruhsal sağlık alanında iyileştirme çabalarına yer verilerek, dönemin sağlık ve refah düzeyinin fotoğrafını çekmek, iyilik hali anlayışı hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır.

***

ANADOLU HALI ve KİLİMLERİNDE KULLANILAN MUSKA YANIŞININ TIP TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Müge Demir

Nazar kavramı, dünyanın pek çok yerinde binlerce yıldır var olmuştur. Bu bölgeler arasında İspanya, Portekiz, İtalya, Yunanistan, Arap ülkeleri, Hindistan, Latin Amerika, Kuzey Afrika bulunmaktadır. Türk halk kültüründe de nazar kavramı ve halk hekimliğinde nazar değmesine engel olmak için yapılan uygulamalar bulunmaktadır. Şaman ritüellerinde hastalıkların kötü ruhun bedeni ele geçirmesi veya bedendeki ruhu kaçırması ile oluştuğu anlayışı geçerlidir. Nazar inanışının arkasında da benzer bir hastalık anlayışının olduğu düşünülebilir. Türk Tıp tarihinin bir parçası olan Şamanizm bağlamında tılsımlı nesnelerin (bitig adı verilen muskalar, üzerlikten yapılan nesneler vb.) karanlığın kötü ruhlarından korunmak için kullanıldığı bilinmektedir.

Bu tür uygulamalar hakkındaki veri kaynaklarından biri de Türk kültürünün önemli bir parçası olan geleneksel dokumalardır. Bedenin kötü ruhların eline geçmemesi için muska yazdırma geleneği, geleneksel dokumalarda çeşitli renk ve şekillerde muska yanışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel dokumalar arasındaki halı ve kilimler üzerindeki yanışlar geçmişin günümüze uzanan anlam yüklü sembolik anlatımlarıdır. Bu bağlamda bir çeşit görsel tarih materyali olan halı ve kilimler akademik olarak güzel sanatlar, geleneksel Türk sanatları gibi çeşitli disiplinlerce araştırılsa da Türk tıp tarihi açısından yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü çeşitli bağışlarla vakıf camilerinde biriken ve kullanılmayan el dokuması halı ve kilimleri bir araya getirmekte ve bu koleksiyonu Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan çeşitli müzelerde sergilemektedir. Bu sergilerden biri ilk Hukuk Mektebi olarak bilinen binada Ankara Vakıf Eserleri Müzesi'ndedir. Müzede halı ve kilim örneklerinin yanı sıra, şamdanlar, Kur'an-ı Kerimler, Padişah Vakfiyeleri, saatler, hat levhaları, camilere ait ahşap pencere kanatları, vaaz kürsüleri, çini panolar sergilenmektedir. Bu araştırmanın amacı müzede yer alan halı ve kilimlerdeki muska yanışlarının tıp tarihi açısından derlenmesi ve değerlendirilmesidir.

***

ROLAND BARTHES'IN GÖSTERGEBİLİMSEL SERÜVEN'İ ODAĞINDA GÖSTERGEBİLİM ve TIP

Soner Demirbaş

1. Parşömen kâğıtlar okunduğunda, kıvrıktırlar; şiirin ve

2. kadavranın içi açılmamıştır, insan insanın hiç.

Ece Ayhan, Şiir ve Kadavra

Bu çalışmanın amacı Roland Barthes'ın Göstergebilimsel Serüven adlı eserinden yola çıkarak genel göstergebilim ile tıp göstergebilimi arasındaki yalnızca sözcük benzerliği değil, dizgisel uygunluklara, dizge ve yapı uygunluklarına dikkat çekmek; göstergelerden oluşan genel görünümün okunması eylemidir. Anlam üzerine düşünüldüğünde ilk akla gelen kavramlardan biri de göstergebilimdir. Dilbilimsel yaklaşım ve yöntemler aracılığıyla her şeyi dil ile açıklamaya çalışan bir düşünce sistematiği olan göstergebilim; yalnız dilsel göstergelerin metinlerini değil aynı zamanda dil dışındaki göstergeleri de araştırmalarına konu edinir. Göstergebilim denildiğinde gösterge bir başlangıç noktası oluşturur ki Saussure gösterilen ve gösterenin göstergenin oluşturucuları olduğunu söyler. Barthes'a göre gösterenler düzlemi anlatım; gösterilenler düzlemiyse içeriktir. Diğer bir ifade ile gösterge: birbirimiz ile anlaşmak için kullandığımız doğal diller, davranışlar, görüntüler, yazınsal yapılar, trafik belirtkeleri, şehir düzenlenişi, bir reklam, film gibi bildirişim gayesi olsun ya da olmasın anlamlı çeşitli birimlerden

oluşan dizgedir (Rıfat, 1990:83). Göstergebilim ve tıp bir aralığında ise semiyoloji kavramı karşımıza çıkar. Barthes Saussure'nin semiyoloji için "hastalık belirtilerini (göstergelerini) inceleyen tıp bilimidir" dediğini aktarır. Barthes göstergebilim terminolojisindeki gösterge ile tıp terminolojisindeki semptomu kıyaslayarak göstergebilimsel açıdan semptomun neyi ifade ettiğini sorgular. Ona göre tıp doktoru semptomu dil aracılığıyla gösterge olarak algılar. Sonuç olarak Barthes'a göre; hastalık klinik ortam içerisinde gerçek bir dil sahasıdır. Çünkü ortamda bir köken yani semptom ve bu semptomun dönüştüğü gösterge vardır. Gösterge de süreci diyagnostik bağlamda teşhise ulaştırır. Öyleyse bir hastalığı okumak, ona göstergebilimsel açıdan bir ad vermek demektir.

***

KARAHİNDİBA (Taraxacum officinale Weber) BİTKİSİNİN GELENEKSEL ve TIBBİ AÇIDAN İNCELENMESİ

Serpil Demirci Kayıran

Taraxacum türleri (Asteraceae) halk arasında aslan dişi, keklik otu, acı gürek, radika, gelin göbeği, acı gıcı, şeytan arabası, karahindinba ve hindiba isimleriyle bilinmektedir. Karahindiba yaprak ve köklerinin Avusturya Farmakopesi, Çek Farmakopesi, İngiliz Bitki Farmakopesi, Martindale, ESCOP Monografları, WHO Monograflarına kayıtlı drogları bulunmaktadır. Karahindiba (Taraxacum officinale) dünyanın en çok bilinen bitkileri arasındadır. Hemen hemen herkesin bir bakışta tanımlayabildiği insanların çok aşina olduğu bir türdür. Bitki tarihçileri tarafından en az bin yıldır geleneksel Çin tıbbının önemli bir bileşeni olduğu kabul edilmektedir. Bitki ile ilgili ilk kayıtlar Roma dönemi, İngiliz Anglo Saxon kabileleri ve Fransa'nın Normanları tarafından kullanıldığını göstermektedir. Tıbbi olarak, karahindiba kökleri ve yaprakları, diüretik etkiyle, safra salgısını arttırmak amacı ile, iştah açıcı ve dispepsi tedavisinde kullanılmaktadır. Bu çalışmada karahindiba bitkisinin çeşitli geleneksel ve tıbbi kullanımları üzerinde durulacaktır.

***

KAYBETTİĞİMİZ TÜRK TIP TARİHİ KURUMU ÜYELERİ: SEMAVİ EYİCE, SEYFETTİN ULUDAĞ, SÜHEYLA SİVAS, AYŞENUR GÖKÇE

Gülten Dinç

Türk Tıp Tarihi Kurumu 15-18 Mayıs 2017'de yapılan X. Lokman Hekim Günleri'nden bu yana dört üyesini sonsuzluğa uğurladı. XI. Lokman Hekim Günleri'nde, toplantıyı düzenleyenlerin bir vefa örneği olarak, arkalarında bıraktıkları eserlerle yaşayan dört üyemizi anıyoruz:

Kurumumuz üyesi Uzm. Dr. Süheyla Sivas (12 Nisan 1947-26 Ekim 2017), İTİA Eczacılık Yüksek Okulu / Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi 1973 mezunu idi. İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde Prof. Dr. Mebrure Değer'in danışmanlığında yaptığı "Eczacılıkta etik ilkeler ve İstanbul'daki serbest eczanelerin bu açıdan değerlendirilmesi" başlıklı doktora tezini 1999 yılında tamamlayan Süheyla Sivas arkasında tıp ve eczacılık tarihi ile etiği alanında yayınlar bıraktı.

Üyemiz Prof. Dr. Seyfettin Uludağ (24 Mart 1955-8 Mayıs 2018), Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 1977 yılı mezunu idi. 1982 yılında Kadın Hastalıkları ve Doğum uzmanı olan Seyfettin Uludağ 2000 yılında profesör oldu. Meslek yaşamı boyunca Tabip Odası Yönetim Kurulu Üyeliği ve Fakülte Dekan Yardımcılığı gibi görevlerde de bulundu.

En eski üyelerimizden olan Bizantolog ve Sanat Tarihçisi Prof. Dr. Semavi Eyice (9 Aralık 1922-28 Mayıs 2018) Türk Tıp Tarihi Kurumu üyeliğine 26 Aralık 1956 tarihinde kabul edildi. 1943'te arkeoloji ve sanat tarihi eğitimi için Almanya'ya giden Semavi Eyice Viyana ve Berlin Üniversitelerinde öğrenim gördü. 1945'te yurda dönerek İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden 1948'de mezun oldu. Semavi Eyice pek çok yayının yanı sıra tıp tarihi alanına özellikle Bizans dönemi tıbbı ve kurumları ile ilgili yayınları ile önemli katkıda bulundu.

TTTK üyesi Uzm. Dr. Ayşe Nur Gökçe (7 Eylül 1952-22 Kasım 2018), 1984 yılında İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Klasik Diller Bölümü'nden mezun oldu. İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Arslan Terzioğlu danışmanlığında hazırladığı 'Pergamon Asklepionu ve tıp tarihi açısından önemi' başlıklı Yüksek Lisans tezini 1989 yılında, 'İstanbul Tabip Odası'nın gelişimi ve tıp

tarihi ile deontoloji bakımından önemi' başlıklı Doktora tezini ise 1993 yılında tamamladı. İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi Sağlık Lisesi'nde Okutman olarak görev yapan Ayşe Nur Gökçe ardında tıp tarihi ile ilgili birçok yayın bıraktı.

***

OSMANLICA TIP TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ'NE BİR BAKIŞ

Şaziye Dinçer Bahadır

Tarihi tıp metinleri geçmişten günümüze tıp alanında geçirilen süreçleri göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Bu metinlerin üretildikleri bağlam düşünüldüğünde teori ve pratikte birçok bilgi içerir. Ancak bu bilgilerin çoğu günümüzde geçerliliğini yitirmiştir. Aynı zamanda bu metinler, terminoloji bakımından da önem taşımaktadır.

Tıp metinleri okunurken kimi tıbbi terimleri anlamlandırmakta ve okumakta güçlük çekilebilir. Bu konuda ilk başvurulan kaynak, Ekrem Kadri Unat, Ekmeleddin İhsanoğlu ve Suat Vural'ın hazırlamış olduğu, Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü'dür. Dört bölümden oluşan sözlük, Osmanlıca, Türkçe ve Fransızca tıp terimlerini kapsamaktadır. Ancak bu sözlük, kimi tıbbi terimleri karşılama hususunda çok da yeterli olamamaktadır.

Bu çalışmada farklı yüzyıllara ait tıp metinlerinin dizin kısmı taranıp söz konusu sözlükte bulunamayan tıbbi terimler tespit edilecektir. Bu tespitle beraber Türkçenin tıp terimlerini karşılayabilme kapasitesi de değerlendirilmiş olacaktır. Belki de bu alanda tıbbi terimlerle ilgili yeni bir tıp terimleri sözlüğünün hazırlanmasının gerekliliği ortaya çıkmış olacaktır.

***

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN "KİTÂB-I TIB" ADLI ESERDE HASTALIKLAR ve İLAÇ TERKİPLERİ

Ahmet Doğan[1], Seher Şen[2]

İnsanoğlu, geçmişten günümüze sağlığını korumak yahut hastalıklardan kurtulmak amacıyla pek çok teşhis ve tedavi yolları aramıştır. Tarihsel bir varlık

olması münasebetiyle bu yolda kendisinden önce ortaya konulmuş olan bilgilerden istifade eden inşalar, kendi kazanımlarını da sözlü yahut yazılı bir şekilde sonraki nesillere aktarmak suretiyle tıp ilminin gelişimine katkı sağlamıştır. Bu bağlamda Yunan hekim Hipokrat ile bilimsel bir yapıya bürünen ve Romalı hekim Galen'in ilaç terkipleri meydana getirmesi ile gelişen tıp ilminin, İslam coğrafyasında Razi, İbn Sina, İbn Baytar gibi önemli isimlerin katkılarıyla büyük mesafe kat ettiği görülür. Tıp ilminin gelişim çizgisinde bu önemli isimlerin açtığı yolda yapılan çalışmalar, dünyanın her coğrafyasında olduğu gibi Osmanlı coğrafyasında da gelişerek devam etmiş ve o dönem pek çok eser kaleme alınmıştır.

Osmanlı döneminde tıp ve eczacılık ilmiyle alakalı kaleme alınan müstakil eserlerin yanı sıra farklı konularda yazılmış olan ancak içerisinde kimi ilaç terkiplerinin yer aldığı çok sayıda eser de vardır. Bunlar arasında çeşitli hastalıkların tedavisi için hazırlanan ilaç terkiplerinin bulunduğu ve genellikle "mecmua-i edviye" yahut "risale-i edviye" şeklinde adlandırılan eserlerin sayısı bir hayli fazladır. Dönemin imkânlarının elverdiği ölçüde daha çok deneme yanılma yoluyla elde edilen bu bilgilerin çağın büyüyen teknolojisi ile birlikte ivme kazanan modern tıp ilmine özellikle ilaçbilim (farmakoloji) alanında katkı sağlaması muhtemeldir. Bu bağlamda kaleme alınan Arap harfli eserlerin Latin harflerine aktarılarak günümüz insanının dikkatlerine sunulması önem arz etmektedir. Çalışmamızda bu öneme binaen Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 18 Hk 515 numarada "Kitâb-ı Tıb" ismiyle kayıtlı bulunan yazmada yer alan ilaç terkipleri ve yöntemleri üzerinde durulacaktır.

***

TIP TARİHİNDE TIP ETİĞİNİN ÖNEMLİ KİLOMETRE TAŞLARI

Hanzade Doğan

Tıp, tarihin değişik dönemlerinde bilimsel ve ahlaki kalitesi açısından hesap verebilirlik için bazı eleştirilere maruz kalmıştır. Bu durum, tıp etiğinin önemli kilometre taşlarının aracılığı ile gerçekleşmiştir. Literatürde Batı Tıp Tarihi incelendiğinde, genellikle iki önemli dönüm noktası dikkati çekmektedir. Tıp tarihçilerine göre, 18. yüzyılın girişimci, esnaf, tüccar hekimlerinin, o dönemin

güncel tıp pratiğinde, günün tıbbi buluşları ve paradigması kapsamında, kendi çıkarlarına yönelmiş ve bilimsel temellere dayanmayan uygulamaları, etik ve tıp felsefesinin araçları kullanılarak hesap vermeye maruz bırakılmıştır. Bu süreçte, profesyonel tıp etiği İngiliz literatüründe ilk defa kaleme alınmıştır ve bu çalışma hekimin hastasına karşı olan güvene dayalı sorumlulukları üzerinedir.

Geç 20. yüzyılda ise, organize olarak yönetilmeye başlayan tıp uygulamaları, bilimsel temelleri ve ekonomik maliyeti için hesap verebilirlik durumuna maruz kalmıştır. Bu durum ise, artık topluma dayalı tıp bilimi ve uygulamalarını değerlendirmek üzere hızla gelişen tıp etiğini yaratmıştır. Tıp etiği ve Biyoetik adeta 20. yüzyılda gelişen uygulamalara meydan okumuştur.

600 seneden uzun bir zaman diliminde büyük bir coğrafyaya hükmetmiş Osmanlı Devleti'nde Ahilik teşkilatı kurulmuştur. Ahilik 13. yüzyılda Ahi Evran tarafından kurulmuş ve geliştirilmiştir. Osmanlı'da esnaf hekimler de Ahilik teşkilatının üyesi idiler. Ahilik teşkilatının eğitim ve öğretiminde esas aldığı ana kitap ve nizamnameler fütüvvet nameler idi. Osmanlı esnaf tabibinin ahlak eğitimi de ahilik teşkilatı fütüvvet namelerinde tarif edilmiştir. Osmanlı'da 18. yüzyıl ve 19. yüzyıl başında bilinen durum ise hekimlerin kalitesizliği ve azalması idi. Bunun sebebi ise, eğitimin kötüye gitmesi ile birlikte hekimlerin devlet görevlerine atanması veya esnaf tabibin dükkân açması sürecinde 16. yüzyıldan beri işleyen "reca, minnet, iltimas" olarak ifade ediliyordu. 19.yüzyıldan itibaren ise hekimliğin organizasyonunda, teşkilatında ve kontrolünde önemli değişiklikler olmuştur.

Çalışmamızdaki temel amaç, tıp tarihinde batı tıbbının bilimsel ve ahlaki kalitesi açısından hesap verilebilirlik için eleştiriye maruz kaldığı dönemleri, bu konuda tıbbi uygulamalara odaklanmış çalışmaları ve etik açıdan önemli başlangıç ve dönüm noktalarını literatür araştırması ile incelemektir. Osmanlı esnaf teşkilatının ise esnaf hekimin uygulamalarını düzenleyen çok daha erken dönemlere ait ahlak kitapları ve nizamnameleri mevcuttur. Batı tıbbının 18. yüzyıldaki esnaf ve tüccar hekimlerinin uygulamalarının eleştirileri ve etik açıdan değerlendirilmeleri üzerine odaklanmış olan bu mukayeseli çalışma ile Kırşehir'de yaşayıp yine Kırşehir'de hayata veda etmiş olan Ahilik teşkilatının

kurucusu ve erken dönemlerde ahlak kitaplarının esnaf hekimler için yazılmasına vesile olmuş Ahi Evran'ı da minnetle anmış oluyoruz.

***

DARÜLFÜNUN DÖNEMİNDE ECZACILIK DİPLOMALARI ve BİR DİPLOMA YOLSUZLUĞU

Emre Dölen

Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne Osmanlı Devleti'nde sağlık konusundaki en yüksek kurum olmakla birlikte 1867'de açılan ve yönetimi ayrı olan Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'nin ve Haydarpaşa Askerî Hastahanesi'nde açılan kursların kendi başlarına tıp ve eczacılık diploması vermelerine karışmamıştır. II. Meşrutiyet'in ardından Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye Tıp Fakültesi'ne dönüşmüş ve bu dönüşüm 14 Kasım 1908 tarihli Sadaret tezkiresi ile onaylanmıştır. Bunun ardından 22 Mayıs 1909'da kabul edilen "Darülfünun-ı Osmanî Tıp Fakültesi Nizamnamesi" hazırlanmıştır. Bu nizamnameye göre Osmanlı ülkesinin neresinde bir Mekteb-i Tıbbiye kurulursa bu İstanbul Tıp Fakültesi'ne bağlı olacaktır ve "Tabip diploması vermek yalnız Osmanlı Tıp Fakültesi'ne aitdir". Yani bu okulların mezunları diplomalarını Tıp Fakültesi'nden alacaklardır. Ayrıca Eczacı, Dişçilik ve Ebe Mektepleri de Tıp Fakültesi'ne bağlıdır. Buna göre sağlık alanındaki bütün diplomalar Tıp Fakültesi tarafından verilecektir. 19 Ekim 1909 tarihli irade ile Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne de Tıp Fakültesi'ne katılmıştır.

4 Mart 1916'da kabul edilip 1933 yılına kadar yürürlükte kalan "Darülfünun Tıp Fakültesi ve Şuabâtı Nizamnamesi"nin birinci maddesi ile "Tıp Fakültesi tababet ve eczacılık ve dişçilik ve ebelik tedrisine mahsus bir müessese olup bu mesâlik için mezuniyet rüûsu ve şehadetnâmesi itasına münhasıran bu müessese salâhiyetdardır" hükmü getirilerek diploma verme yetkisi pekiştirilmiştir. Şam Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiyesi mezunu hekim ve eczacılar ile İstanbul'daki Eczacı Mektebi mezunlarının diplomaları bu okulların yönetimlerinin bilgi ve denetimleri dışında Tıp Fakültesi tarafından verilmekte ve bu da diploma güvenliği konusunda bir zafiyet yaratmaktadır.

1915 yılı başlarında Tıp Fakültesi Kayıt Odası Kâtibi İsa Efendi eczacı kalfaları olduğu anlaşılan sekiz kişiye bir aracı yardımıyla sahte eczacılık diplomaları düzenlemiştir. İhbar üzerine olay ortaya çıkmış ve sanıkların Divan-ı Harb-i Örfî'de yapılan yargılamaları sonucunda İsa Efendi on beş, aracı olan kişi on ve sahte diploma alanlar da üçer yıl hapis cezasına mahkûm olmuşlar ve bu karar 9 Mart 1915 tarihli irade ile onaylanmıştır.

Bu bildiride Darülfünun dönemi eczacılık diploma örnekleri sunulacak ve sözü edilen diploma yolsuzluğu açıklanacaktır.

***

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AMBULANS

Hasan Erbay

Hasta ve yaralılara acil tıbbi yardımın ulaştırılması, ilkçağlardan günümüze kadar, sağlık hizmeti sunan kişi ve kurumların üzerinde düşündüğü ve dönemin teknik imkanlarına göre çözümler ürettiği bir konudur. Özellikle savaş ortamları, acil tıbbi yardımın olay yerinde uygulanmasının ne denli önemli ve gerekli olduğunu göstermiştir. Evcilleştirilen ilk hayvanlardan atların, hem sivil alanda hem de savaş ortamlarında yaygın biçimde kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, yaralıların olay mahallinden taşınmasına ilişkin ilk uygulamaların başladığı söylenebilir. Atların yaralı taşıma amacıyla kullanılması bakımından dönüm noktası, Napolyon'un başcerrahı Dominique-Jean Larrey'in (1766-1842) uyguladığı "Flying Ambulare" sistemidir. Bu sistem bir dizi atın çektiği tekerlekli bir araç, tıbbi teknik malzemeler ve bu aracın içerisinde acil sağlık hizmeti sunacak eğitimli askeri personelden oluşmaktadır. Bu yapı, günümüzdeki ambulans sistemlerinin öncülü olarak kabul edilmektedir.

Zamanla askeri alanlardan sivil ortamlara kayan bu uygulama, taşımacılıkta özellikle motorize araçların kullanılmaya başlanmasını takiben farklı ve daha işlevsel bir modele evrilmiştir. Avrupa'da ve Amerika'da birbirinden bağımsız gelişen ancak benzer aşamalardan geçen bu yapılar, içerik ve ekip bağlamında giderek özelleşmiştir. Personel yapısı, tıbbi ve teknik donanımları, çağrı sistemleri

ve hastanelerle entegre çalışma yöntemleri gibi pek çok konuda ülkelere, bölgelere ve hatta şehirlere göre değişen ambulans sistemleri geliştirilmiştir.

Son 40 yılda ambulans sistemleri, yaralı taşıma bağlamında yalnızca kara araçlarıyla sınırlı kalmamış; hava ve deniz ambulansları gibi farklı ulaşım tiplerine, yenidoğan ambulansları gibi özellikli hasta ihtiyaçlarına ve paletli ambulans gibi bölgesel ulaşım özelliklerine göre çok çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Benzer şekilde, acil çağrı karşılama sistemleri de günün telekomünikasyon altyapısına göre değişmiştir.

Günümüzde hem ülkemiz bağlamında hem de uluslararası bağlamda; acil sağlık alanına özgü eğitimli personeliyle, yaralının konum bilgisinin ve sağlık durumunun ekranlardan takip edebileceği bilişim teknolojileriyle, donanım ve kabiliyet bakımından çok çeşitli taşıma araçlarıyla ambulans hizmetleri, hasta ve yaralıların tıbbi müdahalesine en hızlı ve etkin biçimde cevap verebilecek seviyede hizmet vermektedir.

***

KIRŞEHİR YÖRESİ HALK HEKİMLİĞİNDE DIŞKI, ÇİŞ ve TÜKÜRÜK KULLANIMI

Songül Erdoğan

İnsanoğlu sağlığını korumak ya da sağlığına kavuşmak amacı ile çeşitli yollardan şifa aramaya çalışmıştır. Çevresinde çok çabuk ulaşabildiği madenler, çeşitli karışımlar, bitkisel ve hayvansal ürünler bunların başında yer almaktadır. Kırşehir yöresi halk hekimliğinde yaygın olarak kullanılan tedavi ürünleri içerisinde dışkı, çiş ve tükürük önemli bir yer tutmaktadır. Sağlıklı kalmak, mevcut bir hastalığa teşhis koymak veya tedavi olmak amacıyla bu meddeler halk hekimliğinde tercih edilmiştir. Tedavide kullanılan bu malzemeler insanlara ait olabileceği gibi hayvanlara da ait olabilmektedir. Özellikle küçük erkek çocuklarının çişi tedavide önemli bir yer tutmaktadır. Tedavide kullanılan malzemelerden çoğu zaman hastanın haberi olmamaktadır. Yapılan uygulamalar kimi zaman olumlu sonuç verse de kimi zaman hastanın durumunu çıkmaza sokmaktadır. Bu bildirimizde Kırşehir yöresi Merkez, Çiçekdağ, Akçakent, Akpınar, Mucur, Boztepe ve Kaman ilçelerinde yaptığımız derlemelerden elde ettiğimiz veriler sonucunda Kırşehir

yöresinde halk hekimliğinde dışkı, çiş ve tükürük kullanımı değerlendirilecektir. Hangi hastalıklarda kaç gün süre ile kullandıkları halkın anlattığı biçimde aktarılacaktır. Şaman tedavi usullerine benzeyen bazı uygulamalara da yer verilerek Kırşehir yöresinin bu alandaki birikimleri araştırmacılarla paylaşılacaktır.

***

MERYEMANA DİKENİ BİTKİSİNİN KULLANIMININ ECZACILIK ve TIP TARİHİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Hafize Bilge Eren, Sevgi Şar

Meryemana dikeni (Silybum marianum), Asteraceae (Compositae) familyasının Silybum cinsine ait doğal olarak yetişen ve kültürü yapılan tek yıllık bir bitkidir. Ülkemizde özellikle Akdeniz, Karadeniz ve Ege Bölgesi'nde daha çok yol kenarlarında doğal olarak yetişmektedir. Avrupa'da ve Akdeniz ülkelerinde antik zamanlardan beri bilinmektedir. Bu bitki Almanya'da Meryemana'yı andıran bir dinsel sembol olarak görüldüğü için ona bu isim verilmiştir. Kızılderililer ise bu bitkiyi deve dikeni, kutsal diken, okunmuş diken olarak adlandırmışlardır. Tohumları hemen hemen 2000 yıldır karaciğer hastalıklarının tedavisinde kullanılan bir bitki olup modern araştırmalar ve çalışmalar sonucunda karaciğer hastalıkları üzerine olumlu etkisi ispatlanmıştır.

Meryemana dikeni ile ilgili araştırmalar 1958'li yıllarda başlamıştır. 10 yıllık bir araştırma sonunda ise Münih Üniversitesi'nden bir araştırma grubu silimarin olarak bilinen bir bileşiği tohumlarından ayırmayı başarmışlardır. Meryemana Dikeni tohumları % 1–6 oranında silimarin içermektedir. Farmakolojik etkiden sorumlu silimarinin içerisinde bulunan önemli bileşikler silibin, silidianin ve silikristindir.

Meryemana dikeni tohumları asırlardır çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Bu tohumlar güçlü antioksidan ve hepatoprotektif etkilidir. Toksin zehirlenmeleri, hepatit, siroz, karaciğer fibrozu durumlarında karaciğerin rejenerasyonunu stimüle etmektedir. Meryemana dikeni tohumları ayrıca antienflamatuvar ve immünmodülatör etkilidir. Avrupada geçmişte geleneksel olarak galaktagog, acı tonik, antidepresan ve karaciğer hastalıkları, dispeptik

şikayetler, diyabet ve menstrüel problemlerde kullanıldığı bilinen, ancak günümüzde daha çok karaciğer hastalıkları ile ilgili çalışmaların yoğunlaştığı bu bitkiden elde edilen silimarin ile yapılan bir araştırmada emziren annelerde günlük süt miktarını güvenilir ve etkili bir şekilde artırdığı saptanmıştır. Halk arasında astım, nezle, göğüs ağrısı, ödem, ateş, hepatit, sarılık, malarya, sıkıntı, spazm, dalak problemlerinde kullanılmaktadır. Bitki üzerinde dünyada birçok klinik çalışma yapılmış olup, bu bitkiyi içeren müstahzarlar Avrupa'da ve Türkiye'de eczanelerde satılmaktadır.

Bu çalışmada Meryemana dikeni; eczacılık ve tıp tarihi, farmakognozi, farmasötik botanik ve tıbbi bitkileri içeren yabancı ve Türkçe kaynaklardan taranarak, tarihsel süreç içerisindeki ve günümüzdeki kullanımları incelenmiştir.

***

BİLGİ YURDU IŞIĞI DERGİSİ'NDE KADININ EĞİTİMİ (1915-1916)

Nermin Ersoy

1915 yılında kadınların eğitilmesi için ülkede yetersiz olan eğitim kurumlarına destek amacıyla açılan Bilgi Yurdu; tüm aydın fikirli hanımefendilere arzu ettiği fen, lisan, çalgı ve sanattan bir kaçını öğretmeye uygun serbest ders evi olarak tariflenmektedir.

Kısa sürede 200 kıza eğitim vermeye başlansa da daha fazla kadına ulaşabilmek amacıyla Bilgi Yurdu Işığı isimli bir dergi çıkartılmaya başlanmıştır. İlk sayısı 2 Mart 1915 tarihinde yayımlanan dergilerde; başka ülkelerde kadına dair yazıların yanı sıra, küçük bilgiler, karikatürler, fıkralar, kadınların eğitilmesi ve çalıştırılması ile ilgili yazılar yer almaktadır. İkinci sayıdan itibaren derginin kapağına "Erkek çalışmakla yalnız kendisini, kadın ise kendisini, çocuklarını ve bütün milleti sefaletten kurtarır" ifadesi dâhil edilmiştir.

Beşinci sayısından itibaren de dergiye bir ek yapılmış ve Bilgi Yurdu'nda verilen derslerden örnekler dâhil edilerek daha fazla kadının eğitilmesine katkı sağlanmaya başlanmıştır.

Yüzyılı aşkın bir süre önce yayımlanan bir kadın dergisinde kadının eğitilmesine ve çalıştırılmasına dair görüş ve düşüncelerin günümüzle gösterdiği benzerlikler

kaygı vericidir. Bildirinin, yüzyıl öncesinde kadını değerli kılmak adına yapılan çabaları ve bu çabaların ulaştığı yer konusunda tartışmaya fırsat vereceği inancındayız.

***

GÜNÜMÜZ HASTALIKLARI ŞİZOFRENİ ve ALZAYMIR KONUSUNDA BİR DERLEME

Ayşe Everest, Fatema Alhourani

Daha erken başlayıp yirmili yaşlarda ortaya çıkan şizofreni ve kırklı yaşlarda gizlice başlayıp seksenli yaşlarda alzaymıra dönüşen bir toplum risk grubu ile karşı karşıya ve birlikte yaşamaktayız. Her ikisinin de sinsice başladığı ve bazı şizofrenik atakların demans/alzaymır ile karıştırıldığı düşünülünce bir derleme çalışmasının yararı kaçınılmaz olur.

Derleme çalışmalar genel fikrimizi, davranış tarzımızı belirleyecek ve toplumdan uzaklaşmayla başlayan bu hastaları belki anlamak ve kendimizde erken koruma dürtüleri geliştirebilecektir. Unlu-sütlü-şekerli gıdaların tetikleyici olduğu basında yer alan bu hastalıklar işgücünü, toplumsal ilişkileri askıya alır ve ülkesel verimliliğe de ket vurur.

Bu konuya ilişkin çalışmalar sık olmasa da, tedavi için kullanılan antidepresanlar, psikotropikler ve bitkilerin yan etkileri ile de uyuşukluk, uyku ve halüsinasyon hali ve iyileşemeyen ama dizginlenebilmiş uzun bir yaşam süresi bilgisi ne yazık ki vardır. Sonradan oluşmuş engelli bir hasta gibi bakım ve sabır isteyen bu hastalıkların endişe, anksiyete, depresyon, travma, toksoplazma, uyuşturucu madde kullanımı ve genetik faktörlere dayalı nedenleri olsa da tedavide kullanılan maddelerin de genotoksik özellikleri çok araştırılmamıştır. Türkiye'de bazı yumrulu tür içeriklerinin alzaymır tedavisinde etkili olabileceği çalışılmış ancak şizofreni için derleme ve klinik çalışmalar dışında bitkisel içerik araştırması bulunmayıp sakinleştirici bitkiler içinde konu edilmişlerdir.

Summakkoglu ve Ertuğrul'un süreğenlik noktasında, şizofren hastalar için oluşturduğu önemli tavsiyeler, alzaymırlı bireyler için de söz konusudur. Bunlar; hastalık belirtileri ve ilaç etkilerini takip edebilmek, hastanın stresini düşürebilmek, hastalıkta alevlenmeyi engelleyebilmek veya baş edebilmek,

hastanın toplumsal kabulünü ve yan desteğini alabilmek, belirtilerde yatışma varsa sürdürebilmek, düzelmesini beklemek ve oluşması için çaba sarf etmek olarak sıralanabilir.

***

TÜRK ECZACILARI BİRLİĞİ DERGİSİ PHARMACIA ÜZERİNE İSTATİSTİKSEL BİR DEĞERLENDİRME (1964-1992)

Sümme Nur Gençalioğlu, Halil Tekiner

Bu çalışma Sümme Nur Gençalioğlu'nun, Erciyes Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Eczacılık Tarihi ve Etik Anabilim Dalı'nda, Doçent Doktor Halil Tekiner danışmanlığında hazırladığı bitirme projesinden üretilmiştir.

İlk sayısı Ocak 1958'de çıkan Türk Eczacıları Birliği Mecmuası yayın hayatına 1964 yılına kadar devam etmiştir. Derginin adı Eylül 1964'te Pharmacia olarak değiştirilmiş ve içeriği de büyük ölçüde yenilenmiştir. Bu araştırma kapsamında, Türk eczacılık tarihi açısından önemli bir kaynak teşkil eden Pharmacia dergisi ele alınmış olup; dergide yayımlanan yazıların bibliyografyası hazırlanmış, yazar ve konu dizinleri çıkarılarak istatistiksel olarak değerlendirilmesi yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarımız, Pharmacia dergisinin 1964-1992 yılları arasındaki yayın hayatı boyunca toplam 59 sayısının yayınlandığını göstermektedir. Tüm çabalarımıza rağmen derginin üç sayısına (1973-1, 1977-2, 1980-1) ulaşılamamıştır. Pharmacia'nın ulaşılabilen sayılarında yayımlandığı belirlenen toplam 811 yazı konularına göre şu şekilde sınıflandırılabilir: Meslek gündemine ilişkin yazılar (341, % 42,0), bilimsel içerikli yazılar (197, % 24,3), Türk Eczacıları Birliği (TEB) Merkez Heyeti çalışma raporları (68, % 8,4), mevzuata ilişkin yazılar (36, % 4,4), tanıtım-reklam yazıları (30, % 3,7), uluslararası eczacılık hakkındaki yazılar (29, % 3,6), TEB kongre zabıtları (27, % 3,3), resmi yazışmalar (24, % 3,0), biyografiler (14, % 1,7), eczacılık tarihi yazıları (11, % 1,4), mesleki notlar (11, % 1,4) ve çeşitli yazılar (23, % 2,8). Diğer taraftan, derginin 1984 yılı ve bu yılı takip eden yıllarda çıkan sayılarında yayımlanan bilimsel içerikli yazıların sayısında önemli bir artış olduğu görülmektedir.

Pharmacia'da, Türk eczacılık tarihine ilişkin konuların (Osmanlı Türklerinde hekimlik ve eczacılık, 14 Mayıs Eczacılık Günü, tarihi eczaneler, vb.) yanı sıra dönemin ünlü eczacılarının (Kemal Atabay, Necdet Göknar, Memduh Görgün, Mustafa Nevzat Pısak, vd.) vefat ilanları ve biyografilerine de yer verilmiştir.

***

EDİRNE'DE SAVAŞ MAĞDURU ÇOCUKLAR ve KADINLAR İÇİN AÇILAN BAZI SOSYAL YARDIM KURUMLARI

Nilifer Gökçe

Osmanlı- Rus savaşından sonra, Edirne sokaklarında kimsesiz kalan çocuklar için Vali Müşir Rauf Paşa tarafından Hoca Üveys Medresesi'nde İslahane adıyla bir okul yaptırılmıştır. Çocukların beslenme ve diğer gereksinimleri için okula on yedi bin lira ödenek ayrılmış, Hacı Salim Efendi de müdür olarak atanmıştır. Edirne ilinde Eytam Komisyonu, ilçelerde ise Eytam Müdürlükleri oluşturulmuştur.

Balkan Savaşı'nda sonra Süvari Kıta'sının Kurmay Başkanı Enver Bey'in vermiş olduğu yardım parasıyla Dâr-ül Eytam-ı Şüheda (Şehit çocuklarının sığındığı yer) ve Birinci Dünya Savaşında Kafkas Cephesinde şehit olan Asım Bey'in vasiyeti üzerine Asım Bey Dâr-ül Eytamı kurulmuştur. Daha sonra bu ikisi "Dar-ül Eytam Edirne Şubesi" adı altında birleştirilerek bir kurum oluşturulmuş, Dar-ül Eytam'a gelir getirmesi için de Edirne Belediye Başkanı Dilaver Bey'in çalışmalarıyla Dâr-ül Eytam Çarşısı açılmıştır.

Eşini savaşta kaybetmiş, bakacak kimsesi olmayan kadınlar için açılmış olan Dulhane'ye Dilaver Bey tarafından dokuma tezgâhları kurulmuş; kadınlar burada çalışmaları sağlanmıştır.

***

HOCAM RATİP KAZANCIGİL (1920-2017)

Nilifer Gökçe

Malatya'da doğdu (1920). İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun oldu (1944) Askerliğini bitirdikten sonra Aydın Merkez Sıtma Savaş Tabipliğine tayin edildi (1946). 1950 yılında Edirne'de bulunan Trakya Sıtma Savaş Bölge

Başkanlığı'na atandı. 1963 yılında atandığı Edirne İl Sağlık Müdürlüğü görevinden 1985 yılında emekli oldu.

1362-1920 yılları arasında Edirne ilindeki sağlık kurumları ve bu kurumlarda çalışan personel adlı doktora tezi ile 1981 yılında Tıp Tarihi ve Deontoloji doktoru unvanını alan Ratip Kazancıgil emekli olduğu yıl Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyeliğine atanmış ve Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı'nı kurmuştur.

***

DOKTOR MEHMET ÜRFİ GÖRKEY ve KIRŞEHİR

Şefik Görkey

Dr Mehmet Ürfi Görkey (1895 - 1960) Trabzon'da doğmuş, Tıp Eğitimini İstanbul'da, İstanbul Darülfununu Tıp Fakültesi'nde tamamlayarak 1925 yılında mezun olmuştur. Feke (Adana), Adana, Niğde'de hekim olarak görev yapmıştır. 1940 yılında dahiliye uzmanı olan Dr Mehmet Ürfi Görkey meslek hayatının son döneminde uzun süre Kırşehir'de hekimlik yapmış, 1960 da İstanbul'da vefat etmiştir. Sunumda görsel materyallerle Dr Mehmet Ürfi Görkey'in yaşamından kesitler sunulacaktır.

***

BAĞIMLILIKLA SAVAŞIMDA ÖNCÜ KURULUŞ: HİLAL-İ AHDAR'IN (YEŞİLAY) TARİHSEL GELİŞİMİ

Mukadder Gün, Sarper Yılmaz

Bağımlılık çok fiziksel, ruhsal ve sosyal boyutları olan çok boyutlu bir sorun olup savaşımı da sabır gerektiren ve farklı disiplinlerin uzun süreli işbirliğini gerektirmektedir. Bağımlılıkla savaşım ancak bağımlı bireylerin kararlı tutumlarıyla gerçekleşebilir. Bağımlılığın madde bağımlılığı, alkol bağımlılığı, sigara ve tütün bağımlılığı, kumar bağımlılığı gibi türleri bulunmaktadır. Son zamanlarda teknoloji bağımlılığı da gündeme gelmiştir. Geçmişi oldukça eski tarihlere dayanan bağımlılıkla savaşım; Türkiye'de Birinci Dünya Savaşı yıllarında gündeme gelmiştir. Bu fikrin oluşmasında işgal güçlerinin alkol ve uyuşturucu maddeleri ülkemize kolay biçimde sokmalarının büyük etkisi olmuştur. Dönemin

öncü psikiyatri hekimlerinden Mazhar Osman başta olmak üzere şeyhülislamın da aralarında bulunduğu bir grup duyarlı kişiler padişahın da onayını alarak 5 Mart 1920 tarihinde İstanbul'da Hilal-i Ahdar adı verdikleri sivil toplum kuruluşunu kurmuşlardır.

Bu çalışmada Hilal-i Ahdar (Yeşilay) Cemiyeti'nin kuruluşu, tarihsel gelişimi ve görev alanları hakkında erişilebilen belgeler doğrultusunda ayrıntılı bilgilere yer verilecektir.

***

"TIP TARİHİ" DENİLDİĞİNDE BİR GRUP İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİSİNİN AKLINA GELENLER: NAİF BİR ARAŞTIRMA

Berrin Günçe, Selim Kadıoğlu

Bu bildiri bir yandan görece yeni başladığı tıp tarihi ve etik doktora eğitimini sürdüren diğer yandan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine sosyal bilgiler dersi veren çalışmanın ilk imza sahibi Günçe'nin, içinde yer aldığı iki tür etkinlik arasında kurulmuş bir köprü niteliğindedir.

Öğrencilerin ders sırasında ya da aralarında tıp tarihinden bahis geçtiğinde kimi ilginç sözler sarf ettikleri saptamasından hareketle hazırlanan çalışmada tam bir araştırma düzeneği yapılandırılmamış, veri toplama "tıp tarihi denildiğinde aklınıza ne geliyor" şeklinde tek bir sorunun öğrencilere yöneltilmesi üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Görev yaptığı okulda ilköğretim ikinci kademe kapsamındaki tüm sınıfların tüm şubelerine ders veren Günçe, her sınıfta konuyu gündeme getirmiş ve karşılık vermenin zorunlu olmadığını belirterek öğrencilere soruyu sorup onlardan aldığı sözlü cevapları yazarak kaydetmiştir.

Bildiri, ilköğretim beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfında öğrenim gören toplam 225 öğrencin verdiği cevaplar ve bunlar hakkında kısa bir değerlendirmeden oluşmaktadır.

***

DOKTOR İHSAN ÜNLÜER ve "TÜRK HEKİMİNİN DÜNÜ BUGÜNÜ YARINI"

Gülay Halidi, Sadık Nazik, Selim Kadıoğlu

Doktor İhsan Ünlüer'in bu bildirinin yola çıkış noktası olan çalışmasına, imza sahiplerinden Nazik ile Kadıoğlu'nun XI. Lokman Hekim Günleri programında yer alan "Türk Hekiminin Pembe Kitabı" başlıklı bildirisi için yapılan kaynak taraması sırasında ulaşılmıştır.

Doktor İhsan Ünlüer (İzmir 1926 – İstanbul 1990) kadın hastalıkları ve doğum alanında uzmanlaşmış bir hekim olmanın yanı sıra opera sanatçısı, ressam, karikatürist, yazar, radyo programcısı gibi bir dizi farklı kimliğe de sahip renkli ve ilginç bir kişidir. Yazar olarak yaptığı üretim, ilk baskıları 1970'lerde yapılan iki kitaptan ("Sevgi Aşk ve Tutkularımız" ile "Oku Oku Budur Sonu") ve 1960'lardan 1980'lere uzanan dönemde Cumhuriyet gazetesinde ve Akbaba dergisinde yayımlanan mizahi yazılardan oluşmaktadır.

Ünlüer'in Cumhuriyet gazetesindeki yazıları arasında, Mart-Nisan 1966'da altı bölüm halinde tefrika edilen "Türk Hekiminin Dünü Bugünü Yarını", tıp tarihi parodisi olarak nitelendirilebilecek bir metindir. Bu görece uzun metin, yayımlandığı tarihten bir yıl önce Türk Tabipleri Birliği tarafından düzenlenen bir toplantıda yapılan konuşmalardan oluşan kitap ile aynı adı taşımaktadır. Ünlüer söze başlarken amacının, o toplantıda açık oturumlarla neşter vurulan yaraya kendi adına bir fiske atmak; Türk tıbbının güncel sorunlarını geçmişin ışığında ve geleceğe dair öngörüler ve öneriler eşliğinde ele alma olduğunu belirtmektedir. Bu amaca kısmen ulaşabildiğini ve başlığın işaret ettiği içeriği kısmen sağlayabildiğini söylemek olanaklıdır.

Çalışmanın altı bölümünün beşi tıbbın genel ve Türkiye özelindeki tarihçesi hakkında bilgi aktarmakta, sadece son bölümde Türkiye'de tıbbın ve hekimlerin o günkü durumu hakkında kimi eleştirel saptamalar yer almakta, gelecek hakkında ise olsa olsa satır aralarında kimi izler yakalanabilmektedir. Yoğunlaştırılmış bir tıp tarihi anlatısı niteliğindeki beş bölümde tıp evriminin ana akışı ve kimi ayrıntıları şakacı hatta yer yer alaycı bir dille anlatılmakta, kimi noktalarda dönemin tıbbi ve toplumsal gündemindeki konulara göndermeler yapılmakta, gerçeği yansıtan bilgi aktarımlarının arasına kurgulanmış öyküler de yerleştirilmiş

bulunmaktadır. Bu son özellik, tıp tarihine ilgi duyan kişiler için metni bir tür doğruları yanlışlardan ayırma oyunu haline getirmektedir.

Bu bildiri, yakın geçmişte yaşamış ve Türk tıbbının sosyal tarihine mal olmuş çok yönlülüğü ile etkileyici-çarpıcı bir figür olan Dr İhsan Ünlüer'i ve onun genel tıp tarihini kendisine özgü mizahi üslubu ile anlattığı çalışmasını gündeme getirmeyi amaçlamaktadır.

***

DOÇENT DOKTOR SÜHA YAĞCIOĞLU'NUN YAŞAMI ve ÖZGÜN MESLEKİ YAKLAŞIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Önder İlgili

Doçent Doktor Süha Yağcıoğlu 2011 tarihli bir yazısında "Her tıp fakültesi amfisinde, kafası matematiğe çalışan, aslında mühendis olması gereken birkaç öğrenci vardır." notunu düşmüş ve kendisinin de onlardan biri olduğunu ifade etmiştir. Hocamız, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyofizik Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yaptığı sırada 01.06.2017 tarihinde genç yaşta aramızdan ayrılmıştır. Doç. Dr. Yağcıoğlu bir hekim olarak kişilik özellikleri ve hekimlikle kurduğu ilişki açısından özgün nitelikleri ile güncel tıp tarihimiz açısından öneli bir kişidir. Mühendislik ve Tıp alanlarında yürüttüğü paralel çalışmalar onun zihnini her iki alanın tek birisi içerisinden fark edilemeyecek yeni görüş ve kavrayışlara açmıştır. Onun bu özel konumu hekimliğin ve tıbbın günümüzde diğer alanlarda yaşanan teknik ve bilimsel gelişmelerin etkisi ile geçirdiği dönüşümü değerlendirebilmek adına çok değerlidir. Öğrencileri ve meslektaşları ile kurduğu samimi ve yakın ilişkisi, özverili ve bilimsel yaklaşımı, ortaya koyduğu değerler onun yaşamının meslektaşlarımız arasındaki seçkin yerine uygun olarak kayda geçirilmesini gerekli kılmıştır. Bu biyografik güncel tarih çalışması Doç. Dr. Yağcıoğlu'nun yaşamını, kendisi de hekim olan eşi, hocaları ve öğrencileri ile yapılacak görüşmeleri kapsayan sözlü tarih araştırmasının bulguları ve diğer araştırmalardan elde edilecek belge ve bulgular beraberinde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışma ile Doç. Dr. Yağcıoğlu'nun yaşamı bir rol model olarak gelecek nesillere aktarılabilecek, onun

özgün görüş ve yaklaşımı da okuyuculara hekimlik ve tıbbın değişimine dair bir değerlendirme yapma olanağı sunacaktır.

***

HAZÂİNU'S-SA'ÂDÂT'TA HALK HEKİMLİĞİ UYGULAMALARI

Nadir İlhan, Derya Karataş

1460 yılında tamamlanan Hazâinu's-Sa'âdât, Eşref bin Muhammed'in okuyanların kolaylıkla anlayabilmelerini sağlamak için dönemin Türkçesi ile kaleme alınmış hekimlik üzerine bir eserdir. Bilinen bu tek nüshası Hicri 864 yılında Ali bin ine Hace tarafından istinsah edilmiştir.

Eserin niçin Türkçe yazıldığını "Üşbu kitâbı Türk dilince cem' eyledüm. Zirâ bu vilâyetde söylenen sırf Türkidür. Halka kendü dilince söz kim ma'nidâr ola." sözleriyle açıklamıştır. 4b varağında yazar bedenin sağlığı için tıp ilminin, canın sağlığı için ahlak ilminin, aklın sağlığı için siyaset ve tedbir ilminin, gönül sağlığı için de itikat ve fıkhın ibadetlerinin gerekliliğine işaret etmiştir.

Ancak eserde sadece birinci rükunda belirtilen bedenin sağlığını saklamayı, korumayı sebep edinen tıp ilminden bahsedilmiş, bir kısım hastalıkların tedavisiyle, koruyucu hekimlikle ilgili konular işlenmiştir, diğer konular eser içinde ele alınmamıştır. Bu da yazara ait başka eserler olması ihtimalini akla getirmektedir. Ancak yazara ait başka herhangi bir esere rastlanmamıştır.

Eserin isminin Hazâinu's-Sa'âdât konmasının sebebi: "Ehl-i tahkîk lugatlarında sıhhate sa'âdet dimişlerdür. Ol sebebden ki sıhhatler sebeblerin bu risâlede cem' eyledüm. Adını Hazâinu's-Sa'âdât kodum." sözleriyle ifade edilmiştir.

Yukarıdaki cümlelerden de görüldüğü gibi sıhhat ile saadet eş anlamlı tutulmuş, eserine "Saadet Hazineleri" anlamına gelen Hazâinu's-Sa'âdât ismini vermiştir.

Eserin 5b sayfasından itibaren insanın bedeninin muhafazasının ne ile ve nasıl olacağı konusuna geçilmiştir. 9b-11b sayfalarında çocuk doğduktan sonra yapılacak işlemler, çocuğun bakımı ile çocuğa verilecek anne sütünün özellikleri üzerinde durulmuştur. Anne sütünü arttıracak ilaçlar ve çocuğun sütten kesimine fayda sağlayacak ilaçlar bildirilmiştir. 13b-16a sayfalarında çocuklarda görülen

bazı hastalıklar ve tedavileri ile ilgili ilaçlar hakkında bilgiler aktarılmıştır. 16b-19b'de insanın çocukluk, gençlik, olgunluk ve ihtiyarlık dönemleri ile bu dönemlerin özellikleri, bu dönemlerde dikkat edilecek şeyler üzerine bilgiler verilmiştir.

Yine yukarıdaki cümlelerde sıhhati saklamak için sebeplerin saklanması gerektiğini söyleyen yazar, insan sağlığını etkileyen unsurlar ve bunlardan nasıl faydalanılıp nasıl korunulacağı ile ilgili bilgileri de eserde açıklamıştır.

***

ŞANLIURFA İLİNDE BİR HALK ŞİFACISI

Meryem Türkan Işık

Anadolu'nun birçok bölgesinde geleneksel tıp uygulamalarının varlığını sürdürmekte olduğu bilinmektedir. Sağlık profesyonellerinin kadın şifacı/halk hekimi uygulamalarının farkında olması, zarar ve yarar yönünden incelemeleri bağlamında ve de özgün iyileştirme pratiklerinin toplanması, bu bilgilerin kayıt altına alınması halk tıbbı uygulamaları için önemlidir.

Bu çalışmamıza; Şanlıurfa İli, Halfeti İlçesinde yaşamakta olup, okuma yazma az bilen, 56 yaşında, şifa dağıtmaya üçüncü doğumunu yaptıktan sonra 21 yaşında kendi kayınvalidesinden aldığı bilgilerle başlayan kaynak kişi alındı.

Kadın halk şifacının; dermatit, siğil, cilt alerjileri, diş ağrısı, dalak büyümesi, göz hastalıklarında, loğusaya kadına ve bebeklerin ateşli hastalıklarına yönelik uygulamaları bulunmaktadır.

Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış sorular, halk hekiminin oğlu aracılığı ile iki kez derinlemesine görüşme yapılarak halk hekimi/annesine sorması ile yazılı kayıtlar alındı. Kaynak kişinin aktardığı uygulama bilgilerinden anlaşılmayan konular için telefonda tekrar görüşüldü.

Bu çalışmada; Urfa'da kadın halk şifacısı/halk hekiminin geleneksel halk uygulamaları modern tıp uygulamaları bağlamında incelenerek tartışılacaktır.

***

NEŞET ERTAŞ TÜRKÜLERİNDE SAĞLIK ve HEKİMLİK İMGELERİ

Onur Naci Karahancı

Kültürler toplumların yansıtıcısı, hafızasıdır. Müzik ise kültürün en önemli ifade alanlarından biridir. Kültürün yaşatılması ve aktarılmasında önemli role sahip olan âşıklar/abdalları yaşadıkları yörenin kültür taşıyıcıları ve aktarıcılarıdır. Kırşehir yöresinin kültürel değerlerinin ve abdallık geleneğinin mihenk taşı olarak nitelendirebileceğimiz önemli isimlerinden biri de UNESCO tarafından "yaşayan insan hazinesi" ödülü almış olan Neşet Ertaş'tır.

Toplumların sağlık anlayışı ve algısı kültürel birikimleri içerisinde ele alınmalı ve değerlendirilmelidir. Çalışmanın amacı Neşet Ertaş'ı kendi kültürü içinde değerlendirmek türkülerinde sağlık ve hekimlik temalarını ne sıklıkla ve hangi anlam bütünlüğü içinde kullandığı görüşünden yola çıkarak sağlık-kültür ilişkisini ortaya koymaktır.

***

KIRŞEHİR KAPLICALARI

Mehmet Karataş

Kırşehir'in, en önemli kaplıcaları arasında Terme, Karakurt, Bulamaçlı ve Mahmutlu Kaplıcaları bulunmaktadır. Bu kaplıcaların romatizmal hastalıklarda, felçli hastaların rehabilitasyonunda, kronik yorgunlukta, bazı karaciğer-safra kesesi-mide-bağırsak hastalıklarında, böbrek taşları gibi rahatsızlıklarda etkili olduğu düşünülmektedir.

Bulamaçlı Kaplıcası Çiçekdağı ilçesinin dört kilometre kuzeydoğusunda, Etiler döneminden bu yana işletildiği bilinen, en eski tarihe sahip kaplıcalarımızdan biridir.

Karakurt Kaplıcası, Selçukluların ünlü kumandanlarından Karakurt tarafından 1136 tarihinde işletmeye açılmıştır. Günümüze orijinal haliyle ulaşan kaplıcaların başta gelenlerindendir.

Terme sahası ise Kırşehir'in en önemli jeotermal alanlarından biridir. Terme Kaplıcaları 1974 yılından bu yana dokuzu MTA (Maden Tetkik Arama), üçü özel

sektör olmak üzere toplam 12 kuyu açılmıştır. Bu kuyulardan iki tanesi jeotermal ısıtmada kullanılmaktadır. 1800 konuta eşit işyeri ve konut ısıtılmakta ayrıca beş otel kaplıcası ve sera istifade ettirilmektedir.

Mahmutlu, Kaman Savcılı Kaplıcası ve Avcı İçmesi ise yerel halk tarafından kullanılmakta olup henüz üzerine tesis inşa edilmemiş kaplıca sularındandır.

Birçok hastalığa iyi geldiği görülen Kırşehir ilimizin kaplıcaları ülkemizin önemli oranda kaplıca turizm odaklarından biridir.

***

ALOE VERA (Aloe barbadensis) BİTKİSİNİN GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TIBBİ KULLANIMI

Yağmur Kılıçdağı, Gülbin Özçelikay,

Aloe vera, sarısabır mucize bitki tabii iyileştirici gibi çeşitli adlarda ve pek çok medeniyetlerde yüzyıllardır bilinen ve şifalı gücü nedeni ile çeşitli hastalık ve cilt sorunlarında kullanılan bir bitkidir. Ortalama 5500 yıllık bir geçmişi olduğu düşünülmekte olan bu mucizevi bitki MÖ 3500 yıllarından beri kullanılmaktadır. Aslen Kuzey Afrika kökenli olmasına rağmen günümüzde birçok kıtaya ve ülkeye yayılmıştır. Tedavilerde etkili olması, birçok rahatsızlığa iyi gelmesi ve yetiştirilmesi kolay olduğundan dolayı şifalı bitkiler arasında en çok faydalanılan bitkilerden birisidir. Aloe vera barbadensis kaktüse benzeyen zambakgiller (Liliaceae) familyasındandır. Tropik iklimlerde yetişen bu bitkinin anavatanı Afrika ve Yemen'dir.

Bu bitkinin antik çağlara uzanan geçmişi, ilk olarak 1862 yılında George Ebers tarafından, bir dizi btikisel tedavi reçetesini bünyesinde barındıran MÖ 3500 yılına ait Mısır papirüsü üzerinde keşfedilmiştir. Diğer birçok çalışmada antik Çin ve Hint kültürlerine benzer bulgulara rastlanmıştır.

Tıbbi sarısabır olarak bilinen aloe vera, yapraklarındaki jelde bulunan acemannan maddesiyle bağışıklık sistemini kuvvetlendirmek, 12 vitamin, 20 mineral, 18 amino asitle ciltte yeni doku oluşumu için protein sağlamak ve çeşitli enzimlerle başta bağırsak ve mide olmak üzere, kimyasal ilaç ve tedavilerin oluşturduğu hasarı onarmak gibi özellikleri olan ayrıcalıklı bir bitkidir. Fakat jel kısmının uzun

süre güneşe maruz kalması okside olmasına ve iyileştirici özelliklerinin kaybolmasına sebep olmaktadır. Amerikalı bir eczacı 1968 yılında özel bir yöntem bularak jeli saklanabilir hale getirmiştir. Bu sayede özelliklerini yitirmeden bitkisel tedavi alanında kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmamızda aloe vera bitkisinin geçmişten günümüze tıbbi kullanımı, tarihde ve halk hekimliğinde kullanımı incelenecektir.

***

HEKİMLERİN OSMANLI DEVLETİ'NDE BİLİRKİŞİLİK YAPMALARI

Ahmet Kılınç

Hakimler, hem günümüzde hem de geçmişte uzmanlık isteyen, özel ve teknik hususlarda kendilerine yardımcı olacak bilirkişilerden istifade etmişlerdir. Hekimler de sahip oldukları özel ve teknik bilgileri vesilesiyle mahkemelerde uyuşmazlıkların çözümünde bilirkişilik yapagelmişlerdir. Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nin klasik döneminde tabiplerin bilirkişi olarak ne tür davalarda görüldüklerini, nasıl atandıklarını ve görüşlerinin kadının hükmüne tesir edip etmediğini şer'iye sicili kayıtlarına dayanarak izah etmeye çalışır. Kadı sicilleri, birinci el kaynak olmakla beraber, veri sağlayan mühimme kayıtları, ahkam defterleri de yeri geldiğinde istifade edilen kaynaklardır. Sadece ehli hibreyi (bilirkişiyi) ya da sadece tabipleri çalışmaması, tabiplerin hukuk süjesi yönünü çalışması, işbu çalışmayı nispeten orijinal kılmaktadır. Şu ana kadar yapılan araştırmalardan yola çıkarak varılan sonuçlar şunlardır: Kadılar, öncelikle uyuşmazlık konusunun hekimlik meslek bilgisine ihtiyaç olduğuna karar vermekte; ardından tabiplerin görüşlerine bilirkişi olarak başvurmuşlardır. Osmanlı Devleti'nde tabip olabilmek ve dahası bilirkişi sıfatıyla bu mesleği icra edebilmek sıkı bir şekilde kontrol edilmiştir. Belirli bölge ve konularda hangi tabiplerin bilirkişilik yapabileceğine merkezi otorite belirlemiştir. Kayıtlarda tabiplere ehli hibre olarak müessir fiil iddiasının, mürtedlik iddiasının, cariye ve veya kölelerin "ayıplı" olup olmadıklarının tespitinde başvurulmuştur. "Mu'tad" dışı tedavi iddiasının belirlenmesinde de diğer hekimler bilirkişilik yapmışlardır. Devlet erkanının taraf olduğu davalarda başhekim ve çok sayıda hekimin bilirkişilik yaptığı görülmüştür. Tabipler, tetkiklerini başka zaman ve yerde

yapmış olsalar da kadı huzurunda görüşlerini şifahen dile getirebilmişlerdir. Hekimlerin bazen şuhudul hal olarak görev yapmakta iken bazen de keşif sırasında veya otopsi suretiyle tıbbı bilgilerinden istifade edilmiştir. Kadılar genelde tabiplerin görüşlerini dikkate alarak hüküm tesis etmişlerdir.

***

BİLİM PENCERESİNDEN COSMAS ile DAMIAN'IN MUCİZELERİ

Mehmet Kobaner

Hıristiyan dünyasında Aziz olabilmek için, kişinin önce Hıristiyan olması sonra en az iki onaylanmış mucizesinin bulunması gerekmektedir. Ayrıca stigmatasının (mührü nebevi) olması beklenir. Yumurtalıklı Cosma ve Damian kardeşler yaşamları sırasında insanlara hizmet etmişler, öldükten sonra da "relik"leri Avrupa'da şehirden şehre dolaşmış, pek çok hastalığı derman olmuştur. Çok sayıda mesleğin piridirler. Tedavileri mucizevîdir. Kayıtlara geçmiş 48 mucizeleri vardır. Bu mucizeler bazıları diğer azizler ve peygamberlerle benzerlik taşısa da bazıları tek örnektir. Bazıları "posthumous"dır.

***

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE ZEHİRLİ GAZLARDAN KORUNMA KURSLARI

Eyüp Talha Kocacık, Emre Dölen

Bilim ve teknolojideki ilerlemeler hiç kuşkusuz ki savaşlarda kullanılan silahları da etkilemiştir. Özellikle kimya alanındaki gelişmeler Birinci Dünya Savaşı'nda zehirli gazların kullanılmasına olanak sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda ilk kez Almanya tarafından zehirli gazların kullanılması ülkeler üzerinden son derece kötü ve unutulmayacak izler bırakmıştır.

1925 yılından Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Boğucu, Zehirli veya Diğer Gazların ve Bakteriyolojik Savaş Yöntemlerinin Savaşta Kullanımının Yasaklanması'na dair protokol imzalanmışsa da zehirli gazların kullanılması ve geliştirilmesi durdurulamamıştır. Bunun üzerine çeşitli ülkelerde gerek halkı bilinçlendirmek gerekse de olası bir savaş ve saldırı durumunda korunmayı sağlamak için kurslar, eğitimler düzenlenmeye başlanmıştır..

Genç Cumhuriyet ise yaklaşmakta olan İkinci Dünya Savaşı'na giden yolu dikkatle izlemiş ve kendi içinde gerekli önlemleri almıştır. Zehirli gazların savaş meydanlarında kullanılmasının yanında hava saldırılarıyla da sivil halkı tehdit edebilecek olması, halkın bu konuda bilinçlendirilmesi gereğini beraberinde getirmiştir. Artvin Mebusu Mehmet Ali Bey'in 1932 yılında mecliste yaptığı konuşmada sarf ettiği şu sözler: "Zehirli gazler hakkında ahalimizin tenvir edilmesini ve bir gün lâzım olursa zehirli gaz hücumlarına karşı ne yolda nefislerini müdafaa edebileceklerinin muhtelif teşkilatlarımız vasıtasıyla halka gösterilmesini rica ediyorum" zehirli gaz gerçeğinin ne derece ciddiye alındığını da göstermektedir.

Halkın bilinçlendirilmesine yönelik öncelikli olarak konferanslar düzelenmiş. Orta ve lise okullarının müfredatlarına zehirli gazlardan korunmaya yönelik dersler konulmuştur. Bu çerçevede halkın belirli kesiminde bulunan öncelikle doktor, eczacı, öğretmen, gazeteci gibi belirli meslek mensuplarının mensupları zehirli gazlar hakkında özel kurslarda eğitildikten sonra bunların halkı eğittiği kursların açılması sağlanmıştır.

Bu bildiride öncelikle batıdaki vilayetlerde açılan zehirli gazlardan korunma ve hava saldırılarına karşı alınması gereken genel önlemler hakkındaki kurslar konusunda bilgiler sunularak sağlıkla ilgili meslek mensuplarının bu konudaki katkısı ortaya konulacaktır.

***

KIRŞEHİR'DE ALTI KLİNİK BİRİME BAŞVURAN HASTALARIN TERCİH ETTİĞİ TEDAVİ YÖNTEMLERİNİN MODERN TIP ve GELENEKSEL TIP AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yusuf Koçak, Arif Hüdai Köken

Anket soruları ile veri toplama sürecine destek olan tıp fakültesi öğrencileri Sultan Çalış, Çiğdem Çatuk, Osman Bektaş ve Saithan Kocaoğlu'na teşekkürü borç biliriz

Geleneksel tıp, sağlığın korunması, fiziksel ve zihinsel hastalıkların önlenmesi, teşhisi, iyileştirilmesi veya tedavisinde kullanılan, farklı kültürlere özgü teoriler,

inançlar ve deneyimlere dayanan bilgi, beceri ve uygulamalar olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel tıp başlığı altında ise tamamlayıcı ve alternatif tedaviler tartışılmaktadır. Tamamlayıcı tedaviler, bilimsel tıbbi tedavilere destek olarak kullanılan tedavi yöntemleri olarak ifade edilmektedir. Tamamlayıcı tedavilerdeki amaç yaşam kalitesini geliştirmek, hastalığa ilişkin semptomları azaltmak, fiziksel ve psikolojik destek sunmaktır. Alternatif tedaviler ise bilimsel tıbbi uygulamaların yerine uygulanan veya tercih edilen bilimsel olarak etkinliği kanıtlanmamış tedavi yöntemleri olarak tarif edilmektedir.

Dünyanın farklı ülkelerinde tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemlerine hastaların başvuru oranları farklılıklar gösterdiği gibi, bir ülke sınırları içerisindeki bölgelere göre de farklılıklar göstermektedir. Çalışma kapsamında Kırşehir ili Sağlık Bakanlığı Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde altı klinik birime (Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Nöroloji, İç Hastalıkları, Dermatoloji, Ortopedi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon) başvuran hastaların tercih ettikleri modern tıbbi tedavi, tamamlayıcı tedavi ve alternatif tedavi yöntemlerini bölgesel olarak ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

Çalışmamız Kırşehir İli Sağlık Bakanlığı Ahi Evran Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde altı klinik birime başvuran hastaların geçmiş başvurularını değerlendiren 10 sorudan oluşan anketlerin yüz yüze uygulanması ile gerçekleştirilmiştir. Her bir anket formunun oluşturulması sürecinde ilgili branşın hekimleri ile kliniğe en sık başvuru sebepleri açısından görüşülmüştür. Verilen bilgiler doğrultusunda her bir klinik branşın polikliniğine en sık 10 başvuru nedeni tespit edilmiş ve her bir nedene ilişkin anket soruları oluşmuştur. Sorulan her bir soruda ise hastaların tedavilerine ilişkin modern tıbbi tedavi, tamamlayıcı tedavi ve alternatif tedavi yöntemlerine başvuruların tespiti amaçlanmış ve her bir klinik birime yönelik hastaların tedavi tercihleri değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında her klinik birimden 100 kişi olmak üzere toplamda 600 kişi çalışmaya dâhil edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin istatistiki analizi yapılmıştır. Hastaların toplam % 17,8'i (n=107) modern tedavi yöntemlerini, % 42,8'i (n=257) tamamlayıcı tedavi yöntemlerini, % 34,3'ü (n=206) alternatif tıp yöntemlerini

tercih ettikleri görülmüştür. En çok tercih edilen modern tedavi yöntemleri Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon branşında % 54, tamamlayıcı tedavi yöntemleri Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları branşında %76, alternatif tedavi yöntemleri Kadın Hastalıkları ve Doğum branşında % 70 olarak bulunmuştur. En az tercih edilen modern tedavi yöntemleri İç Hastalıkları ile Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları branşlarında % 3, tamamlayıcı tedavi yöntemleri Kadın Hastalıkları ve Doğum branşında % 9, alternatif tedavi yöntemleri Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon branşında % 6 olarak bulunmuştur.

Bu çalışmada Kırşehir ilinde farklı klinik tıp branşlarına tedavi olmak amacıyla gelen hastaların farklı tedavi yöntemi tercih ettikleri görülmüştür. Araştırma bulguları kapsamında hastaların tedavi olmak için tercih ettikleri yöntemler modern, tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemleri kapsamında tartışılacaktır.

***

ŞİİR MECMUALARINDA HALK HEKİMLİĞİ ÖRNEĞİ: KÂNİ'Î MECMUASI

Mehmet Fatih Köksal, Oğuzhan Kırlı

İnsanlığın varoluşuyla aynı yaşta olan hastalıklar, Türk kültüründe mitolojiden destanlara, halk hikâyeciliğinden mesnevilere kadar geniş bir yelpazede kendine yer bulur. Hastalığın varlığı onu ortadan kaldırmanın yollarını ortaya çıkarmış, çoğu kez bilimsel dayanakları olmayan çözüm önerileri bazen tecrübelerin ortak paydasında gelişmiş ve bir tedavi yöntemi olarak kendini kabul ettirmiştir.

İnsanın bedeni ve ruhi rahatsızlıklarını akli, dini, sihri ve çoğu zaman da tecrübi olarak ortadan kaldırmayı amaçlayan hekimlik koluna halk hekimliği diyoruz. Türklerin halk hekimliğine ilişkin yazılı örnekleri İslamiyet öncesine kadar uzanır. İslamiyet'in kabulü neticesinde Türklerin tıpla ilgili bilgi ve tecrübeleri, değişik kültür kanallarından beslenerek gelişmiş ve daha zengin bir muhtevaya ulaşmıştır. Osmanlılar döneminde bu süreç daha yoğun bir hal almış, bir yandan belli başlı tıp eserleri telif ya da tercüme edilirken diğer yandan halk hekimliğine dair uygulamalar bazen konuyla alakasız bir eserin derkenarında, bazen de derleme suretiyle ortaya konan bir şiir mecmuasında kayda geçmiştir.

Bu bildiride Milli Kütüphane 03 Gedik 18185 numarada kayıtlı olan Kâni'î Mecmuası'ndaki halk hekimliği tedavi yöntemleri ve ilaç tarifleri hakkında bilgi verilecektir. Kâni'î Mecmuası'ndaki halk hekimliği verilerinin ortalama bir şiir mecmuasından daha fazla olması bizi mezkûr mecmuayı halk hekimliği yönünden incelemeye sevk etmiştir.

***

ARTVİN İLİ FOLKLORUNDA BOĞA GÜREŞİ FESTİVALLERİ

Mustafa Mercan, Mehmet Yücel, Şule Sanal

Amaç: Artvin ilinin coğrafi ve kültürel özellikleri ile her yaz tekrarlanan yaylacılık faaliyetinin bir bileşeni olan ve şehirde folklorik bir halk eğlencesi haline gelmiş bulunan boğa güreşi festivallerini incelemek amaçlandı.

Gereç ve Yöntem: Artvin'de yaşayan 30 kaynak kişi ile görüşüldü. Festivaller hakkında sosyal bilimlerde kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden ''kaynak kişilerle görüşme tekniği'' kullanılarak bilgi alındı. Sözlü, görsel ve bilgi derleme formuyla yazılı veriler toplandı. Festival alanları, boğaların bakım ve besleme şartları yerinde incelendi. Elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirildi.

Bulgular: Boğa güreşi festivallerinin boğaların yaylada ve yaylaya çıkarken yollarda liderlik savaşı nedeniyle birbirlerine zarar vermesini önlemek amacı ile ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Ancak zamanla festivallerde iki boğanın içgüdüsel olarak birbirine saldırdığı ve sonrasında boğaların birbirleri ile güreştirildiği, etkinliklere dönüştüğü tespit edilmiştir. Elde edilen bulgularda gerek hayvan sahiplerinin gerekse ilgili kurumların güreş sırasında hayvanların zarar görmesini engellemeye çalışmasına rağmen, boğa güreşinin hayvanlara ruhsal olarak bir zarar vermediğinin belirlenemediği; güreş esnasında hayvanlar arasında şiddetin olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte boğa sahiplerinin hayvanlarını çok sevdikleri ve iyi baktıkları da belirlenmiştir.

Öneri: Sonuç olarak, yöre halkına boğaların festivallerde insanlara zevk duygusu yaşatmak için güreştirilmelerinin, bu hayvanlarda korku, acı ve öfkeye yol açtığı bilgisi verilerek, boğaların güreş müsabakalarının kaldırılması teşvik edilmelidir. Eğer kültürel miras olarak değerlendirilip uygulamadan vazgeçilmeyecek ise,

boğaların haklarını ve refahını koruyan yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğu söylenebilir.

***

IGNAZ PHILIPP SEMMELWEIS'IN (1818-1865) YAŞAM ÖYKÜSÜ ve "KADIN DOĞUM PROFESÖRLERİNE AÇIK MEKTUP" BAŞLIKLI ESERİ ÜZERİNE

Arın Namal

Ignaz Semmelweis, 19. yüzyılda yaşadı ve ilerletici oldu. 1818'de bugünkü Budapeşte'de, Tuna nehrinin batısında kalan Buda'da dünyaya geldi. Otto von Bismarck (1815-1898), Karl Marx (1818-1883), Florence Nightingale (1820–1910), Rudolf Virchow (1821–1902) ve Joseph Mortimer Granville (1833–1900), onun jenerasyonundandı.

Pest Üniversitesi'nde Felsefe okuduktan sonra, Viyana'da hukuk öğrenimine başladı, ama sevmedi. Viyana'da tıp öğreniminin ilk yılını tamamladı, ikinci ve üçüncü yılda Budapeşte Üniversitesi'nde (kuruluş 1635), dördüncü ve beşinci yılda yeniden Viyana Üniversitesi'ndeydi. 1844'de yazdığı tezle Tıp Doktoru unvanı aldı.

Mezuniyeti'nden sonra Doğum Bölümünde dört ay çalıştı (1844), anatomi ve dahiliye kurslarına devam etti, 1846'da Viyana Hastanesi'nde (Allgemeines Krankenhaus Wien) doğum bölümünde çalışmaya başladı. Burada, cerrahların servisinde doğum yapanların ölüm oranının, ebelerin bölümünde doğum yapanlara göre çok yüksek olduğu şeklindeki tarihi gözlemini ortaya koydu.

Bu bildiride, asepsi-antisepsi tarihinde yeri önemle vurgulanan, "El Dezenfeksiyonu" kavramının öncüsü Semmelweis'ın yaşam öyküsü, vatanı Macaristan'daki tıp tarihçilerinin primer kaynak araştırmalarına dayalı çalışmaları üzerinden tanıtılacak, 1862 yılında yayınlanan "Offener Brief an die sämtlichen Professoren der Geburtshilfe [Kadın Doğum Profesörlerine Açık Mektup]" adlı eseri, 1862 tarihli eski Almanca (Gothic) yazılı ilk baskısının incelenmesine dayanılarak tanıtılacaktır.

***

TÜRK HEKİMİNİN PEMBE KİTABI: ELLİ BEŞ YIL ÖNCEKİ SAĞLIK-TIP-HEKİMLİK TARTIŞMALARINDAN BİR KESİT

Sadık Nazik, Selim Kadıoğlu

Adı "Türk Hekiminin Dünü Bugünü Yarını" veya iç kapakta parantez içinde yer alan alternatif şekliyle "Türk Hekiminin Pembe Kitabı" olan kitap, 1965 yılında Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi Neşriyatı'ndan yayımlanmıştır. Kitap aynı yıl 27-30 Nisan'da İstanbul'da yapılmış olan, hekimliğin güncel sorunlarının saptanmasına ve geleceğinin planlanmasına yönelik "Türk Hekiminin Dünkü, Bugünkü ve Yarınki Meseleleri" başlıklı toplantıda yapılan konuşmaların ve tartışmaların yazıya dökülmesiyle oluşturulmuştur. Toplantının katılımcısı ve dolayısıyla kitabın yazarları konumunda bulunan kişiler, o dönemde veya ilerleyen zaman içinde sesini ve adını duyurmuş, aralarında hekim meslek örgütü aktivistleri, tıp eğitimcileri, önemli siyasi ve idari görev sahipleri bulunan sağlık camiası mensuplarıdır. Farklı bakış açılarına ve fikir yapılarına sahip olan bu kişilerin sağlığı, tıbbı, hekimliği çok yönlü olarak tartışmaya açması, 1960'ların ortasında gündemde olan tıbba dair bilgilerin ve görüşlerin kapsamlı bir koleksiyonunu ortaya çıkartmaktadır. Bu koleksiyonu, Türkiye ölçeğinde tıp hakkında tefekkür tarihçesinin o gününe ait ayrıntıları görme olanağı veren bir kesit olarak değerlendirmek de mümkündür. Bildirimiz çerçevesinde, zifiri karanlık şeklinde algıladıkları koşullar altında umutsuzluğa kapılmayıp pembe ufuklara yönelme çabası gösteren bir grup hekimin dile getirdikleri, günümüzdeki durumlarla-koşullarla bağlantılar kurularak ele alınmıştır.

***

KADINI ETKİLEYEN BİR TARİHSEL SÜREÇ: MEME KANSERİ TANISINDA MAMOGRAFİ, ULTRASONOGRAFİ, MANYETİK REZONANS GÖRÜNTÜLEME

Selda Okuyaz

Kadınları en fazla etkileyen kanser olan meme kanserinin varlığına ilişkin kayıtlar tarihte çok eskiye dayanmakla birlikte teşhisinde kullanılan görüntüleme yöntemlerinin bulunması ve kullanıma girişi görece yenidir. Eski Mısır Medeniyetine ait Edwin Smith cerrahi papirüsünde memede tümör tarif

edilmektedir. Belgede tümör memenin ötesine yayılıyorsa ve palpasyonla soğuksa tedavisinin mümkün olmadığı belirtilmektedir. Meme kanseri, Dünya Sağlık Örgütünün güncel verilerine göre her yıl 2,1 milyon kadını etkilemektedir.

Bu çalışmanın amacı, meme kanseri taramasında "erken tanı hayat kurtarır" deyişinin ifade ettiği anlayışın temel unsurlarından biri olarak kullanılan görüntüleme yöntemlerinin (mamografi, ultrasonografi ve manyetik rezonans görüntüleme) tarihsel gelişimini irdelemektir.

XIX. yüzyılda X-ışının bulunuşu ile günümüze kadar gelişim gösteren görüntülenme yöntemlerinin klinikte kullanılmasıyla olanaklı hale gelen meme kanserinin erken tanısı ve tedavisi sayesinde bu hastalığa yakalanan kadınların hayatta kalma olasılığı artmıştır.

Sonuç olarak, geç kalınırsa kadınların ölümüne neden olabilen meme kanserinin erken tanı ve tedavisinde görüntüleme yöntemleri önemli bir yere sahiptir. Bu yöntemler klinik açıdan sahip oldukları değere ek olarak tıp tarihi bakımından da ilgi çekicidir.

***

CİLTLERE SIĞMAYAN BİR YAŞAMIN KİTABI "TEVFİK SAĞLAM 1882-1963"

Selda Okuyaz, Oya Ögenler, İlter Uzel

Cumhuriyetin kuruluş öncesi ve sonrası dönemlerde tıp tarihimizde önemli bir yere sahip olan Tevfik Sağlam yaşamını tıbba adamış bir kişiliktir. Yıl 1888' de tıbbiyeye girişiyle başlayan tıbba adanmışlığı 1963 yılında vefatı ile son bulmuştur. Vefatının ardında kendisi anısına "Tevfik Sağlam 1882-1963" başlıklı üç ciltlik bir kitap yayımlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, günümüzde az sayıda bulunabilen bu kitabın tanıtımını yapmak ve bu vesileyle Tevfik Sağlam'ın ve yaşadığı dönemin Türk Tıp Tarihi açısından önemine dikkat çekmektir.

Çalışmanın yöntemi kitap ciltlerinde yer alan bölümlerin ve bu bölümlerin içeriklerine uygun olarak kitabın tasnifinin dikkatle incelenerek ortaya koyulmasıdır.

Araştırmamıza konu olan kitabın birinci ve ikinci cildi (1966-1968 yılında) İsmail Akgün Matbaasında, üçüncü cildi ise 1971 yılında Hilal Matbaacılık Kollektif Şirketinde, İstanbul'da basılmıştır. Birinci cildi 317 sayfa, ikinci cildi 304 sayfa, üçüncü cildi ise 304 sayfadan oluşmaktadır. Birinci cildi derleyenler belirtilmemekle birlikte ikinci ve üçüncü ciltleri derleyenler Dr. Tevfik İsmail Gökçe ve Dr. S. Neşati Üster'dir.

Sonuç olarak kitabın içeriğinde Tevfik Sağlam için söylenenler ve yazılanlar başta olmak üzere kendi anılarına dair notlarında da dahil olduğu Türk tıp tarihine ışık tutacak pek çok belgeye yer verilmiştir. Böyle geniş bir yelpazede derlenen "Tevfik Sağlam 1882-1963" başlıklı kitabın Türk tıp tarihine olana katkısı yadsınamaz.

***

SORANUS'TAN AKALIN'A EBELERE ÖĞÜTLER

Oya Ögenler, İlter Uzel

Bu çalışmanın amacı farklı yüzyıllarda yaşamış iki önemli hekimin ebeler için yazdıkları önerileri karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir.

Çalışmamızda klasik tıp döneminde yaşayan Soranus'un (Ephesus, 98-138) "Gynaikeia" adlı eseri ve 19 yüzyılda yaşayan Besim Ömer (Akalın) Paşa'nın (Narda, 1867-1940) 1906 yılında yazılmış olan "Ebe Hanımlara Öğütlerim" kitabı incelendi. Her iki hekimin ebelere verdiği öğütlerin tarihsel bakış açısıyla karşılaştırması yapıldı.

Yunanca yazılan "Gynaikeia" önce Latince'ye daha sonra 1956 yılında İngilizce'ye "On Gynecology" adıyla çevrilmiştir. Soranus'un eseri normal ve anormal şeyler olarak iki ana bölümden oluşmuş, dört kitap, 45 alt bölüm halinde yazılmıştır. Kitabın ilk alt bölümünün adı "Ebe Olmak İçin Uygun Olan Personel"dir. Ebenin okuma yazma bilmesi gerektiği, meslek uygulamalarında uyması gereken kurallar, reçete yazma konusunda yetkili olduğu belirtilmektedir.

"Ebe Hanımlara Öğütlerim" kitabı Osmanlıca yazılmıştır. Ebeler Derneği tarafından 2006 yılında Osmanlıca ve Türkçe olarak basılmıştır. Ebe hanıma öğütler kitabında 40 öğüt ve her öğüt için uygulamayı gösteren çizimler

bulunmaktadır. Bu çizimlerde uygulamalar yanı şıra kullanılan aletler de yer almaktadır. Öğütlerde ebelerin uyması doğum sırasında gereken kurallardan, hekim çağırması gereken zamandan, bebek doğduktan sonra bakımın nasıl yapılacağından bahsetmiştir.

Çalışmamızda irdelenen eserler ebe hanımların meslek uygulamalarına yönelik öğütler yanı sıra, zamanına uygun mesleğin ahlaki özelliklerinden ve ebe hanımların sahip olması gereken özelliklerden de bahsetmektedir. Her ikisi de mesleği uygulayanlar için tarihlerine uygun eğitim kitabı olarak kabul edilebilir.

Soranus ve Akalın farklı yüzyılların ve paradigmaların hekimleridir. Her iki hekimin eseri karşılaştırıldığında her iki hekim için ebelere verdikleri öğütlerle ve ebelerin çalışmalarına yaptıkları katkılarla zamanlarının çok ötesine geçmişlerdir diyebiliriz. Soranus dünya tıp tarihi için önemi kabul edilen bir hekimdir. Besim Ömer Paşa ise Türkiye'de kadınlar ve çocukların sağlığına katkılarından dolayı saygıyla önünde eğilinesi bir hekimdir.

***

GERMİYANOĞLU VAKIFLAR HAMAMI

Sibel Öner Yalçın, Mehmet Demirci

Denizli'deki Germiyanoğlu Vakıflar Hamamı 773 yıllık bir geçmişe sahiptir. Şehrin ilk Selçuklu valisi Esedüddin Ayaz tarafından temeli atılan ve 1246 yılında ikinci vali Seyfeddin Karasungur tarafından yapımı tamamlanan hamam Denizli'nin önemli tarihi yapıları arasında yer almaktadır. Hamam sıcaklık, ılıklık ve soğukluk bölümlerinin bulunuşu ile Türk hamam mimarisinin tipik bir örneğidir. Soğukluk bölümü 19. yüzyılda deprem nedeniyle yıkılıp tekrar inşa edilmiş olan hamam, son olarak 11 yıl önce aslına uygun olarak tümüyle restore edilmiştir. Çeşitli dönemlere İbn-i Batuta ve Evliya Çelebi gibi önemli gezginlerin ve Yıldırım Beyazıt'ın hamamı ziyaret ettiği ve hamamda yıkandığı kabul edilmektedir. Günümüzde erkekler kısmının hamam olarak kullanılması sürdürülen yapının kadınlar hamamı olarak inşa edilen kısmı ise alışveriş merkezi olarak düzenlenmiştir.

***

ŞAHMERAN EFSANESİNİN YENİ YORUMU NASIL OLACAK

Nüket Örnek Büken

Halk arasında “Şahmeran” ya da “Şahmaran” olarak bilinen insan başlı, yılan gövdeli mitolojik yaratık ile ilgili Anadolu folklorunun yanı sıra Hint, İran, Yunan, İbrani ve Arap kaynaklarından da izler bulunmaktadır.

Bilindiği gibi Şahmeran hikâyesi, insanlardan kaçan ve yılanlarla yaşayan, insan-yılan melezi Şahmeran’ın, bir insanoğluyla dostluğu ve ayrılış süreci; adalet, dürüstlük, şefkat, sevgi, sadakat, dostluk, güven, vefa ve barış gibi temalarla insanoğlunun sorgulanması ve eleştirisidir. Bu anlamda etik değerlerin sorgulanmasına aracılık eden bir efsanedir söz konusu olan…

Şahmeran anlatılarının üç farklı unsuru vardır; “mitolojik bir simge olarak Şahmeran”, “yazılı ve sözlü edebiyatta Şahmeran anlatıları” ve “efsane olarak Şahmeran anlatıları”… Simgesel çeşitliliğiyle dikkat çeken Şahmeran etrafında bir çok ritüel, bugün de canlılığını korumaktadır. Şahmeran efsaneleri mitolojik yönüyle halk arasında yöreden yöreye farklı varyantlarda anlatılmaya devam etmektedir.

Halk folkloru ve halk sanatımızın bir ürünü ve önemli çağdaş sanatçılarımıza da esin kaynağı olan Şahmeran figürü; koç boynuzlu, uzun kulaklı ya da keçi boynuzlu, uzun saçlı; belden üstü kadın belden altı yılan, genellikle 6-7 ayaklı, ayaklarında ve kuyruğunda yılan başları olan, başı neredeyse kuyruğunu yutar şekilde tasvir edilen bir figürdür ve çevresinde de bazı sembolik imgeler bulunmaktadır.

Kars'ın Arpaçay ilçesi yakınında bulunan, 961-1045'te Pakraduni Hanedanlığı döneminde Ermeni hükümdarlarının başkenti olan, 11 ile 12. yüzyıla ait İslam mimarisi yapıtlarını da bünyesinde barındıran Ani Ören Yeri'ndeki kazılarda, efsanelere konu olan bin yıllık "şahmeran" ortaya çıkarılmıştır. Tüf taşı üzerine işlenmiş aslan, kadın ve yılan figürlerinin yer aldığı "şahmeran" motifli kabartma 2017 yılından itibaren Kars Müzesi'nde sergilenmektedir. Kadın başlı, aslan pençeli, kuş vücutlu ve yılan kuyruklu bu tarihi taş kabartma figürünün yeni bir yorumuna gereksinim olacağı da açıktır…

TARİHSEL SÜREÇTE DEĞİŞEN HASTALIK PARADİGMALARI

Nüket Örnek Büken, Çağrı Zeybek Ünsal

Bilimsel bilgi birikimi ve biyotıp teknolojileri ile birlikte, sağlık ve hastalığa yüklenen anlamların, tanı ve tedavi şekillerinin ve hastalık/sağlık paradigmalarının ne şekilde değiştiğini takip etmek için, bilim ve tıp tarihi önemli bir araç olmuştur. Hipokrat öncesi tıp döneminde hastalıkların kötü ruhların insan bedenine girmesi ile açıklanmasının ardından, Hipokrat döneminde, insan bedeninde bulunan dört humorun dengesizliğinin hastalıkların kaynağı olduğu kabul edilmiştir. Orta çağda hayvan diseksiyonları yapan ve arterlerin kan taşıdığını keşfeden Galen, Rönesans döneminde teorileri Andreas Vesalius tarafından çürütülene kadar bin beş yüz yıl boyunca tıbbı etkisi altına almıştır.

Kan dolaşımının William Harvey tarafından 1628 yılında bulunması ve sonrasında mikroskobun keşfi ile hastalıkların mikroorganizmalar ile açıklanması dönemi başlamıştır. 19. yüzyıl tıbbın hızla ilerlediği bir yüzyıl olmuş, stetoskopun keşfi ve Louis Pasteur tarafından hastalıkların mikroplar nedeni ile ortaya çıktığı kanıtlanmıştır. 20. yüzyıl ile birlikte DNA'nın çift sarmal yapısının keşfedilmesi, 1990 yılında başlayan ve 2003 yılında tamamlanan insan genom projesi ile de insanın tüm genom dizilimi hakkında bilgi sahibi olunması ile hastalıklara neden olan genlerin tespit edilebilmesi mümkün hale gelmiştir.

İlkel çağlardan, 19. yüzyıl modern tıp dönemine ve günümüze kadar tıp tarihindeki keşiflerin önemli paradigma değişimlerine neden olduğuna tanık olunmuştur. Bugün egemen olan tıp paradigmasına bakıldığında kişiyi merkeze koyan yaklaşımın, insan genom verisine dayalı tanı ve tedavi geliştirme eğiliminin paradigma değişiminin öncülü olduğunu söylemek mümkündür.

21. yüzyılda insan genomunda değişiklik yapılabiliyor olması ve gelecek nesillerin kalıtımsal hastalıklarını ortadan kaldırmayı amaçlayan çalışmalar, genom sekanslama ile hastalıkların önceden bilinerek önlenmeye çalışılmaları, ileri görüntüleme teknikleri ile beynin işleyişi hakkında daha fazla bilgi sahibi olunması, sadece hastalıklı olan bölgeyi hedefleyen ilaç taşıma sistemlerinin keşfi, yapay zekâ ile desteklenen tanı ve tedaviler, bilgi ve iletişim teknolojileri ile elde edilen büyük veriyi kullanarak kişiye özgü tedavi geliştirilebilmesi, giyilebilir

teknolojiler ile kişinin sağlığını kendisinin ve hekiminin eş zamanlı olarak izleyebilmesi artık mümkün olup, söz konusu uygulamalar bu yüzyılın tıp uygulamasını değiştirmeye başlamıştır. Bu değişim, hekim hasta ilişkisini de etkilemekte, sağlık ve hastalık tanımlarının da yeniden değişime uğrayacağı öngörülmektedir.

Çalışmamızda tıp tarihindeki önemli köşe taşları ile birlikte günümüz tıp uygulamalarının gelecek tıbbını ne şekilde değiştireceği, geçerli hastalık paradigmasının değişimi tarihi perspektiften ele alınacaktır.

***

ÜNLÜ TIP TARİHÇİ PROFESÖR DOKTOR FERİDUN NÂFİZ UZLUK: ESKİ ÇAĞ TIP ALETLERİ KOLEKSİYONU

Burcu Özdemir

Feridun Nâfiz Uzluk, 1902 yılında Konya'da dünyaya gelmiştir. 1924 yılında Haydarpaşa Tıp Fakültesinden mezun olmuş; 1925 yılında stajını tamamlayıp tabip diplomasını almıştır. Feridun Nâfiz Uzluk, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk tıp fakültesi olarak resmi olarak 19 Ekim 1945 yılında açılan Ankara Tıp Fakültesi'nin ilk kurulan akademik birimlerinden birisi olan Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsü'sünün ve şimdiki adıyla Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı'nın kurucu hocasıdır.

Feridun Nâfiz Uzluk, Ankara Üniversitesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsüsünde çalıştığı süre boyunca çalışma disiplini ve metodolojisi ile sonraki kuşaklara örnek olmuştur. Eserlerinde terminoloji ve metodolojiye ayrıca dikkat çeken Uzluk'un bilimsel başarısının yanında diğer dikkat çekici özelliği koleksiyonerlik vasfıdır. Hayatı boyunca toplama ve koleksiyon oluşturma özelliğini kaybetmeyen Uzluk, nadir tıp yazmaları, 20. yüzyıl cerrahi aletleri ve objelerin yanı sıra; arkeolojik dönem tıp aletleri ve araç gereçleri toplamıştır. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji Anabilim Dalı'nda oluşturduğu bu arşiv koleksiyon daha sonra ülkenin farklı yerlerine dağılmıştır. El yazmaları Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü Kütüphanesine kayıtlıdır; geç dönem cerrahi alet ve objeleri ise Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde saklanmaktadır.

Arkeolojik Dönem tıp aletleri ve araç-gereçleri 2006 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji Anabilim Dalı'ndan, Ankara Etnografya Müzesi'ne devredilmiştir. 2007 yılında Ankara Etnografya Müzesi "İlk Çağlardan Günümüze Tıp Aletleri Sergisi'nde içinde Feridun Nâfiz Uzluk 'un arkeolojik dönem tıp aletleri bulunan seçki eserlerden bir sergi açmıştır. Bahsi geçen eserler: bronz spatüller, bronz merhem kutuları, çengel ve cımbızlar, bronz ve kemik ölçü kaşıkları, sonda ve kancalar, karıştırıcılar, ekartörler sayılabilir. Söz konusu bildiride Feridun Nâfiz Uzluk'un koleksiyoner kimliğinin yanı sıra, arkeolojik döneme tarihli tıp aletlerinden yaklaşık 171 eser ayrıntılı incelenip gruplandırılarak bu eserlerin tarihlenmesi ve tanımlanması konusunda yorumlar yapıp; Uzluk'un arkeolojik dönem tıp aletleri hakkında bir ön çalışma hedeflenmektedir.

***

ANTİREFLÜ CERRAHİSİ GELİŞİMİ ve TARİHİ DEĞİŞİMLER

Hüseyin Özden

Gastroözefagial reflü hastalığı gastrointestinal sistemin en sık görülen hastalıklarından biridir. Kliniğinde ağza acı su gelmesi, göğüs kafesi arkasında yanma (hurtburn) gibi bulgular gözlemlenir. Midenin asidik içeriğinin patolojik şekilde özefagusa kaçışı olur. Kronik zeminde kanser gelişimine kadar değişen önemli hücre zedelenmesi yapabilir. Yaşam tarzı değişiklikleri ve diyet uygulaması yetersiz gelen, medikal tedavi ile düzelme olmayan, 24 saatlik PH izlemi ile belgelenmiş semptomatik hastalarda antireflü cerrahisi uygulanır.

Antireflü cerrahisinin temelleri Rudolf Nissen tarafından 1936 yılında İstanbul Cerrahpaşa cerrahi kliniğinde görevli iken yaptığı bir ameliyat ile atıldı. İlk defa yapılan bu ameliyatta perikarda penetre olan özefagus ülseri için kardiya rezeksiyonu yapıldı ve özefagus güdüğü mide fundusuna gömülerek üzerine mide duvarından oluşturulan bir manşet çepeçevre sarıldı. Nissen 1955 yılında ağır reflü özefajiti olan bir hastaya kardiya rezeksiyonu yapmadan mide iki duvarını özefagus çevresinde bir birine yaklaştırarak halka şeklinde sardı ve küçük kurvatur tarafında tespit etti. 1959 yılında Rudolf Nissen'in bir asistanı Mario Rossetti atarafından mide duvarı yerine sadece fundusun özefagus

etrafında sarılarak tespit edilmesi ile modern Nissen Fundoplikasyon yapılmış oldu.

Nissen Fundoplikasyon tekniği üzerinde bazı cerrahlar farklı modifikasyonlar önerdi. Bunlardan en önemlisi Fransız Cerrahı Andrea Toupet'dir. İlk önceleri kadavralar üzerinde çalışan Toupert yaptığı ameliyatlar ile iyi bir noktaya taşıdığı fundoplikasyon tekniğini 27 Mart 1963 yılında yayınlanan bir makalesinde anlattı. Burada tam kat yapılan fundus sargısını eleştirmiş ve parsiyel sarmanın daha iyi olacağını söylemişti. Günümüzde bu iki teknik de kullanılmaktadır.

Laparoskopik cerrahinin hız kazandığı 1990'lı yılların başlarından itibaren fundoplikasyon ameliyatlarıda laparoskopik olarak yapılmaya başlandı. Laparoskopik fundoplikasyon ameliyatı ilk olarak Belçikalı Cerrah Dallamagne tarafından yapıldı. Zamanla tecrübelerin birikimi ile başarılı sonuçlar elde edildi.

Bildirimizde antireflü cerrahisinin Rudolf Nissen'den günümüze kadar ulaşan gelişimini tarihsel süreciyle anlatmaya çalıştık.

***

HALÎL B. AHMED'İN (ö. 175/791) KİTÂBÜ'L-AYN ADLI ESERİNDE YER ALAN KUDUZ HASTALIĞININ TEDAVİSİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Levent Öztürk

Halîl b. Ahmed el-Ferâhidî Arap Edebiyatının önde gelen isimlerinden birisidir. Emevîler döneminde doğmuş (100/718) Abbâsîler döneminde vefat etmiştir (175/791). Kitâbü'l-Ayn adlı eseri Arapça yazılan sözlüklerden günümüze ulaşan ilk çalışmadır. Eser, Arap folklorunun önemli kaynakları arasında yer alır. Tıp kültürü bağlamında önemli veriler sunan bu kitapta kuduz hastalığının tanımı ve tedavisi ile ilgili bir kayıt yer almaktadır.

Bu tebliğ, öncelikle metinde verilen kuduz hastalığının belirtilerini irdelemeyi, ardından önerilen tedavi usulünün mahiyetini analiz etmeyi hedeflemektedir. Elde edilen bu veri, tarihsel kökenleri bakımından analize tabi tutulacak, ayrıca kendisinden sonraki müelliflerdeki izi sürülmeye çalışılacaktır. Bu tedavinin tıp tarihinde bilinen bir yöntem mi yoksa Araplara mahsus bir yöntem mi olduğu tespit edilmeye çalışılacaktır.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AŞI REDDİ

Melike Öztürk, Rana Can, Selim Kadıoğlu

Aşı uygulamaları geçmişten günümüze enfeksiyon hastalıkları ile mücadelede en etkili yöntem olarak kabul edilmektedir. Tarihte bilinen ilk aşı uygulamalarının Orta Asya' da MS 1100'lerde çiçek aşısı ile başladığı ve bunun önce Çin'e sonra Hindistan'a ve nihayet Türkiye yoluyla Avrupa'ya yayıldığı düşünülmektedir. 1796'da Jenner tarafından modern çiçek aşısının geliştirilmesinden bu yana küresel olarak gerçekleştirilen aşı kampanyalarıyla birçok çocuğun önlenebilir hastalıklardan etkilenmeleri engellenmiştir.

Son yıllarda sıklıkla duymaya başladığımız aşı karşıtlığının ya da reddinin tarihi de aşılama tarihi ile birlikte başlamıştır. Günümüzde de aşıların uygulanması konusunda toplumların tümünün güven, kabul ve kararlılık göstermediği görülmektedir. Aşılar ile önlenebilen hastalıkların eradikasyonu veya insidansının azalması sağlansa, dikkate değer başarılar elde edilse de, aşıya karşı gelişen tutumlar mevcuttur. Aşıların içeriğinde olan maddeler, aşı üreten firmaların art niyetliliği, tamamlayıcı ve alternatif tıbbın daha etkin yöntemlere sahip olduğu, konu hakkında yeterli çalışmanın yokluğu gibi nedenlerle anne babalar çocuklarını aşılatmama yönünde kararlar vermekte ve uygulamaktadır.

Bu bildiride, daha çok tıp etiği çerçevesinde yürütülen tartışmalar üzerinden gündeme gelen aşı reddinin daha genel bir perspektife yerleştirilmesi ve konunun tarihsel boyutuna odaklanmış geniş açılı bir bakışla değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

***

REİKİ: 3000 YILLIK BİR ALTERNATİF TIP YÖNTEMİ

Narin Sadıkoğlu

Binlerce yıl önce Tibetli Budistler tarafından kullanılmış fakat zamanla kaybolmuş bir enerji tıbbı tekniği olan reiki, 19. yüzyılın sonlarına doğru bir Japon Budistçi olan Dr. Mikao Usui tarafından yeniden keşfedilmiştir. Yakın geçmişe kadar bilgiler sır olarak tutulurken günümüzde insanlığın alternatif yöntemlere karşı olan açık fikirliliği nedeniyle hızla yayılmaya başlamış ve sağlık kuruluşlarında bile

hemşire, fizyoterapist ve bazı doktorlar tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada Üstad Usui'nin öğrettiği uygulama çalışmaları ve felsefesi hakkında bilgi vermek ve böylece Reiki'nin özünün daha iyi kavranmasına katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

Reiki'yi diğer enerji ile tedavi yöntemlerinden ayıran en önemli özelliği enerji sembolleri ve uyumlamadır. Semboller reiki öğreticisi tarafından uyumlama sırasında öğrenciye aktarılır ve terapi esnasında kullanılır. Uyumlama yapılmadan sembollerin kullanımının bir işe yaramadığı kanıtlanmıştır. Reiki'ye uyumlanmakla kişi, yüksek frekanslı ve saf, evrensel reiki enerjisine bağlanır. Bu enerji kişinin hem fiziksel hem de enerji bedenindeki toksinleri ve düşük frekanslı enerjileri dağıtır. Reiki bütün tedavi yöntemlerini destekler ve hızlandırır. Tıbbi müdahalenin ve ilaçların yerini alamaz ancak acil durumlarda hastanın ağrısını kesmek, şokun atlatılması ve stresten kurtarmak amacıyla yönlendirilebilir. Gıdanın besin değerini artırmak, ilacın etkisini destekleyip yan etkilerini azaltmak amacıyla da uygulanabilir.

Enerjinin zihin kullanımıyla transfer edilmesi eski evren kanunları temeline dayanır. Bütün canlıların içinden organları ve hücreleri besleyen yaşam enerjisi (ki) geçer. Negatif düşünce ve hislere duyarlı olan yaşam enerjisinin akışının aksaması, fiziksel bedende organ ve hücrelerin hayati görevlerini yapamamalarına neden olur. Reiki uygulayıcısı terapiye başladığında enerji kendi kendine akmaya başlar ve otomatik olarak en çok ihtiyaç duyulan yere gider. Terapi süresince alıcının ihtiyacına göre enerjinin frekansı değişir. Reiki'yi kullanabilmek için herhangi bir kültüre, dine veya inanca gerek yoktur. Kişi inansa da inanmasa da enerji akar. Sonuç olarak reiki yaşam gücünün akışını onarıp, sağlıklı ve doğal olarak akmasını gerçekleştirir.

***

ANADOLU HALK HEKİMLİĞİNDE YÜRÜYEMEYEN / YÜRÜMESİ GECİKEN ÇOCUKLARLA İLGİLİ BAZI UYGULAMALAR

Alparslan Santur

Anadolu'da belirli bir yaşa geldiği halde yürüyemeyen, yürümesi geciken çocuklara yönelik çok zengin geleneksel uygulamalar arasında genel olarak "Köstek Kesme" olarak adlandırılan ve çocuğun iki ayağına bağlanan bir ipin kesilmesi şeklindeki pratik en yaygın olanıdır. Bu uygulama yine genellikle Cuma günleri cami başta olmak üzere, türbe veya ocaklarda gerçekleştirilebilmektedir.

Çocuğu yürümeye teşvik etmeye yönelik çeşitli uygulamalar da mevcut olup, bu uygulamalar sırasında çocuk (gezdirme, vurma, kaçma, sallama, döndürme) gibi işlemlere tabi tutulmakta veya çocuğun yanında bulunanlar arasında karşılıklı konuşmalar geçmektedir.

Çocuğun yürümesine engel olduğuna inanılan güçlerin bir şekilde yok edilmesine yönelik sempatik büyünün genellikle taklit prensibinin kullanıldığı; dini mekan, dua ve objenin eşlik ettiği söz konusu uygulamaların yanında az da olsa özellikle hayvansal ürünlerin kullanıldığı tedavi pratikleri veya yürümeye yardımcı araçlar görülebilmektedir.

***

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA KIRŞEHİR'DE SALGIN HASTALIKLARLA MÜCADELE

Güneş Şahin

Cumhuriyet'in ilan edilmesi ile birlikte ülkenin içinde bulunduğu kısıtlı sosyokültürel ve iktisadi yaşam imkânlarını iyileştirmek, şüphesiz genç hükümetin ana hedeflerinden biri olmuştur. İlerici ve devrimci kadronun topyekun bir kalkınma modeli olarak tasarladığı dinamiklerini "sağlık" nokta-i nazarından şekillendirmeyi hedeflediğimiz çalışmada, Kırşehir gibi şartları henüz olgunlaşmamış bir kentte salgın hastalıklar ve mücadele yöntemleri üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır. Anadolu'da henüz küçük bir kasaba görünümünde olan kentte, hükümetin salgın hastalıkları tespit etmesi ve bu

hastalıklara karşı aldığı önlemleri tartışmak çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Erken cumhuriyet dönemini, sağlık çalışmaları ve tıbbi araştırmaların son derece önem arz ettiği bir zaman dilimi olarak tanımlayabiliriz. Bu çalışmaların ana gayesi şüphesiz savaştan yeni çıkmış ve demografik olarak kendine yetemeyen memlekette, yetiştirilecek yeni neslin sağlıklı bireyler olması idealidir. Bu ülkü çerçevesinde, ülkenin hemen her yerinde sürdürülen sağlık çalışmalarına Kırşehir'de de rastlanmaktadır. Sıhhi ve içtimai olarak Anadolu'nun somut koşullarından haberdar olmak isteyen iktidar özellikle doktorlar aracılığıyla, mevcut durumu öğrenmeye çalışmış ve elde edilen verilere göre tedbirler almıştır. Bölgede görevli doktorların tutuğu kayıtlarda, vatandaşların ve çocukların sıklıkla yakalandığı hastalıklar istatistiki olarak kaydedilmiştir. Bu kayıtlar devleti tıbbi konularda geleneksel yöntemleri terk ederek modern yöntemler geliştirilmesi hususunda, çalışmalara sevk etmiştir. Salgın hastalıklarla ilgili doktorlar kadar, kentte parti tarafından görevlendirilen müfettişler de tuttukları raporlarla hastalıkları öğrenmemiz için bazı veriler kaydetmişlerdir. Örneğin, Seyfe Gölü, Kılıçözü Çayı gibi sulak ve bataklık yerlerde sıtmanın salgın olarak yayılması; Kırşehirlilerin sıtmadan muzdarip olması zaten iktisadi olarak yetersiz koşullara sahip yoksul bölge halkını daha da güç duruma sokmuştur. Yine çocuklarda görülen salgın hastalıkların başında gelen kaba kulağın, kimi zaman tehlikeli boyutlara ulaştığı gözlenir. Doktor sayısının az ve tedavi yöntemlerinin yetersiz olduğu düşünüldüğünde ise salgın hastalıklara karşı hükümetin aldığı önlemlerin başında bataklıkların kurutulması gelir. Çalışmada ağırlıklı olarak T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi ve süreli yayın seksiyonları kullanılmıştır.

***

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINA DAİR BİR TIP MECMUASI: HASTAHANE

Cihat Tanış

Yirminci yüzyılın başlarında Türk Milleti, Balkan Savaşları ile başlayan ve Büyük Taarruz Savaşı ile sonuçlanan uzun bir savaş dönemi yaşamış akabinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurmuştur. Bu uzun savaş dönemi Türkiye'de maddi-manevi büyük bir yıkıma neden olmuştur. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti de

bu durumu bir an evvel düzeltmek için adımlar atmıştır. Bu adımların en başında sağlık sistemi gelmiştir. Osmanlı'dan kalan sağlık sistemi oldukça yetersizdi. Bunun yanın sıra halkın da özellikle bulaşıcı hastalıklar konusunda bilinçlendirilmesi gerekiyordu. Bu bağlamda Cumhuriyet'in ilk yıllarında halkı aydınlatabilmek için dönemin hekimleri tarafından birçok mecmua çıkarılmıştır. Bunlardan biri de Hastahane'dir.

Hastahane Mecmuası, aylık çıkmış olup sahibi ve sermuharriri Operatör Dr. Ömer Vasfi'dir. İdare memuru Rıfat Ali'dir. Yazı işleri müdürü ise Dr. Şükrü Yusuf'tur. Mecmuanın idarehanesi Ankara'da İstanbul Eczanesi'dir. Hastahane, Yeni Gün Matbaasında çıkarılmıştır. Yazılar İki eşit sütuna bölünerek kaleme alınmıştır. Mecmuada o dönemin Türkiye'sinde deyim yerindeyse kol gibi gezen sıtma, verem gibi hastalıklar hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Ayrıca yayınlandığı süre içerisinde yapılan kongre ve toplantılara sayfalarında yer vermeyi ihmal etmemiştir. Bu kongrelerden belki de en önemlisi Milli Türk Tıp Kongresi'dir. Kongre ile ilgili bilgiler etraflıca okuyucuya aktarılmıştır.

***

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ TARAFINDAN UYUM HAFTASI ETKİNLİKLERİ KAPSAMINDA YAPILAN MÜZE ZİYARETLERİ ve ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

Jiyan Turan, İrem Keser, Ahmet Kaya, Kübra Yurter, Arif Hüdai Köken

Müze ziyaretleri sürecinde desteklerini esirgemeyen Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Rektörü Profesör Doktor Vatan Karakaya, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı Profesör Doktor Mustafa Kasım Karahocagil ve Erciyes Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Eczacılık Tarihi ve Etik Anabilim Dalı öğretim üyesi Doçent Doktor Halil Tekiner'e teşekkür ederiz.

Müzeler, toplumlara ait olan bilimsel ve kültürel geçmişi barındıran, tarihsel kalıntıları bir araya getirerek muhafaza eden, sergileyen ve yaşatan, bunun yanında geleceğini şekillendiren öğeleri araştıran kurumsal yapılar olarak tanımlanmaktadır. Müzeler, topladığı ve muhafaza ettiği doğal, tarihi, sanatsal, bilimsel eserler ile bir kültür ortamı olmaktadır. Bunun yanında müzelerin

ziyarete açılması ve eserlerin sergilemesi ilgili konuda ziyaretçilere bir şeyler öğretmekte, kişinin yaratıcılığını geliştirmekte ve toplumun geçirdiği süreçleri anlamasına yardımcı olmaktadır.

Tarih derslerinde eğitim amaçlı olarak müzelerin kullanımı son zamanlarda eğitimcilerin tercih ettiği yöntemlerden birisi haline gelmektedir. Müze ziyaretleri ile yapılan eğitim faaliyetlerinde ise kişilerin bireysel öğrenmeler, sosyokültürel öğrenmeler, fiziksel ortamdan kaynaklanan öğrenmeler olarak farklı öğrenme düzeyleri olduğu da belirtilmektedir.

İlk öğrencilerini 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde almaya başlayan Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi, Dönem I öğrencileri için, eğitim dönemi başlarken, uyum haftasında her yıl Kayseri'de müze ziyaretleri organize etmektedir. Bu ziyaretler kapsamında Gevher Nesibe Tıp Tarihi Müzesi, Raşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesi ve Ahi Evran Esnaf ve Sanatkârlar Müzesi ziyaret edilmekte ve bu müzelerin tıp tarihi açısından önemi anlatılmaktadır. Böylece tıp öğrencileri tıp tarihi eğitimine müze ziyaretleri ile başlamaktadır. Her bir gezi sonunda ise isteyen öğrencilerden müze ziyaretleri hakkındaki görüşlerini içeren geri bildirimler yazılı olarak toplanmaktadır.

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi bu güne kadar uyum haftası etkinlikleri kapsamında üç defa müze ziyaret programı organize etmiştir. Bu çalışmada yapılan müze ziyaretleri sonunda yazılı olarak temin edilen geri bildirimler esas alınarak, tıp eğitimine yeni başlayan öğrencilerin müze ziyaretleri hakkındaki görüşleri değerlendirilecektir.

***

XVI. YÜZYILDA İKİ UYGARLIĞIN DİŞ AĞRISINA BAKIŞI

İlter Uzel, Oya Ögenler

"Ağrı dindirmek kutsal bir sanattır". Bu Hippokratik aforizmaya uygun olarak insanlık tarihi boyunca diş ağrısını dindirmek için uğraş verilmiştir. Böylece, dualar ve muskalardan başlayarak reçetelere ve diş çekimine kadar uzanan tedavi önerileri getirilmiştir.

Bu çalışmamızda erken dönem Türk tıp tarihinin klasiklerinden biri olan İbni Şerif'in "Yadigar" eserinin diş ağrısının tedavisi bölümü ile Fransa'da XVI. yüzyılda yazılmış diş ağrısının tedavisini konu edinen bir monografi karşılaştırılmıştır.

Her iki eserin diş ağrısı patogenezine yaklaşımları aynı olmakla birlikte tedavi için farklı formüller ve öneriler verildiği belirlenmiştir.

***

OSMANLI MEZAR TAŞLARINDA LOKMAN HEKİM–V

İsmail Yakıt

Vaktiyle Osmanlı Türkçesiyle yazılmış mezar taşı kitabelerinde ebcet hesabı kullanılarak düşürülmüş tarihler konusunda yapmış olduğum araştırmalarda Lokman Hekim'in isminin geçtiği taşlara da rastlamıştım. Birçok kabristanda mevcut olan bu taşların hem fotoğrafını çektim hem de üzerindeki yazıyı okuyup arşivime almıştım. Onlarca olan bu taşları birkaç sempozyumda bildiri olarak sunmayı düşündüm. Bu arada yayımlanan bazı çalışmalara bakarak gerekli ilaveler ve düzeltmelerde de bulunmak istiyorum.

Daha önceki sempozyumlarda içinde Lokman adının geçtiği ve bir kısmını sunduğum taşların beşinci grubunu da bu bildirimde ele almak istiyorum. Mezar taşlarında Lokman Hekim nasıl ele alınmış, niçin adı zikredilmiş ve hangi özelliğiyle nitelendirilmiş bunlar üzerinde de durulacaktır.

***

OLGULARLA PSİKİYATRİ TARİHİNE BAKMAK: OSMANLI TIBBINDA (KLASİK DÖNEM) ADLİ PSİKİYATRİK OLGULAR -BİR ÖN ÇALIŞMA-

Abdullah Yıldız, Ahmet Acıduman

Modern psikiyatrinin tıbbın bir dalı olarak ortaya çıkışı her ne kadar yakın tarihle ilişkilendirilse de akıl sağlığı ve hastalıkları uzun zamandan beri tıbbın ilgi odağında olan önemli konulardandır. Türk tıp tarihi içerisinde de genel tıbbi yaklaşım içinde akıl hastalıkları ve psikiyatrik sorunların ele alındığı bilinmektedir. Ancak akıl hastalığı ve hastaları özellikli niteliklerinden dolayı yalnızca tıbbın

ilgisine maruz kalmayıp toplumsal ilişkiler ağı içerisinde toplum ve devlet içinde de önemli bir gündem konusu olmuşlardır. Bu ilişkilerin nasıl bir anlam taşıdığının ve tıp tarihi içinde ne anlama gelebileceğinin düşünülmesi bakımından adli olgu olarak kabul edilebilecek psikiyatrik durumların ne şekilde ele alındığının değerlendirilmesi önemli görülmüştür.

Bu değerlendirmelerden yola çıkılarak bu çalışmada olgularla psikiyatri tarihine ilişkin bir çerçeve sunulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda bu ön çalışmada öncelikli olarak Osmanlı tıp tarihi için klasik dönem olarak değerlendirilen 1827/1242(H) tarihinden önceki döneme odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında Osmanlılarda Sağlık adlı eser, Devlet Arşivleri Veri Sistemi ve İstanbul Kadı Sicilleri taranarak konu kapsamına girebilecek olgulara odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında başta akıl hastalığı hükümleri ve vasi tayini gibi olgular olmak üzere çeşitli tartışmalara mevzu olmuş olgu örneklerinin sunulması ve tartışılması amaçlanmıştır.

***

TUVALLERE YANSIYAN HASTA BEDENLER

Serap Yılmaz, Sezer Erer Kafa

Tıp ve sanat, tarih boyunca etkileşim içerisinde olmuştur. İnsan bedenine dair bilginin ve beden algısının gelişmesinde önemli bir araç olan sanat, hastalıkların tarihsel süreçteki yansımalarını vermesi açısından da önemli bir yere sahip olmuştur. Edebiyat, müzik, heykel, resim gibi alanlar sayesinde dönemsel olarak sağlık ve hastalığa bakış, hastalıklar, hastalıkların insanlar üzerindeki etkileri, kullanılan tedavi yöntemleri ve hastalıklarla başa çıkma yöntemleri hakkında çeşitli bilgilere ulaşılabilmektedir. Sözcüklerle uzun uzadıya anlatılması gereken ya da kimi zaman anlatılması güç olan bazı durum, hastalık, yaklaşım vb. ise tek bir resim/görsel ile ifade edilmeye çalışılmıştır.

Bu bildiri ile görsel sanat alanlarından biri olan resmin, tıp alanındaki bilginin görsel ifadesinin sunulmasında sağlamış olduğu ve kalıcılığının daha fazla olmasındaki öneminin verilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Pieter Brueghel (1525-1569), Giovanni Battista Crespi (1573-1632), Francisco Goya

(1746-1828), Salvatore Tresca (1750-1815), Edward Munch (1863-1944), Frida Kahlo (1907-1954), Abidin Dino (1913-1993), Nedim Günsür (1924-1994) ve Neşe Erdok (1940) gibi sanatçıların tuvallerine yansıyan hastalık teması ve hasta bedenler incelenerek sunulacaktır.

***

NURİYAN PAŞA: KIZILAY'IN ŞEREF DEFTERİ

Eray Serdar Yurdakul, Nuray Güneş, Fatih Namal

Osmanlı Devleti'nde savaşlarda yaralanan askerlere taraf gözetmeksizin sağlık hizmeti vermek ve insani yardım yapmak maçıyla ilk olarak 11 Haziran 1868 tarihinde "Mecruhin ve Mardayı Askeriyeye İmdat ve Muavenet Cemiyeti" kurulmuştur. Cemiyet günümüzdeki Türk Kızılayı'nın çekirdeğini teşkil etmiştir. Kuruluşunun ardından faaliyetlerine bir süre ara veren Cemiyet, 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nın hemen öncesinde "Osmanlı Hilâl-ı Ahmer Cemiyeti" adıyla 14 Nisan 1877 tarihinde canlandırılarak hayata geçirilmiştir.

Resmen kurulan Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetinin Merkez Yönetim Komitesi oluşturulmuş ve Meclis-i Umum-u Sıhhiye İkinci Reisi Hacı Arif Bey başkan seçilmiştir. Başkan Yardımcısı olarak, Dr. P. Sarell ve Devlet Şurası azasından Nuriyan Efendi görevlendirilmiştir.

Bu tebliğde, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetinin Başkan Yardımcısı seçilen Devlet Şurası azasından Nuriyan Efendi tarafından 1877 tarihinde oluşturulmuş, Türk Kızılay'ının ilk şeref defteri diyebileceğimiz, Gülhane Tıp tarihi Müzesi envanterinde bulunan tarihi belgeyi tanıtmayı amaçladık.

Defterde, Hilâl-ı Ahmer'in ilk merkez komitesi azaları, toplantı salonları, 93 Harbi öncesi açılan sağlık teşkilleri ve personeli, bazı tıbbi vakalar gibi dönemin tarihine ışık tutacak çok önemli vesikalar yer almaktadır.

***

VAN KEDİLERİNİN KÖKENİNE AİT BİR ÇALIŞMA

Mehmet Yücel, Mustafa Mercan, Şule Sanal

Giriş: Literatürde evcil kedinin atası olarak iki vahşi kediden bahsedilmektedir. Bunlar dan birincisi Avrupa'daki vahşi "Avrupa Kedisi", diğeri ise ilkine göre daha uysal olan Afrika "Falb Kedisi" dir. Kaynaklara göre kedilerin 4000 yıl önce Mısır'da evcilleştirildikleri her ne kadar yaygın olarak kabul görüyor olsa da varlıkları daha eskiye dayandığı düşünülmektedir.

Van Kedisi ise vahşi Felis Silvestiris Lybica ırkının evcilleştirilmesinin bir ürünü olduğu düşünülmektedir. Van kedilerinin anavatanı, Altay dağlarının eteklerinde olan Buhtamara şehri olarak bildirilmektedir. Van kedilerinin, Türkiye, İran ve Rusya komşu bölgelerinde yetiştiği bildirilmekte olup; Van kedisinin Ankara kedilerinin Türkiye'nin doğusundaki bir varyetesi olduğu görüşü de bulunmaktadır.

Van kedisinin yaşadığı bölge ve ismini aldığı Van bölgesinin tarihi Asurlular ile başlar. MÖ 2000'li yıllardan itibaren kuzey Mezopotamya'da bir kent devleti olarak ticari faaliyetlerle ön plana çıkan Asur, varlığını zorlukla da olsa 1000 yıl boyunca devam ettirmiştir. MÖ 722-705 zamanlarında, Asurlular Van'a kadar bütün Urartu'yu istila etmiştir.

Van bölgesi Asurlular'dan sonra, sırası ile Hititler, Medler, Urartular, Persler, Romalılar, Sâsânîler, Selçuklular ve Osmanlılar'ın egemenliğine girmiştir. Van bölgesinde yaşayan Urartular'ın ve onların komşusu olan Persler'in kedi besledikleri ve farelerle mücadelede kedi kullandıkları belgelerde gösterilmiştir.

Bu çalışmada, Van kedisinin kökeninin veteriner hekimliği açısından araştırılması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Bu araştırmanın materyalini, Van kedisine ilişkin Türkçe, çeviri ve yabancı dillerde yazılmış kitaplar ve makaleler oluşturmuştur. Elde edilen veriler retrospektif yöntemle incelenerek, değerlendirilmiştir.

Bulgular: Van kedilerine ait ilk bilgilere, MÖ 1545-1529 yıllarında Asur devletinin kral 3. Salmanasar döneminden kalma Balawat tunç kapı kabartmalarında rastlanmıştır. Daha sonra Hitit mücevherlerinde ve mühürlerinde Van kedisi

tasviri tespit edilmiştir. Urartu başkenti Tuşpa'nın (Van Kalesi) 11 km kuzeydoğusunda yer alan Yukarı Anzaf Kalesi'nde yaklaşık 2700 yıllık kedi kafatası bulunmuştur ve bunun Van kedilerinin atası olduğu yönünde görüşler vardır. Ayrıca Romalıların bölgeyi egemenlikleri altına alması ile (MS 75-387) Roma kalkanlarına ve savaş bayraklarına Van kedisi resmedilmiştir.

Sonuç: Balawat tunç kapı kabartmasında derenin kenarında bir kedi olduğu belirlenmiştir. Yerli ve yabancı yayınlarda Van kedilerinin yüzmeyi sevdikleri yönünde fikir birliği vardır. Ancak söz konusu kabartmadaki kedinin Van kedisi olup olmadığı anlaşılamamasına rağmen Van kedisinin suyu sevmesi dikkate alınacak olursa söz konusu kabartmadaki kedinin Van kedisi olabileceği söylenebilir.

Sonuç olarak Van kedisinin kökeninin ait ilk bilgilerin MÖ 1545-1529 yılında Asur krallarından 3. Salmanasar'a kadar uzatılabileceği söylenebilinir.

***

ANADOLU'DA YER, İYİLEŞTİRİCİ SOYU ve İYİLEŞTİRME BİLGİSİ İLİŞKİSİNE BİR ÖRNEK OLARAK TUNCELİ'NİN NAZIMİYE İLÇESİNE BAĞLI HARİGE KÖYÜNDEKİ MORE SUR KAPLICA GÖLÜ ve MORE SUR ZİYARETİ

Gülkızılca Yürür

Bu bildirinin konusu, Nazımiye'nin Harige (harige, harik, Zazaca'da hastalık anlamına gelir) köyünde, çevredeki aşiretlerin çok uzun zamandır hasat zamanı sonrası şifa amacıyla ziyaret ettiği kaplıca gölü ve bu kaplıca gölünde ziyaretçilere hizmet eden iyileştirici soyu arasındaki ilişki olacaktır.

İçinde kızıl bir yılanın yüzdüğü söylenen More Sur (kızıl yılan) kaplıca gölünde ve köydeki ziyaret evinde bulunan bir asanın içinde, kutsal bir dişi kızıl yılanın yaşadığına inanılır. Bu dişi Kızıl Yılan hem bu kaplıca gölünün hem de kaplıcada hizmet veren Şıh Mamudan soyunun sahibi, efendisi (wayir) kabul edilir. Yerel anlatılara göre, Anadolu Selçukluları Doğu Anadolu'ya egemen olduğunda Aleaddin Keykubat tarafından ocak olarak tanınan Kureyşan Ocağı bölgeye gelmeden önce de, Şıh Mamudanlar bu kaplıcanın ve buraya bağlı kutsal mekanın hizmetini yürüten bir soydu.

Bir süre önce, kaplıca gölüne gelenlerin konaklayabileceği bir tesis yapılmış, daha sonra, gölün yukarısında bir taş ocağı işletmeye açılmış ve sonuçta, dağda oluşan göçükler dolayısıyla, kaplıca gölü tamamen toprak altında kalmıştır. Harige'deki yaşlı kadınlar, gölün kapanmasına, buradaki tesiste içki satılmasına kızan More Sur'un neden olduğunu düşünmektedir.

Arkeolog Serkan Erdoğan'ın ve arkeolog Kenan Öncel'in 2015 – 16 yıllarında yaptıkları yüzey araştırmalarına dayanarak belirttiğine göre, More Sur'daki kaplıca, büyük olasılıkla en geç Hitit Beylikleri döneminden beri, kutsal bir iyileştirme mekanı ve açık hava tapınağı olarak kullanılıyordu. Yerel anlatılar, bu yerin bölgedeki aşiretler tarafından uzun bir süredir iyileşme amacıyla kullanıldığını gösterdiği kadar, burada sağlık hizmeti veren soyun nasıl bir sistem içinde iş gördüğüne de işaret etmektedir.

Anadolu'da iyileştirme pratiklerinin, özellikle şifalı sular ve kaplıcaların tedavi için kullanımı bilgisinin soy içinde aktarım yoluyla sürekliliğinin nasıl sağlandığına dair, More Sur şifa mekanı bir örnek sunmaktadır. Bu örnek temelinde, iyileştirici soy ve yer arasındaki ilişki ve insan – yer ilişkisinin toplumsal bilginin kaybedilmemesindeki rolü tartışılacaktır.

BİLDİRİLERDE İMZASI OLANLAR

İSİM-UNVAN	KURUMSAL AİDİYET ve E-POSTA	Sayfa
H Volkan Acar Doçent Doktora Öğrencisi	Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etiği Anabilim Dalı **hvacar@yahoo.com**	13 13
Ahmet Acıduman Profesör	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **ahmetaciduman@yahoo.com**	77
Gözde Acıduman Tıp Doktoru Araştırma Görevlisi	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı **acidumangozde@gmail.com**	14
Meltem Akbaş Doktor Öğretim Üyesi Doktora Öğrencisi	Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü **makbaskanat@gmail.com**	15
Sultan Alan Doçent	Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü **tasalan@cu.edu.tr**	28
Fatema Alhourani Öğrenci	Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Lisans Programı **fatemaalhourani@hotmail.com**	44
Kerim Alpınar Profesör	Biruni Üniversitesi Eczacılık Fakültesi **aalpinar@biruni.edu.tr**	16
Meryem Arslan Doktor Öğretim Üyesi	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, **ameryem@ohu.edu.tr**	17
Fatih Artvinli Doktor Öğretim Üyesi	Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **fatihartvinli@gmail.com**	18
Pınar Atakan Birler Tıp Doktoru	DHMİ İstanbul Atatürk Havalimanı Başmüdürlüğü **drpinarbirler@gmail.com**	19
Gürdoğan Aydın Öğretim Görevlisi	Kapadokya Üniversitesi Kapadokya Meslek Yüksekokulu Tıbbi Görüntüleme Teknikleri Programı **gurdogan.aydin@kapadokya.edu.tr**	30

Giyasi Babaarslan Doktora Öğrencisi	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Programı **gysbabaarslan06@gmail.com**	19
Belgin Babadağlı Doktora Öğrencisi	Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Doktora Programı **belgin7141@gmail.com**	20
Hasan Hüseyin Bahadır Yüksek Lisans Öğrencisi	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı **hasanhuseyin.bahadir@gmail.com**	21
Betül Bakır Doçent	Yıldız Teknik Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Emekli Öğretim Üyesi **betulbakir35@gmail.com**	22
İbrahim Başağaoğlu Profesör	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi **ibasagaoglu@mynet.com**	22 23
Deniz Birtan Doktora Öğrencisi	Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Doktora Programı **deniz.birtan21@gmail.com**	24
Rana Can Doktor Öğretim Üyesi	Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü **rcan0131@gmail.com**	71
Gökçe Coşkun Erdem Uzman Eczacı	Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Eczacılık İşletmeciliği Anabilim Dalı **eczgokcerdem@gmail.com**	25
Fatma Çelik Doktor Öğretim Üyesi	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı **fatma.celik@ahievran.edu.tr**	26
Ayseren Çevik Yüksek Lisans Öğrencisi	Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Yüksek Lisans Programı **ayseren01.cevik@gmail.com**	28
Gülten Çevik Nasırlıer Doktora Öğrencisi	Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Doktora Programı **g.nasirlier@gmail.com**	29 31
Yeliz Dadalı Doktor Öğretim Üyesi	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyoloji Anabilim Dalı **yelizdadali@gmail.com**	30

Meltem Demir Doktora Öğrencisi	Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Doktora Programı **meltem.dgn5@gmail.com**	31
Müge Demir Doktor Öğretim Üyesi	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **mdemir@hacettepe.edu.tr**	32
Soner Demirbaş	Kırşehir Express Gazetesi **sonerdemirbas@hotmail.com**	33
Mehmet Demirci Tıp Doktoru Araştırma Görevlisi	Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı dr_mehmet23@hotmail.com	65
Serpil Demirci Kayıran Doktor Öğretim Üyesi	Çukurova Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasötik Botanik Anabilim Dalı **sdemirci@cu.edu.tr**	34
Yeliz Demirhan Hemşire	Kocaeli Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi Diyabet Polikliniği **yelizerdem@gmail.com**	29
Gülten Dinç Profesör	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **gultendinc@yahoo.com**	35
Şaziye Dinçer Bahadır Doktor Öğretim Üyesi	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü **saziyedincer35@gmail.com**	36
Ahmet Doğan Doçent Doktor	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü **adogan.f@gmail.com**	36
Hanzade Doğan Profesör	Altınbaş Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **hhanzadedogan@gmail.com**	37
Emre Dölen Profesör	Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Analitik Kimya Anabilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi **emredolen@gmail.com**	39 56
Hasan Erbay Doktor Öğretim Üyesi	Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **hasanerbay@yahoo.com**	40

Songül Erdoğan Doktor Öğretim Üyesi	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü **songultanboga@gmail.com**	41
Hafize Bilge Eren Doktora Öğrencisi	Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Eczacılık İşletmeciliği Doktora Programı **bilgeren89@hotmail.com**	42
Sezer Erer Kafa Doktor Öğretim Üyesi	Bursa Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **sezer@uludag.edu.tr**	78
Nermin Ersoy Profesör	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **nersoy@kocaeli.edu.tr**	20 29 43
Ayşe Everest Profesör	Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü **ayseeverest@mersin.edu.tr**	44
Sümme Nur Gençalioğlu Öğrenci	Erciyes Üniversitesi Eczacılık Fakültesi **summenur05@gmail.com**	45
Nilifer Gökçe Öğretim Görevlisi	Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **nilifergokce@gmail.com**	46 46
Şefik Görkey Profesör	Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **gorkey@superonline.com**	47
Mukadder Gün Doktor Öğretim Üyesi	Ufuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **gunmukadder@yahoo.co.uk**	47
Berrin Günçe Doktora Öğrencisi	Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Doktora Programı **berrin537@gmail.com**	48
Nuray Güneş Doktora Öğrencisi	Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Deontoloji Doktora Programı **nuray.gunes@sbu.edu.tr**	79
Gülay Halidi Öğretim Görevlisi Doktora Öğrencisi	Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Doktora Programı **gulayhal@gmail.com**	49

Önder İlgili Doktor Öğretim Üyesi	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **ilgili@hacettepe.edu.tr**	50
Nadir İlhan Profesör	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, **nadirilhan1453@gmail.com**	51
Meryem Türkan Işık Doktor Öğretim Üyesi	Mersin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü **turkanerer@mersin.edu.tr**	52
Selim Kadıoğlu Profesör	Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **selimkad@cu.edu.tr**	48 49 62 71
Onur Naci Karahancı Tıp Doktoru Araştırma Görevlisi	Kafkas Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **onurnaci@gmail.com**	53
Derya Karataş Araştırma Görevlisi	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, **derya.karatas@ahievran.edu.tr**	51
Mehmet Karataş Doktor Öğretim Üyesi	İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **drkaratas@hotmail.com**	53
Gülsel Kavalalı Profesör	İstanbul Üniversitesi Bitkisel İlaçlar Araştırma ve Uygulama Merkezi Emekli Öğretim Üyesi **gulsel.kavalali@isbank.net.tr**	23
Ahmet Kaya Öğrenci	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi **ahmet_k1y1@hotmail.com**	75
İrem Keser Öğrenci	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi **irem.keser.33@gmail.com**	75
Yağmur Kılıçdağı Araştırma Görevlisi	Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Eczacılık İşletmeciliği Anabilim Dalı **yagmursfl89@hotmail.com**	54
Ahmet Kılınç Doktor Öğretim Üyesi	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Anabilim Dalı **avahmetkilinc@gmail.com**	55

Oğuzhan Kırlı Yüksek Lisans Öğrencisi	Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü edb-oguzhan@hotmail.com	59
Mehmet Gazi Kobaner Operatör Doktor Bilim Doktoru	Derindere Hastanesi Kalp Damar Cerrahisi Kliniği **mehmetkobaner01@gmail.com**	56
Eyüp Talha Kocacık Eczacı	Kocacık Eczanesi **eyuptalha@kocacik.com**	56
Yusuf Koçak Doktor Öğretim Üyesi Akupunkturist	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Dalı **yusufkocak@outlook.com**	57
Yasemin Koçer Tulgar Doktora Öğrencisi	Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Doktora Programı **yaseminkocert@gmail.com**	24 29
Arif Hüdai Köken Tıp Doktoru Araştırma Görevlisi	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **arifhudaikoken@hotmail.com**	57 75
Mehmet Fatih Köksal Profesör	Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü **mfkoksal@gmail.com**	59
Mustafa Mercan Veteriner Hekim Doktora Öğrencisi	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Doktora Programı **mustafa.mercan90@gmail.com**	60 80
Merve Mergen Doktora Öğrencisi	Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Doktora Programı **mervemergen@gmail.com**	24
Arın Namal Profesör	İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **arinnamal@gmail.com**	61
Fatih Namal Doktora Öğrencisi	Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Deontoloji Doktora Programı **drfnamal@gmail.com**	79
Sadık Nazik Tıp Doktoru Bilim Doktoru	Antakya Karaali Aile Sağlığı Merkezi **sadiknazik2003@yahoo.com**	49 62

Selda Okuyaz Doktor Öğretim Üyesi	Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **okuyazs@gmail.com**	62 63
Oya Ögenler Doçent	Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **oyaogenler@gmail.com**	63 64 76
Sibel Öner Yalçın Doktor Öğretim Üyesi	Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **sibelemreduygu@gmail.com**	65
Nüket Örnek Büken Profesör	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **nuketbuken@hotmail.com**	13 66 67
Gülbin Özçelikay Profesör	Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Eczacılık İşletmeciliği Anabilim Dalı **gulbin.ozcelikay@ankara.edu.tr**	54
Burcu Özdemir Yüksek Lisans Öğrencisi	Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Yüksek Lisans Programı **burcuozdemir68@gmail.com**	68
Hüseyin Özden Doktor Öğretim Üyesi	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı **huseyinozden@ahievran.edu.tr**	69
Levent Öztürk Profesör	Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Anabilim Dalı **leventozturk@outlook.com**	70
Melike Öztürk Doktor Öğretim Üyesi Doktora Öğrecisi	Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü **mozturk@cu.edu.tr**	71
Narin Sadıkoğlu Doktor Öğretim Üyesi	İnönü Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmakognozi Anabilim Dalı, **narin.sadikoglu@inonu.edu.tr**	71
Şule Sanal Doçent	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı **suleo@omu.edu.tr**	60 80
Alparslan Santur Etnolog	Meltem Cingöz Halk Kültürü Araştırmaları **alparslansantur@hotmail.com**	73

Eyüp Sarıtaş Profesör	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sinoloji Bölümü **eyupsaritas1968@gmail.com**	13
Güneş Şahin Doçent	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı **gunessahin@comu.edu.tr**	73
Pervin Şahiner Doktora Öğrencisi	Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Doktora Programı **sahinerpervin20@gmail.com**	20
Serap Şahinoğlu Profesör	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **serapsahinoglu@yahoo.co.uk**	14
Sevgi Şar Profesör	Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Eczacılık İşletmeciliği Anabilim Dalı **sevgisar98@gmail.com**	25 42
Seher Şen Yüksek Lisans Öğrencisi	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Programı **sehersenn.33@gmail.com**	36
Cihat Tanış Doktor Öğretim Üyesi	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü **cihattanis@gmail.com**	74
Halil Tekiner Doçent	Erciyes Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Eczacılık Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **htekiner@erciyes.edu.tr**	45
Jiyan Turan Öğrenci	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi **jiyan4003@gmail.com**	75
İlter Uzel Profesör	Yeni Yüzyıl Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Ortodonti Anabilim Dalı **dr.ilteruzel@gmail.com**	63 64 76
İsmail Yakıt Profesör	Akdeniz Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi **ismailyakit@gmail.com**	77
Eda Yirmibeşoğlu Erkal Doktora Öğrencisi	Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Doktora Programı **eyirmibesoglu@yahoo.com**	31

Abdullah Yıldız Uzman Tıp Doktoru Araştırma Görevlisi	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **dr.abdullahyildiz@hotmail.com**	77
Sarper Yılmaz Profesör	Ufuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Plastik ve Rekonsruktif Cerrahi Anabilim Dalı **sarper@bilkent.edu.tr**	47
Serap Yılmaz Bilim Uzmanı	**serapyilmaz1909@gmail.com**	78
Eray Serdar Yurdakul Doktor Öğretim Üyesi	Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı **esyurdakul@yahoo.com.tr**	79
Kübra Yurter Öğrenci	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi **yurterkbr@gmail.com**	75
Mehmet Yücel Veteriner Hekim Doktora Öğrencisi	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Doktora Programı **mehmetyucel365@gmail.com**	60 80
Gül Kızılca Yürür Doktor Öğretim Üyesi	Kemerburgaz Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı **gulkizilca.yurur@altinbas.edu.tr**	81
Çağrı Zeybek Ünsal Araştırma Görevlisi	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı **zeybek.cagri@gmail.com**	67

XI. LOKMAN HEKİM GÜNLERİ

18-21 HAZİRAN 2019 KIRŞEHİR